

naše planine

1-2

1984

naše planine

le nostre montagne

nos montagnes

our mountains

unsere berge

ČASOPIS PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

Glavni i odgovorni urednik: prof. dr Željko Poljak. Urednički odbor: Nikola Aleksić, Darko Berljak, Vlado Božić, Krunoslav Milas, Željko Poljak, Ante Rukavina i Cvjetko Šoštaric.

Izlazi u šest dvobroja godišnje. Godišnja pretplata 500 dinara (za inozemstvo dvostruko). Pojedini broj 100 dinara. Uplate čekom na tekući račun Planinarskog saveza Hrvatske (broj 30102-678-5535). Na poledini čeka treba naznačiti: »Za Naše planine« i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kožarčeva 22, tel.: 448-774, radno vrijeme 8—14 sati. Tisak »Vjesnik« Zagreb. Oslobođeno od poreza na promet na osnovi mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (br. 5499 od 26. XII 1972).

Godište 76 (36) Siječanj—Veljača 1984. Broj 1—2
Volumen 76 (36) Januar—Februar 1984. No 1—2

Od 1898. godine »Hrvatski planinar«, od 1949. »Naše planine«

S A D R Č A J

Mr. Željko Kašpar: Slavimo 110. obljetnicu organiziranog planinarstva u Hrvatskoj	3
Nikola Aleksić: Planinarski savez Hrvatske u 1983. godini	4
Borislav Aleraj: Skijaški silaz s Kang Gurua u Himalaji	6
Dr. Željko Poljak: Gunung Batur na otoku Baliju	13
Dr. Tomislav Sablek: Föroyar	17
Želimir Kantura: Susreti na Bijelim stijenama	18
Ivan Milas: Obzova na otoku Krku	20
Smilja Petričević: Starac s planine	22
Ante Rukavina: Korito, sasvim malo korito	24
Danica Đurović: Pohod u klanac Orlovaču na Velebitu	27
Ing. Srećko Božičević: »Aj, kolika je Jahorina planina...«	29
Uzeir Beširović: Jesen na Orjenu	33
Rajka Blašković: Stijena i ja	37
Dr. Kuno Vidrić: Od Predovog krsta do kanjona Brusnice	38
Milan Horvat: Pismo s planine	39
Kamo na izlet	40
Dr. Željko Poljak: O stručnosti amaterske speleologije	41
Speleologija	41
Vezni putevi i transverzale u Jugoslaviji	43
Prvenstveni usponi	44
In memoriam	44
Vijesti	45

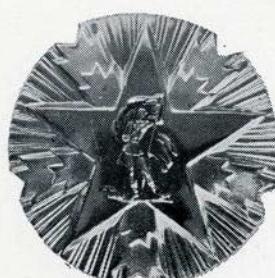
Na naslovnoj stranici

Skijaški silaz s Kang Gurua na Himalaji (na slici Branko Šeparović). Desno Pisang Peak

Foto: Ing. V. Mesarić

Prilog ovome broju:

Planinarsko društvo »Rade Končar« 1954—1984.

naše planine

ČASOPIS PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

GODIŠTE LXXVI (XXXVI)

OD 1898. »HRVATSKI PLANINAR«, OD 1949. »NAŠE PLANINE«

UREDNIK

Dr ŽELJKO POLJAK

ZAGREB 1984.

Slavimo 110. obljetnicu organiziranog planinarstva u Hrvatskoj

Prošlo je već deset godina od onih značajnih događaja kojima smo proslavljali 100. obljetnicu planinarstva u našoj zemlji. Još imamo u svježoj uspomeni velebne akcije — Slet planinara Jugoslavije na Platku, zasjedanje Međunarodnog saveza planinarskih organizacija, pohodi na Klek i u Samoborsko gorje i dr. Sjećamo se i najviših priznanja koja smo tom prilikom primili — pokroviteljstva Predsjednika SFRJ Josipa Broza Tita nad proslavom, kao i Ordena zasluga za narod sa zlatnom zvijezdom.

Ponovno će ove godine legendarni Klek 12. svibnja biti domaćin brojnim planinarama prigodom otvorenja proslave 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj, a time i u Jugoslaviji. Akcije se nastavljaju na legendarnoj Petrovoj gori 26. svibnja gdje ćemo se prisjetiti žrtava koje su naši narodi dali da bismo mi danas uživali u slobodi i ljepotama planina. Slet planinara Jugoslavije, koji će se održati 15. i 16. rujna na Medvednici, bit će najveća masovna akcija i smotra svih onih koji vole planinarstvo i ovu zemlju. Sjetit ćemo se zastava koje su dominirale vrhom Snježnika onih prekrasnih sunčanih dana kada je prije deset godina održan Slet na Platku.

Završetak proslave održat će se 19. svibnja 1985. godine jubilarnim pohodom »Tragom prvog izleta Hrvatskog planinarskog društva« po Samoborskom gorju u spomen prvih pionira i osnivača naše planinarske organizacije. Bit će još niz priredbi koje će ukrasiti ovu proslavu i pokazati značaj i ljepotu planinarstva.

Pozivamo planinare iz svih naših bratskih republika i pokrajina da se pridruže proslavi i da još jednom dokažu da su planinari uvijek voljeli svoju zemlju i bili pioniri bratstva, drugarstva i ljubavi među našim narodima. Dodite u zajednički zagrljaj jedinstva i zajedništva.

Mr. Željko Kašpar
Predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske

Planinarski savez Hrvatske u 1983. godini

DRUŠTVA. U 1983. g bilo je u PSH uključeno 114 društava. Osnovano je devet novih i to: »Gornje Vrapče«, »Prijatelj prirode« u Ivanić gradu, »Jelenc« u Gerovu, »Grafičar« i »PTT« u Osijeku, »Klikun« u Pleternici, »TEP« i »Industrogradnja« u Zagrebu i »Planik u Umagu. Društva »Očnica« i »Mladen Stojanović« iz Zagreba nisu izvršila registraciju u toku godine, pa nisu ni uvedena u registar društava. Markice za tekuću godinu nisu podigla društva: »Medvedgrad« i »IKOM« iz Zagreba i »Kamenar« iz Šibenika.

ČLANSTVO. Prema prodanim članskim markicama u 1983. godini bilo je u SR Hrvatskoj 33348 planinara, što znači 2919 više nego 1982. godine, kada ih je bilo 32429. Od ukupnog broja otpada 18843 na seniore, 7816 na omladince i 6689 na podmladak.

KONFERENCIJA PSH. Održana je jedna sjednica na kojoj su razmatrani izvještaji o radu Predsjedništva i Komisija PSH u 1982. g., finansijski izvještaj PSH za 1982. g., program proslave 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj, osnove nove konцепcije razvoja fizičke kulture, te usvojeni pravilnici za orijentacijsku i druge djelatnosti. Na temelju odredbi Statuta PSH izabran je za predsjednika PSH mr. Željko Kašpar, a dosadašnjem predsjedniku dr. Željku Poljaku izražena je zahvalnost za uspješno vodenje Saveza. Kooptirani su i novi članovi Predsjedništva i to Branko Škoda (novi predsjednik PS Zagreba) i Zoran Krivokapić kao predsjednik Komisije za orijentaciju (umjesto Čede Grosa), a za predsjednika Komisije za transverzale i markacije imenovan je Vladimir Jagarić (umjesto Ede Pavšića).

PREDSJEDNIŠTO PSH održalo je osam sjednica na kojima je aktivno sudjelovala većina članova kao i članovi Odbora društvene kontrole PSH. Na sjednicama su razmatrana sva aktualna pitanja vezana uz rad naše organizacije kao što su: organizacijska, gospodarska, finansijska, kadrovska, dodjela priznanja, akcije komisija, suradnje s drugim organizacijama, izdavačka djelatnost i dr. U skladu s mogućnostima, članovi Predsjedništva sudjelovali su na većini akcija regionalnih odbora, društava, te drugih saveza i organizacija. Posebno treba istaći suradnju sa RSIZ-om za fizičku kulturu i SFKH, te sa PZ Slovenije i PS BiH, s kojima je održan niz sastanaka i kontakata. Pripremljen je program proslave 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj 1984/85. g. te imenovan organizacijski odbor koji je zadužen za njegovu provedbu.

PROPAGANDNA I IZDAVAČKA DJELATNOST. PSH i dalje u skladu s finansijskim i drugim mogućnostima nastoji izdavati edicije i drugi propagandni materijal (razglednice i značke). Uz časopis »Naše planine« koji se tiska u tiraži od 2300 primjeraka sa standardnom problematikom, izdano je u

toku godine: »Vodič kroz uređene špilje Hrvatske« Vlade Božića u 3000 primjeraka, »Planinarski dnevnik« u 5000 primjeraka, u suradnji s NIŠRO Varaždin »Karta Sjevernog i srednjeg Velebita« Zlatka Smerkea u 5000 primjeraka, razglednice srednjeg Velebita, te značke iz serije Velebit.

GOSPODARSKA KOMISIJA je kao i ranijih godina vodila brigu o objektima kojima upravlja PSH. Za radove na objektima, te usputnom markirajući i uređenju staza ukupno je utrošeno 659 dobrovoljnih sati. Nažlost svi planirani radovi nisu se mogli obaviti zbog nedostatka sredstava, odnosno dobivanja manjeg dijela traženih sredstava tek koncem godine. Izvršeni su radovi na tekućem održavanju u domovima na Zavižanu, Štirovcu, Baškim Oštarijama i Alanu za koji je nabavljen cijelokupni inventar i angažiran domar koji je boravio u domu preko ljetne sezone. Popravljene su markacije na stazama u sjevernom i južnom Velebitu. Nastavljeno je prikupljanje i sredivanje podataka za kartoteku objekata u SRH.

KOMISIJA ZA ZAŠTITU PRIRODE prišla je realizaciji već prije izrađenih planova za edukaciju članstva, pa je tako održan i prvi seminar za zaštitu prirode, i to za područje Dalmacije, na kojem su sudjelovala i uspješno položila ispite 34 planinara iz 10 društava. Organizirana je i »Gorska straža« kao dobrovoljna služba javnog karaktera čiji članovi će djelovati kao »Cuvari planinske prirode«. Za te potrebe izrađene su značke, diplome i legitimacije. Komisija je surađivala s planinarskim društvima u SRH, republičkim savezima (osobito sa PS BiH i PZ Slovenije), Koordinacijskom komisijom za zaštitu prirode PSJ, Republičkim savjetom za zaštitu prirode i Republičkim zavodom za zaštitu prirode, čijeg savjeta je predsjednik mr. Željko Kašpar.

KOMISIJA ZA POVIJEST PLANINARSTVA nastoji prikupiti što više dokumentacije sa svih područja planinarske djelatnosti. Posebno treba istaći pripreme za otvorenu alpinističku zbirku u Ogulinskem muzeju 1984. godine, na kojima uspješno radi grupa članova PDS »Velebit« uz suradnju Ogulin-skog muzeja i Komisije.

KOMISIJA ZA STATUT I NORMATIVNA AKTA sudjeluje u pripremama normativnih aktova PSH, te društava u osnivanju.

KOMISIJA ZA DODJELU PRIZNANJA primila je od 14 društava 93 prijedloga za dodjelu priznanja PSH i PSJ. Na prijedlog Komisije Predsjedništvo PSH i PSJ dodjelilo je 7 zlatna i 4 srebrna znaka PSJ, 3 Plakete PSH, 7 zlatnih, 12 srebrnih i 62 brončana znaka PSH. Osim članovima, priznanja su dodjeljena društвима, školama u kojima duže vrijeme uspješno djeluju planinarske sekcije kao i tvorničkim listovima u

kojima se redovno propagira planinarstvo. Izrađena je nova serija znakova priznanja.

KOMISIJA ZA TRANSVERZALE I MARIKACIJE vodi brigu o republičkoj transverzali »Po planinama SRH« i c »Velebitskom planinarskom putu«. U toku godine dodijeljen je 101 spomen-znak »Po planinama SRH« (ukupno do sada 411) i 297 spomen-znakova »VPP« (ukupno do sada 1366). Završene su pripreme, u zajednici s PS BiH i PD »OKI«, za otvorenje medurepubličke transverzale »Petrova gora — Bihać« koje će uslijediti 1984. godine. Komisija je sudjelovala i u pripremama za otvorenje pojedinih transverzala u SR Hrvatskoj.

KOMISIJA ZA OPCENARODNU OBRANU razradila je smjernice o ulozi i zadacima naše organizacije u općenarodnoj obrani, a u okviru zadataka koje ima fizička kultura u tom području.

KOMISIJA ZA MEĐUNARODNE VEZE samostalno je ili u suradnji sa stručnim komisijama PSH održavala međunarodne veze.

KOMISIJA ZA OMLADINU organizirala je sudjelovanje preko 200 planinara na tradicionalnom planinarsko-skijaškom pohodu »Memorijal 26 smrznutih partizana« od Jasenka do Tuka. Pripremljeno je i sudjelovanje omladinaca na susretu planinara omladinaca PSJ u SR Sloveniji. Nažalost, taj Susret nije održan zbog slabog odaziva drugih saveza.

KOMISIJA ZA ŠKOLOVANJE KADROVA nastavila je s radom na pripremi jedinstvenog programa školovanja kadrova u SRH, izradi programa opće planinarske škole, usuglašavanju programa specijalističkih škola i na ostalim potrebnim predradnjama, npr. konzultacijama s regionalnim savezima (odborima) i dr. Komisija se također angažirala na završetku školovanja kandidata za instruktore iz 1982. g.

KOMISIJA ZA GORSKU SLUŽBU SPA-SAVANJA organizirala je zimski i ljetni republički tečaj na Platku i Mosoru s ukupno 50 polaznika, članova većine stanica GSS. Održani su ispitni za naslov »Gorski spasavalac« koji je steklo 6 pripravnika. Osamostaljena je stanica u Makarskoj čiji članovi su do sada djelovali u okviru stanice Split. Predstavnici Komisije aktivno surađuju u Koordinacijskoj komisiji za GSS Planinarskog saveza Jugoslavije.

KOMISIJA ZA ALPINIZAM koordinira rad 5 alpinističkih odsjeka i 6 pododsjeka, u kojima djeluje oko 200 aktivnih članova. Održan je republički ledenjački tečaj i logor u Chamonixu na kojem je sudjelovalo 28 alpinista, a ispenjan je niz ekstremno teških penjačkih smjerova. Predstavnici Komisije

sudjelovali su na Međunarodnom susretu alpinista u Mađarskoj, skupu alpinista Makedonije na Matki, skupu evropskih alpinista u Grenoblu, a jedna alpinistica sudjelovala je na skupu u Bugarskoj. U svim odjelicima održane su alpinističke škole, koje je pohađalo 150 osoba. Organizirano je nekoliko društvenih ekspedicija od kojih je svakako najznačajnija ekspedicija PD »Mossor« na Manasu. U toku godine ukupno je ispenjano 2500 čovjek-smjera, što je i najveći broj do danas.

KOMISIJA ZA VODIČE koordinira rad stanica vodiča u Zagrebu, Rijeci, Splitu i Zadru, a u osnivanju je stanica u Makarskoj. Većinu svog rada Komisija je posvetila školovanju vodičkog kadra, pa je tako održana republička škola na Vršiću s 24 polaznika, u Koprivnici za članove PD »Bilo« sa 14 polaznika, te održani ispitni za naslov »vodič« za članove stanice Split i Zagreb. Na Platku je održan 10. jubilarni zbor vodiča i pripravnika PSH za 54 sudionika, a na njemu su donesene smjernice za rad u 1984. g.

KOMISIJA ZA SPELEOLOGIJU koordinira rad 12 speleoloških odsjeka. Najznačajnija akcija bila je speleološka ekspedicija »Mareko 83« u kojoj je sudjelovalo 11 speleologa iz Zagreba i Splita. Organiziran je republički logor na Biokovu, istraživanje na otoku Pagu, savjetovanje o modernoj speleološkoj opremi na Medvednici (59 sudionika), predavanje francuskog speleologa u Zagrebu, a predstavnici Komisije sudjelovali su na sastancima KKS PSJ u Makedoniji, sa speleološkim društvom Hrvatske i na međunarodnom skupu o speleospašavanju u Mađarskoj. Komisija i dalje organizira redovno dežurstvo i vođenje planinara i turista u špilju Veternicu. Održani su ispitni za naziv »speleolog« koji je steklo sedam pripravnika, te za naziv »speleološki instruktor«. U Zagrebu, Karlovcu i Splitu održane su speleološke škole. Izrađen je i objavljen popis najdužih i najdubljih objekata u SR Hrvatskoj.

KOMISIJA ZA ORIENTACIJU je radi unapređenja orijentacijske djelatnosti pripremila niz pravilnika i uputa, kao i kalendar natjecanja u SRH. Održan je sastanak s predstavnicima nekih društava radi daljnje popularizacije ove djelatnosti. Pripremljeno je održavanje republičkog natjecanja u Žumberku koje, nažalost, nije održano zbog premalog broja prijava. Uveden je naslov »orientacist« koji je steklo 6 kandidata. Orientacisti iz SRH sudjelovali su na nizu natjecanja u drugim republikama i pokrajina, te u inozemstvu, a troje je sudjelovalo u reprezentaciji Jugoslavije na svjetskom prvenstvu u Mađarskoj.

Skijaški silaz s Kang Gurua u Himalaji

Izvještaj skijaške ekspedicije Stanice GSS Zagreb

BORISLAV ALERAJ

ZAGREB

Ideja

Želja da se organizira ekspedicija u Himalaju postoji među penjačima u Hrvatskoj već dugo. No, po neumitnim zakonima razvoja trebalo je proći određeno vrijeme u kojem se hrvatski ekspedicionizam postupno, iako relativno brzim koracima, jačao i skupljao snage za takav pothvat. Nagovještaj je bilo uspješno sudjelovanje pojedinaca iz Hrvatske u jugoslavenskim saveznim ekspedicijama na Mount Everest i Lhotse.

U želji da se u skladu s vlastitim realnim alpinističkim i organizacijskim mogućnostima pridonese nečim novim, visokom ugledu jugoslavenskog ekspedicionalizma u svijetu, među skupinom alpinista u Zagrebu (okupljenih u Stanici GSS PSH Zagreb) rodila se ideja da se pokuša popeti na neki od himalajskih sedamtišćnjaka, a kao poantu i novost s njega se spustiti na skijama, odnosno izvesti tzv. ski-descent. Takve himalajske ekspedicije, naime, nije još bilo iz Jugoslavije, a nisu česte niti u svjetskim razmjerima.

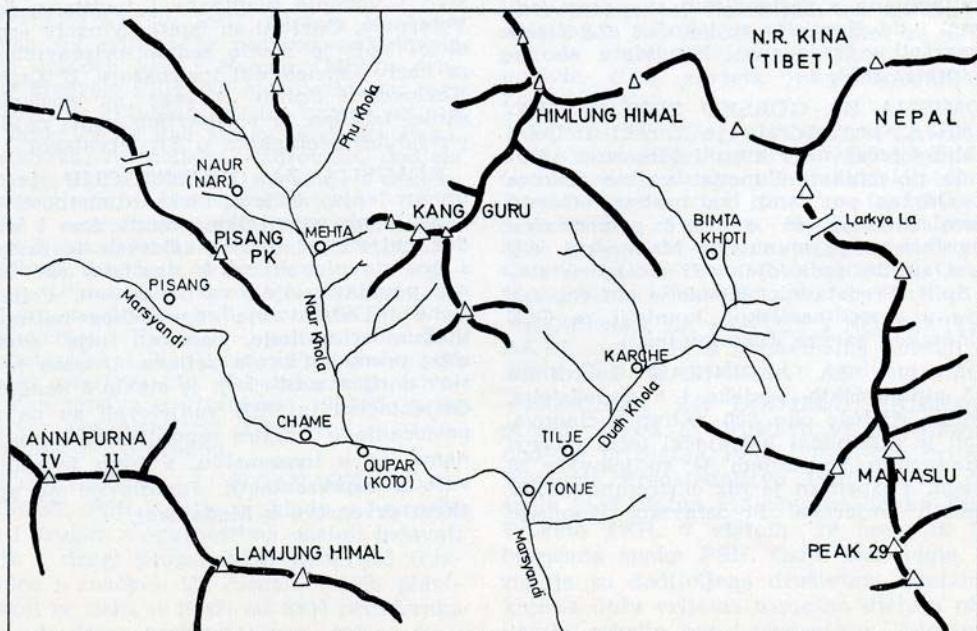
Ideja je bila svježa, sposobna da ponese i motivira, a ipak realna jer se među penjačima članovima Gorske službe spašavanja Stanice Zagreb već desetak godina u okviru osposobljavanja za intervencije na najtežim

planinskim terenima njeguje tzv. ekstremno visokogorsko skijanje.

U razmišljanju o konkretnom cilju izbor je najprije pao na Nangpai Gosum (7352 m), još neosvojen vrh u susjedstvu poznatog osamtišćnjaka Co Oju, no nepalske vlasti ne daju dozvolu za uspon, jer je vrh zatvoren za svaku posjetu. U traženju nekog drugog vrha visokog između 7000 i 8000 m i pogodnog za skijaški spust pomogao je jedan od naših najboljih poznavalaca Himalaja ljubljanski alpinist Aleš Kunaver. On je predložio vrhunac Kang Guru koji je uočio dok je vodio uspješnu jugoslavensku himalajsku ekspediciju na Annapurnu II i IV 1969. godine (1).

Razlozi koji su utjecali na konačan izbor baš ovog vrha jesu slijedeći: Najprije, Kang Guru se nalazi u veoma zabačenom i malo posjećivanom kraju Himalaja, a i sama planina je posjećena samo nekoliko puta.¹ K tome treba dodati njegovu veličanstvenu i lijepu pojavu skladne, zasebne, samostojeće snježne planine, a na kraju, najvažniju činje-

¹ Dapače, u doba odluke za nj, mislilo se da je neosvojen. No, ispostavilo se da se na vrh popela još 1955. njemačka ekspedicija. A za vrijeme dvogodišnjih priprema, kako to često u Himalaji biva, na vrh su se popele još dvije japanske ekspedicije.

nicu, da je konfiguracija njegovih jugoza-padnih i istočnih pobočja obećavala mogućnost skijaškog silaza, a to na Kang Guru još nitko na svijetu nije pokušao.

Kang Guru

Kang Guru Himal, kako ga Nepalci zovu, smjestio se na samom sjeveru Nepala u blizini nepalsko-kineske (tibetanske) granice, istočno od lanca Annapurne, sjeverno od velikog Manaslu. S jugozapada i jugoistoka obrubljuju ga dvije planinske rijeke, Naur Kholu (od naur = divokozna i khola = rijeka) i Dudh Kholu (dudh = mlijeko), koje se ulijevaju u veliku rijeku Marsyandi.

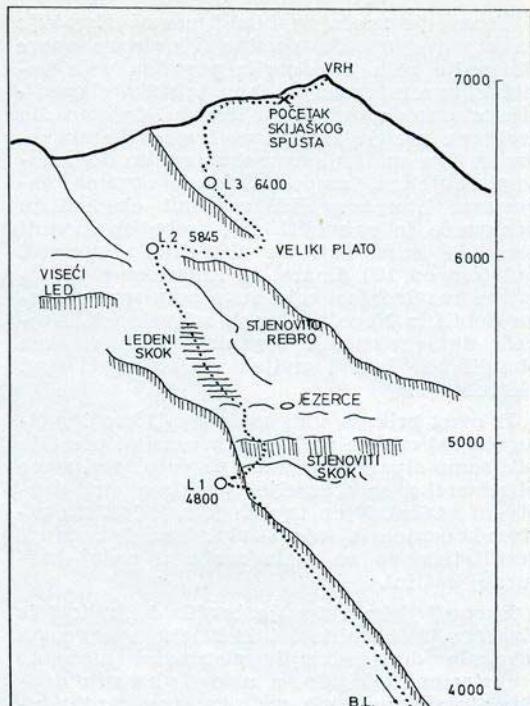
Ime Kang Guru ili Kanguru prema tumačenju tamošnjih žitelja i šerpa znači: Bijelo brdo i dolazi od Kang = brdo i Karu = bijelo. Neki ga gorštaci iz podnožja zovu i Kang Tar (Smede brdo), vjerojatno zbog veoma strmih sredih stjenovitih obronaka koji promatraču iz podnožja potpuno zatvaraju pogled prema snježnom vrhu Kang Gurua. Nijemci, koji su se prvi popeli na Kang Guru daju, međutim, objašnjenje da je značenje imena: Brdo — guru (vjerski učitelj) i da se odnosi na gurua koji se zvao Rumbuche, veoma cijenjenog u tom kraju. Pridjevak Himal označuje svaku veću zasebnu gorsku skupinu u Himalaji.

Glavni gorski greben Kang Gurua proteže se otrilike u pravcu sjever-jug, no postoji i jako strm i kratak zapadni greben. Dapače i sam vrh se nalazi na početku zapadnog grebena. Postoji još i jugozapadni greben. Po njemu su se na vrh popeli Japanci 1981. godine. Po zapadnom, točnije jugozapadnom pobočju i zapadnom grebenu na vrh su se popeli Nijemci Heinz Steinmetz, Herald Biller, Fritz Lobbicher i Jürgen Wallenkamp, kao prvi ljudi, 1955. godine, a istim smjerom i druga japanska ekspedicija u proljeće 1982. godine. Japanci su također pokušali uspon po jugoistočnom grebenu, no bez uspjeha. Na sjever i zapad je okrenuta veličanstvena snijegom i ledom ispresjecana sjeverna stijena. Ona je, kao i istočna i jugoistočna strana Kang Gurua, još neprepenjana.

O visini Kang Gurua moguće je naći razne podatke u raznim publikacijama. Najčešće se spominje visina 7010 m (2, 3, 4), ponegdje 7009 m (5), a drugdje opet 6981 m. Službeni nepalski podatak, koji je naveden i na dozvoli za uspon (Expedition permit), jest 6981 m. No bilo kako bilo, jasno je da je stvarna visina brda bez obzira na ove nesuglasice cijelo vrijeme ostala ista,² i za planinare same, te razlika ne predstavlja nešto bitno.

Organizacija

Od ideje do realizacije ekspedicije proteklo je dvije godine u intenzivnim pripremama. Ekspediciju je organizirala Stanica Zagreb

Gorske službe spašavanja Planinarskog saveza Hrvatske, no karakter ekspedicije bio je i širi. U sastavu ljudstva i u organizacijskim pripremama ekspedicija je povezivala tri najveća alpinistička središta u Republici, Zagreb, Split i Rijeku. Ona je imala službenu podršku i preporuku Komisije za ekspedicije Planinarskog saveza Jugoslavije, a organizacija je tekla uz suglasnost i podršku Predsjedništva Planinarskog saveza Hrvatske. U pripremama je sudjelovalo na razne načine velik broj pojedinaca, društvenih organizacija i radnih organizacija.

Najveću finansijsku i materijalnu podršku dale su radne organizacije, često u formi ugovora o reklamiranju proizvoda. Među njima su najznačajnije tvornica »Pliva« iz Zagreba, koja je ekspediciju opremila većinom potrebnih lijekova te drugim svojim proizvodima: čajevima, kremama protiv sunca i sl. Tvornica »Elan« iz Begunja poklonila je deset pari svojih skija RC 04, a dizajner tvornice »Kamensko« kreirao je poseban model košulja za potrebe članova ekspedicije. Značajna je pomoć i tvornice »Ledo« i DTR. Tu su zatim društvene organizacije: Skupština općine Centar, Republički SIZ za fizičku kulturu, SIZ fizičke kulture općine Trnje. Nadalje više riječkih organizacija, među njima: »Istravino«, pa SIZ za odmor i rekreaciju, Općinski planinarski savez Rijeka i brojne organizacije splitske regije, preko ekspedicijskog odbora splitske ekspedicije na Manasu 1983.

² Istini za volju i nije sasvim ista jer je poznato da su se svi himalajski vrhovi posljednjih godina malo izdignuli zbog tektonskih pokreta.

Veoma je značajna bila i pomoć Komisije za otprave v tuja gorstva Planinske zveze Slovenije koja je odobrila posudbu veće količine opreme ranijih himalajskih ekspedicija, stalno deponirane u Nepalu. Osjetan dio troškova pao je i na same sudionike ekspedicije. Sve one koji su makar malim doprinosom, savjetom, izradom dijelova opreme, nabavkom literature itd. pomogli ekspediciju nemoguće je nabrojiti. No, treba spomenuti oko 800 ljudi koji su ekspediciju pomogli uplatom od 100 dinara, tj. kupnjom ekspedicijске razglednice koju su s potpisom članova dobili iz Nepala u znak zahvalnosti. Najveći dio praktičnih organizacijskih poslova obavili su, kao i uvijek do sada, članovi ekspedicije.

Iz ovog prikaza vidi se da ovaj, kao i većina ekspedicijskih pothvata, prerasta i prestaje biti samo stvar pojedinaca penjača, pa i same planinarske organizacije, već ima širi društveni značaj. Njen uspjeh je zajednički društveni uspjeh a njeni alpinistički i drugi rezultati novo su malo zrnce u našoj kulturnoj baštini.

Ekspedicija ekipa je brojila 9 ljudi: 6 iz Zagreba, 2 iz Splita i 1 iz Rijeke, sve veoma iskusnih dugogodišnjih planinara, alpinista i ekstremnih skijaša, a usto i aktivnih društvenih planinarskih radnika, povezanih dugogodišnjim prijateljstvom iskovanim u više od 10 godina zajedničkog djelovanja u brdima, u mnogim zajedničkim usponima i teškim akcijama spašavanja. Kao deseti član bio je pridružen geolog Marijan Čepelak, kustos Mineraloško-petrografskega muzeja u Zagrebu. Njihove biografije nalaze se na kraju članka.

U toku priprema iz prvobitnog sastava je, nažalost, otpalo nekoliko ljudi, koji su također dobrim dijelom sudjelovali u poslovima organizacije. To su istaknuti alpinisti i ekstremni skijaš Daniel Burić, Đuro Sekelj i Ivo Vrkljan, te predviđeni drugi pridruženi član ekspedicije zoolog Nikola Tvrtković, kustos Narodnog zoološkog muzeja u Zagrebu. Za vrijeme odvijanja ekspedicije važnu funkciju čovjeka za vezu u domovini obavljao je poznati planinar i spasavalac Ismet Baljić.

Tok ekspedicije

Ekspedicija je krenula na put sa zagrebačkog aerodroma 11. 9. 1982. godine i na putu je ukupno proboravila točno dva mjeseca.

Prvobitan plan bio je da se izvede prvenstveni uspon i skijaški silaz po još neprepenjanoj istočnoj strani Kang Gurua. Za to je od nepalskih vlasti tražena i dobijena dozvola.

Kada se krajem rujna ekspedicija našla u Nepalu i izvršila sve potrebne pripreme za polazak u brda, dva člana ekspedicije krenula su ispred ostalih ubrzanim hodom u izvidnicu da istraže mogućnosti uspona s jugoistoka. Glavnina ekspedicije sastala se sa izvidnicom 27. 9. u selu Dharaphani, no izvještaj, nažalost, nije bio optimističan. Pristup

s jugoistoka bio je za našu ekspediciju nemoguć. Naime, dalje od mjesta Karche, smještenog u dolini Dudh Khole, bila je neprohodna prašuma bez ikakvih pješačkih putova i trebalo bi potrošiti dane i dane kojih nije bilo na raspolažanju da se prosječe put za pedeset bosonogih nizinskih nosača. Stoga je plan na terenu promijenjen i odlučeno je, uz odobrenje nepalskih vlasti, da se krene na zapadnu stranu planine, kroz kanjon rijeke Naur Khole i izvede usponotprilike po smjeru prvopristupnika iz 1955. godine.

Nakon deset dana pristupnog marša dolinom rijeke Marsyandi i Naur Khole, ujutro 30. 9. postavljen je bazni logor u podnožju Kang Gurua na mjestu zvanom Mehta (Mie-ta) na 3600 m, a istog dana i logor I na 4800 m, na travnatoj zaravni koja bi također bila veoma dobra za bazu kada ne bi bila bez vode.

Prema planu, ekspedicija nije imala visinskih nosača. U sastavu ekspedicije uz našu desetericu bili su samo oficir za vezu nepalske vlade Neresh Pradan, četiri šerpe: sirdar Namgyel Wang Dee, kuhar Sona Tsering, kuharov pomoćnik Šerpa Pemba i tečki Šerpa Urgen, te jedan Gurung iz obližnjeg mjesta Naur Gaon. S izuzetkom nekoliko tovara odnesenih na prvi logor i natrag, cijeli posao na brdu obavili su sami penjači.

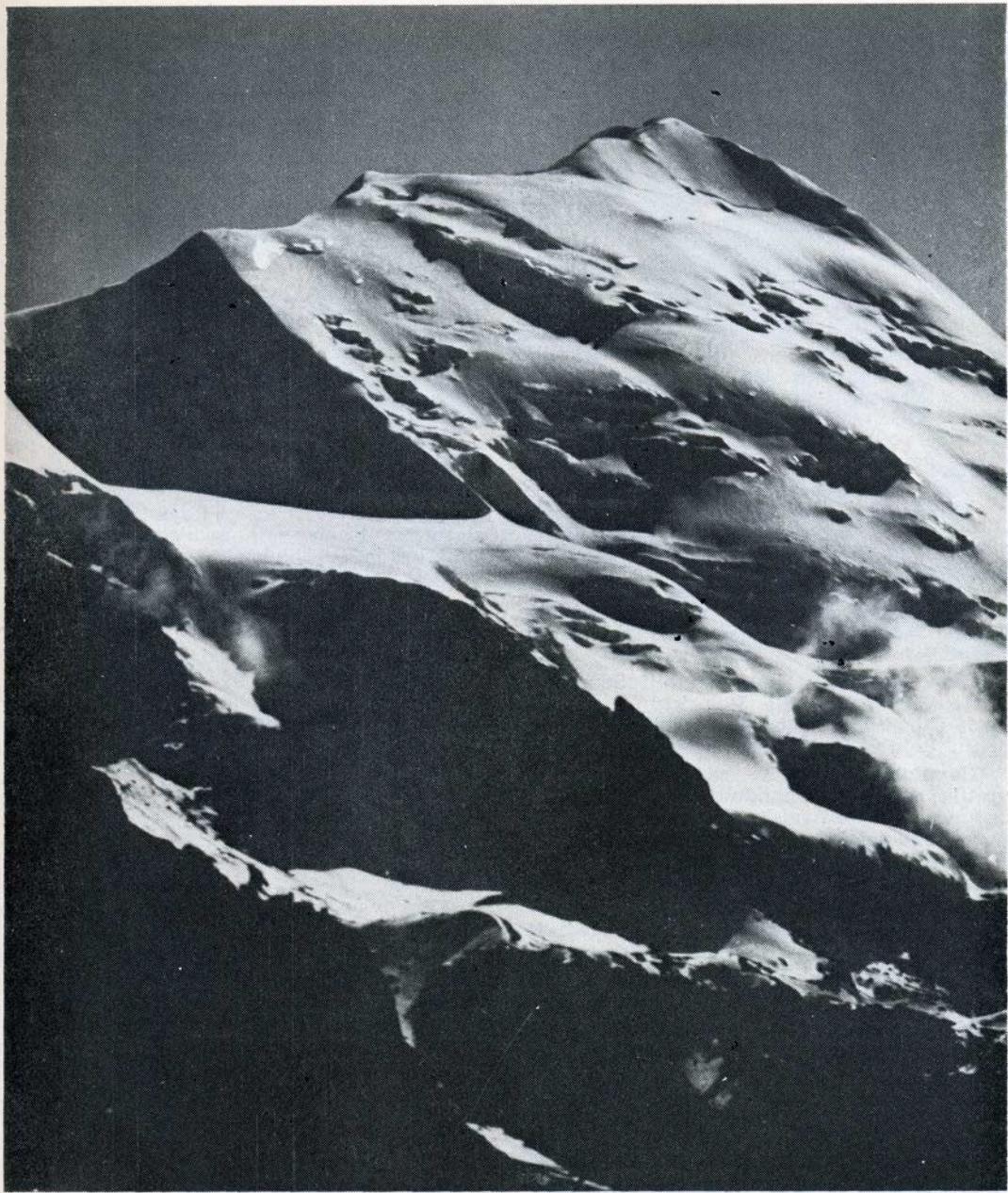
Nakon prvog dobrog zaleta, i dalje se napredovalo dobro. Logor II postavljen je 5. 10. na 5840 m na platou pod vršnom kupolom Kang Gurua, a logor III šest dana poslije, 11. 10. na zapadnoj padini na visini od 6400 m.

Put kroz stjenoviti stometarski odsječak laganim kaminom pronašli su Starčević i Aleraj, vjerojatno kao prvi, jer su Nijemci, prema dostupnim informacijama, isli desnije, izravno na zaledeno jezerce na 5300 m. Predović i Briški rješili su ledeni skok, a Šeparović, Mesarić, Pivac i Božić postavili su definitivno logor II. I taj dio uspona je također vjerojatno prvenstven jer su Nijemci penjali desnije, po stjenovitom grebenu, a ne po ledu, a vjerojatno i Japanci 1982. godine.

Vrijeme je bilo relativno dobro iako je svaki dan popodne, a nekih dana i ranije, padao snijeg. Najpovoljnija okolnost bila je ta da nije bilo jakog vjetra tako da i veoma niske noćne temperature nisu bile osobito opasne.

Napredovanje je bilo bez iznenadenja i dramatičnosti, iako uz dodatni teret skija i bez visinskih nosača, dakle, veoma naporno. Fiksna užeta, radi lakšeg kretanja s tovarima, postavljena su u stjenovitom odsječku, ledenu skoku i na strmoj ledenoj padini malo ispod logora III.

Predović i Briški imali su ozebljine na stopalima i morali su se zbog opasnosti od zamrzavanja pri postavljanju logora III vratiti s visine od 6200 m u bazu. Konačno su logor III postavili Mesarić, Božić i Šeparović.

Kang Guru sa sjeverne strane (teleobjektivom)

Foto: M. Čepelak

Dana 12. 10. u 15 sati, nakon sedam sati teškog i delikatnog uspona po veoma strmoj padini i oštrom vršnom grebenu, na vrh su se popela trojica: Šeparović, Mesarić i Božić. Skije nisu stigle do samog vrha. Šeparović ih je donio do mjesta na vršnom grebenu, malo ispod vrha, na visinu od 6800 m,³ dok su ostali skije postavljali niže.

³ Visinomjer nije ispravno radio. Na vrhu Kang Guru pokazivao je 6900 m, a na najvišoj točki do koje su donešene skije 6800 m.

Nakon vrha uslijedio je delikatan skijaški silaz po zapadnoj padini Kang Gurua, nagnutoj oko 40, mjestimično 50°. Tu su se izmjenjivale najrazličitije vrste snijega: zaleden tvrdi, vjetrom sabijeni snijeg i duboki pršić, i zahtjevale maksimalnu vještina i sigurnost skijaša, pogotovo uz dvadesetak kilograma tešku naprtnjaču na ledima.

Kasno poslije podne pobjednička trojka spustila se do logora III gdje je i prenoćila. Ujutro 13. 10. silazak se nastavio. Ispod lo-

gora III na 6200 m Šeparoviću se u skijanju pridružio Božić, a od 5400 m još i Mesarić, Aleraj i Vrbek. Njih petorica spustili su se na skijama sve do donje granice snijega na 4900 m i nastavili silazak sa svom opremom raspremljenih logora II i III do logora I. Fiksna užeta ostala su sva na brdu.

Istoga dana uz pomoć svih prisutnih ljudi srušen je i logor I i sva oprema i svi ljudi spustili su se u bazu. Na moćnim snježnim stranama Kang Gurua ostali su po prvi puta vijugavi skijaški tragovi. Skijaška avantura na Kang Guru bila je završena.

No ekspedicija još nije završila. Usljedio je desetodnevni povratak u Kathmandu, u kojem se ekspedicija podijelila na nekoliko skupina, s raznim zadacima. Prvi je bio potražna akcija spašavanja na dva dana udaljenom Pisang Peaku (6120 m) na kojem su, kako se po povratku u dolinu saznalo, stradala dva treker⁴ iz Jugoslavije, Zagrepčanin Kalman Žiha i Zadranin Velimir Šušak. U nesreći koja se dogodila tri tjedna prije (1. 10.) Žiha je bio teško ranjen i u međuvremenu prebačen u Jugoslaviju, a Šušak je nestao. Akcija u kojoj su sudjelovali Aleraj, Starčević, Predović i Briški s dva nosača, nakon dvodnevnog traganja na planini nije urodila plodom, zbog potpuno nedovoljnih podataka.

Druga skupina u kojoj su bili Šeparović, Božić i Pivac izvidila je pristup i mogućnosti uspona na Manaslu za splitsku ekspediciju koja se pripremala za proljeće 1983.⁵

Glavnina ekspedicije sa svim tovarima vratila se u Kathmandu 23. 10. Tu je od članova jedne australske skupine dobila točne podatke o položaju tijela poginulog Velimira Šušaka. U ponovljenoj akciji, u kojoj je korišten helikopter, Božić i Šeparović su na 5200 m pronašli i pokopali Šušaka.

Ekspedicija se vratila u domovinu 14. 11. 1983. godine.

Rezultati

Rezultati Himalajske skijaške ekspedicije daju puno razloga za zadovoljstvo. Ekspedicija je izvela četvrti na svijetu, a prvi iz Jugoslavije uspon na vrh Kang Guru, u klasičnom ekspedicijском stilu, ali bez pomoći visinskih nosača (iznad logora I), te prvi u svijetu skijaški silaz s vršnog grebena od visine iznad 6800 m niz zapadnu stijenu Kang Gurua, prosječnog nagiba 40—50°, ne računajući dva prostrana platoa na 5400 i 5900 m. To je bio jugoslavenski visinski skijaški rekord.⁶

Cijeli pothvat od baze do baze trajao je ukupno 14 dana.

⁴ Naziv za sudionika pješačkog turističkog putovanja, trekkinga.

⁵ Splitska ekspedicija na Manaslu nažalost je tražito završila smrtnom nesrećom dva člana, Nejca Zaplotnika i Ante Bućana.

⁶ Slovenski alpinisti, članovi ekspedicije PD Kranj, izveli su 2. 8. 1963. skijaški silaz s najvišeg vrha SSSR-a, Pika Komunizma (oko 7450 m).

Vrijedno je naglasiti i to da je cijela ekspedicija protekla bez ikakve nesreće i da su se svi članovi u domovinu vratili živi i zdravi, praktički bez ogrebotine.

Osim ispunjenja glavnog cilja i zadatka načinjena je i izvidnica pod južnom stijenom Manaslua za planiranu splitsku ekspediciju, a u dvije potražne spasilačke akcije pronađeno je i sahranjeno tijelo Velimira Šušaka na Pisang Peaku, zahvaljujući činjenici da su svi članovi ekspedicije bili članovi Gorske službe spašavanja.

Rezultati ekspedicije obogaćeni su i stručnim radom geologa Marijana Čepelaka na malo poznatom terenu u kojem je boravila ekspedicija, te botaničkim i pedološkim opažanjima inžinjera šumarstva Borisa Vrbeka. Ekspedicijski liječnik Dr Borislav Aleraj, po tradiciji je u svim mjestima kroz koja je ekspedicija prolazila pružao medicinsku pomoć domaćim stanovnicima.

Cijeli je put dokumentiran s 5000 dijapoziativa u boji, 700 crno-bijelih fotografija i šestosatnim originalnim tonskim zapisom, a snimljen je i 10-minutni 16-milimetarski film.

Rezultati ekspedicije su prezentirani našoj javnosti s nekoliko članaka i reportaža u časopisima i novinama te emisijama na radiju. Na javnim predavanjima, kojih je do sada održano oko 40, bilo je preko 3000 građana.

Značenje ove ekspedicije je i u tome što je to prva samostalno organizirana skijaška himalajska ekspedicija iz Hrvatske. K tome, to je do sada prva ski-descent ekspedicija u Himalaju iz Jugoslavije i u neku ruku predstavlja pokus i nagovještava još ambicioznej skijaške himalajske pothvate.

Odjek

Vijest o uspjehu ekspedicije po običaju je prvi prenio nepalski radio, a nakon toga posredovanjem poznate novinarke iz Kathmandua, miss Elizabeth Hawley, agencija Associated press, čiju je vijest prenio i Tanjug.

Odmah po povratku u zemlju podatke o ekspediciji zatražilo je i dva puta objavilo uredništvo jednog od najuglednijih alpinističkih časopisa, japanskog Iwa To Yuki (3.7). Vijest je također objavio i najpoznatiji evropski alpinistički časopis Mountain (4). Uz čestitke na uspjehu, izvještaj su zatražili i urednici American Alpine Journala, te indijskog Himalayan Journala. Izlazak tih časopisa se očekuje.

Zahvaljujemo se

Da bi Himalajska skijaška ekspedicija ostvarila svoj cilj pomoglo nam je mnogo ljudi.

Mi, članovi ekspedicije zahvaljujemo se prije svega svojim obiteljima koje su imale živaca da nas podnesu kada smo bili najnervozniji i koje su preuzele priličan dio naših kućnih obaveza te tako olakšale pripreme i omogućile nam miran san u Himalaji.

Clanovi ekspedicije. Sjede: Serpa Sonam, Borislav Aleraj, Nenad Pivac, Stipe Božić i Mladen Briški; stoje: Branimir Predović, Branimir Separović, Serpa Urgen, Boris vrbek, oficir za vezu Naresh Pradhan, Marijan Čepelak, Vladimir Mesarić, Borislav Starčević, Serpa Pemba i sirdar Serpa Nanagyal Wangde

Zatim se zahvaljujemo radnim organizacijama u kojima radimo, jer bi bez tog razumijevanja ostvarenje pohoda bilo prilično otežano.

Mnoge radne, društvene i društveno-političke organizacije finansijski su pomogle ovu akciju te im se ekspedacija ovom prilikom još jednom zahvaljuje.

Među njima bismo svakako htjeli istaknuti SOUR »Pliva« koji se zainteresirala za suradnju s našom ekspedicijom i tom suradnjom znatno pomogla ostvarenje našeg pohoda. Osim toga, »Pliva«, tvornica lijekova, gotovo u potpunosti je opremila apoteku naše ekspedicije, a ostale radne organizacije iz SOUR-a »Pliva« opremile su nas čajevima, bonbonima i kremama za zaštitu od sunca. Izdvojili bismo još i tvornicu sladoleda »Ledo« iz Zagreba, tvornicu »Elan« iz Begunja i Općinski planinarski savez iz Rijeke, kao organizacije koje su (za nas značajnim sredstvima) potpomogle ekspediciju.

Osim toga, zahvaljujemo se: Predsjedništvu Planinarskog saveza Hrvatske uz čiju podršku i suglasnost je ostvarena ova akcija; Komisiji za otprave u tuju gorstva Planinarske zveze Slovenije koja je omogućila korištenje opreme što su je još ekspedicije na Everest i Lhotse deponirale u Nepalu; Turističkoj agenciji »Atlas«, predstavništvo Zagreb, te predstavništvu holandske avionske kompanije

KLM; Alešu Kunaveru koji nam je pomogao brojnim savjetima i svojim povjerenjem u nas povećao naše samopouzdanje; Nikoli Aleksiću, tajniku PSH, Vesni Horbec, knjigovodi PSH i Marjanu Pračić, službeniku PSH, koji su nam pomogli u dijelu administrativnih poslova oko ekspedicije; prof. dr Željku Poljaku i drugu Božidaru Škerlu na razumijevanju i podršci; također se zahvaljujemo Tonetu Škarji koji je imao povjerenja u nas i pomogao da nam se omogući korištenje dijela opreme deponirane u Nepalu; Tamari Stroili koja je na pisacem stroju priredila većinu dopisa, pisama i članaka; Ismetu Balliću — Pubi, »jedanaestom članu ekspedicije«, koji je, kao i uvijek do sada, nesobično pomogao pripremanje našeg pohoda, a u toku same ekspedicije bio onaj koji je prvi primao vijesti od nas i odmah na njih reagirao.

Jedan od prijelomnih trenutaka u životu ekspedicije bio je prvi milijon (starih) dinara na računu. To je ekspediciji dalo PD »Priroda« iz Privredne banke Zagreb, zahvaljujući zalaganju Lade Pernar i Željke Banjad. Nakon tog trenutka zarekli smo se da od sada guramo samo naprijed. Zahvaljujemo stoga Ladi i Željki.

U pripremanju i ostvarenju Himalajske skijaške ekspedicije pomoglo je još oko 800 ljudi i koristimo se ovom prilikom da im se još jednom zahvalimo.

fizičke kulture SRH« 1979. godine i Bloudekove nagrade.

VLADIMIR MESARIĆ (33), voda ekspedicije (33), oženjen, jedno dijete, inžinjer elektrotehnike. Sudionik hrvatske alpinističke ekspedicije na Grenland 1971 (8), II hrvatske ekspedicije u Ande 1975 (9, 10), pohoda na Kavkaz 1974, jugoslavenske himalajske ekspedicije na Mount Everest i pohoda u Pamir 1981. godine. Najznačajniji usponi: prvenstveni uspon ledenuom južnom stijenom Cerro Catedral (5350 m) u Andama, uspon na Ulu Tau u Kavkazu, uspon na Plik Komunizma (7435 m) grebenom Burevjesniška u Pamiru. Dugogodišnji instruktor u alpinističkim školama, gorski spasavalac i savezni instruktor GSS-a; pročelnik Komisije za alpinizam i član Izvršnog odbora Planinarskog saveza Hrvatske od 1973. do 1975. Nosilac naslova alpinist i zlatnog znaka PSH, PS BiH, PZ Slovenije i PS Jugoslavije. Dobitnik »Majske nagrade« SRH i Bloudekove nagrade 1979.

BORISLAV STARČEVIĆ (35), zamjenik vode, oženjen dvoje djece, inžinjer kemije, Istarski planinar, ekstremni skijaš. Najznačajniji skijaški silazi: Kuloari u sjevernoj stijeni Bistrice špice (Peca), više snježnih žlebova u masivu Mont Blanc. Najviši vrh: Gran Paradiso (4060 m u Centralnim Alpama) sa skijaškim silazom s njega. Gorski spasavalac, dugogodišnji pročelnik Stanice GSS PSH Zagreb, za što je 1981. godine primio Saveznu plaketu Civilne zaštite.

BORISLAV ALERAJ (36), liječnik ekspedicije, oženjen, dvoje djece liječnik specijalist epidemiolog. Dugogodišnji penjač i ekstremni skijaš. Sudionik II hrvatske alpinističke ekspedicije u Ande (9, 10) 1975. g. Najznačajniji usponi: prvenstveni uspon Brid Klinu u Aniću Kuku u Paklenici i usponi u ledenuim stijenama: sjeverno-zapadna stijena Gross Wiesbachhorna i sjeverna stijena Hohe Riffel »preko nosa« u Visokim Turama. Najviši vrh: Aconcagua (7021 m) u Andama, nadalje, prvenstveni skijaški silazi u Velikom Kamencu na Prenju, silazi niz Piz Boe (3215 m) u Dolomitima, Gran Paraiso (4060 m) i niz kuloar u južnoj stijeni Auguille du Midi u masivu Mont Blanca. Dugogodišnji instruktor i voda brojnih alpinističkih škola, tečajeva; gorski spasavalac, savezni instruktor GSS-a, instruktor i voda mnogih tečajeva za gorske spa-savaoce, član savezne instruktorske ispitne komisije GSS PS Jugoslavije. Pročelnik komisije za GSS PSH i član predsjedništva PSH. Pisac udžbenika »Penjanje u snijegu i ledu«, te penjačkog vodiča »Klek, stijene, penjači« (13). Nosilac nosilac zlatnog znaka PSH i srebrnog znaka PSJ.

BRANKO SEPAROVIC (35 g.), u ekspediciji zadužen za opremu, neoženjen, inžinjer strojarstva. Jedan od najiskusnijih i najkompletnijih alpinista u Hrvatskoj, ekstremni skijaš. Sudionik I hrvatske alpinističke ekspedicije na Grenland 1971 (8), usponi na Alpamayo (14) u Andama, Mount McKinley (6236 m) na Aljasci (15), Mount Kenyju (5195 m) u Africi s usponom kroz ledeni Diamond Couloire. Brojni zimski usponi i skijaški silazi u našim i stranim brdima. Značajniji skijaški silazi: spust s vrha Grintavca, niz Turski žleb, niz jarugu u sjevernoj stijeni Jezerske Kočne u našim Alpama, te spustovi s vrha Breithorna (4165 m) u Centralnim Alpama, Gran Paraiso (4060 m), Piz Boe (3125 m) te niz žlijeb u južnoj stijeni Aiguille du Midi. Instruktor u mnogim alpinističkim školama i tečajevima GSS. Istaknuti fotograf, svestrani planinar, jedan od glavnih graditelja novog Ratkovog skloništa na Samarskim stijenama.

STIPE BOZIC (34 g.), oženjen, jedno dijete, električar. Covjek s najviše himalajskog iskustva u ekipi. Sudionik splitske ekspedicije u Hindukusu s usponom na Nošak (7492 m) i jugoslavenske himalajske ekspedicije na Mount Everest 1979 (11), kada se s još trojicom članova popeo na vrh svijeta, prvenstvenim smjerom po zapadnom grebenu. Takoder sudionik i snimatelj jugoslavenske himalajske ekspedicije u južnu stijenu Lhotsea 1981. godine, s postignutom visinom od preko 8000 m. Jedan od najboljih i najuspješnijih planinarskih kino-snimatelja u zemlji, uglavnom na 16 mm, u najtežim uvjetima. Instruktor u mnogim alpinističkim školama, gorski spasavalac. Nosilac zlatnog znaka PSH, PSJ, PS BiH i PZS. »Sportski Dalmacije« 1979. godine. Dobitnik »Majske nagrade

LITERATURA

1. Andlovic J., D. Cedilnik, A. Kunaver, A. Mahkota, M. Malečić, T. Skarja: Na vrh svijeta, Globus, Zagreb 1980. str. 177
2. Sircar J.: Himalayan handbook, Mr Rita Sircar, Calcuta, 1979.
3. Kang Guru 7010, The Iwa To Yuki, Special, The mountaineering annual, No 95: 198, 1983, Yama Kei publ. Co LTD, Tokyo, 1983.
4. Kang Guru (7010), Mountain, No 89, Jan-Feb 1983, str. 12
5. Förster H. A., F. Grassler: Juriš na vrhove svijeta (hrvatsko-srpsko izdanje), Stvarnost, Zagreb 1962.
6. Specijalna karta, VH 44-16, India and Pakistan, 1:250.000, sekcija Jongkha Dzong
7. Mesarić V.: Kanguru 7009 m (na japanskom), The Iwa To Yuki 94:11, 1983.
8. Enciklopedija fizičke kulture, Vol. 1 (A-O), Jugoslavenski leksičkiografski zavod, Zagreb 1975, str. 10
9. Kirigin J.: Hrvatska alpinistička ekspedicija »Ande 1974-5«, Preliminarni izvještaj
10. Poljak Ž., V. Blašković i sur.: Hrvatsko planinarstvo, Planinarski savez Hrvatske, Zagreb 1975, str. 193.
11. Skarja T.: Everest, Mladinska knjiga, Ljubljana 1981.
12. Aleraj B.: Penjanje u snijegu i ledu, Komisija za alpinizam PSH, Zagreb 1974.
13. Aleraj B.: Klek, stijene, penjači, PSH, Zagreb 1980.
14. Separović B.: Alpamayo, Naše planine, 74 (34):6, 1982.
15. Separović B.: Denali, Naše planine, 72 (32):111, 1980.
16. Vrbek B.: Speleološki priročnik, Planinarski odbor Zagreba, Zagreb 1979.

Gunung Batur na otoku Baliju

Putopisni zapis iz raja na zemlji

Dr ŽELJKO POLJAK

ZAGREB

Na prijelazu iz Indijskog u Tih ocean nalazi se otok Bali. Kažu da je to raj na zemlji, pa tko ne bi poželio da ga posjeti! No, to nije tako lako provesti u djelo. Najprije avionom cijeli dan do Singapura, zatim još sat dva preko ekvatora lokalnim avionom indonezijske kompanije »Geruda« u glavni grad Indonezije Đakartu i napokon još toliko do Denpasara, najvećeg naselja na Baliju.

Bali je jedan od Sundajskih otoka. Otprije je dvostruko veći od naše Istre, ali na njemu živi čak dva milijuna stanovnika. Pripada Indoneziji i jedini je otok ove velike otočne države koji nije naseljen muslimanima — 95% stanovnika su hindusi. O tom egzotičnom otoku putopisci pišu samo u superlativima: »otok svjetla«, »jutro svijeta«, »otok bogova i demona«, uglavnom: »raj na zemlji«. Dive se prirodi, plažama, vegetaciji, a osobito ljudima, njihovim običajima, načinu života i karakteru. Ritualni plesovi Balinežana očarat će svakoga stranca svojim ritmom, muzičkom pratnjom i nadasve folklornim kostimima, a sakralne gra-

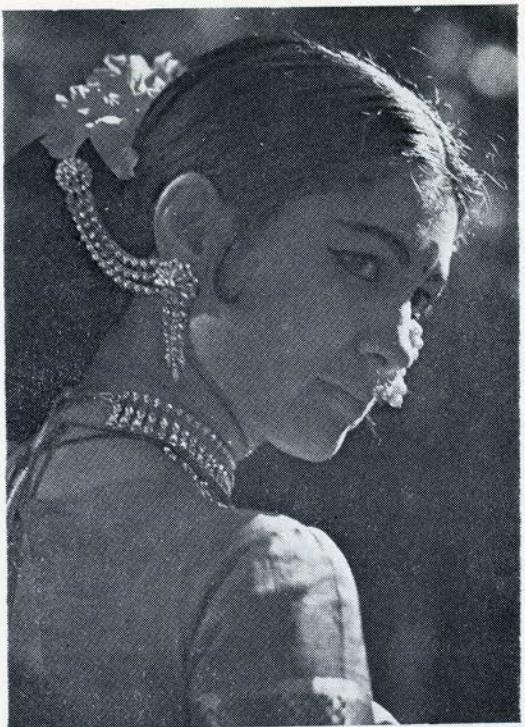
đevine maštovitošću, skladnošću i upravo nevjerojatno velikim brojem — ima ih otprije koliko i stambenih zgrada.

Kad sam stigao na Bali, prvo što mi je privuklo pogled bile su planine. Bali je vulkanski otok, a njegovi vulkani mladi su i često aktivni. Lavu su rigali 1917., 1926. i 1963. godine. Najviši vrh Gunung Agung (Veliko Brdo) strši u visinu od 3142 metra i jasno je da me je odmah potaknuo na razmišljanje o usponu. Nije se radilo samo o planinarskim pobudama. Prokušano je iskušto da se neku zemlju ne može dobro upoznati s prozora turističkih autobusa, pa ni uz najbolje vodiče. Treba je proći pješice, a najbolje je to kombinirati s usponom na najviši planinski masiv. Tako sam npr. Italiju istinski upoznao tek kad sam pješice prošao zamišljeni profil od jadranske do ligurske obale preko najvišeg vrha Apenina (Corno Grande u Gran Sasso d'Italia), a Španjolsku od Pireneja preko Sierra Guadarrame do Sierra Nevada. Tako ću, odlučio sam, i s Balijem, pa makar pošao i sam na put. Srećom se u skupini mojih suputnika

Na obali kraterskog jezera Batur

Foto: Dr Z. Poljak

Hindu djevojka ukrašena za svečanost

naša nekolicina koja je bila spremna odreći se na dan dva zamarnih plaža i hotelskog luksuza radi krstarenja po unutrašnjosti otoka, ali uz uvjet da to ne bude prenaporno. Kompromis je ubrzo dogovoren.

Kad smo se nakon tri dana kupanja dovoljno naužili odmora i topline, a bilo je to početkom prosinca, jedne smo večeri telefonski ugovorili s nekom agencijom za sutradan kombi radi krstarenja po otoku. Sutra ujutro, već prije ugovorenog vremena, probudilo nas je diskretno sviranje automobilske sirene. Pred hotelom stajala je Toyota s osam sjedišta. Šofer pita hoćemo li sami voziti ili ćemo uzeti i šofera, cijena je ista. Odlučili smo se, dakako, za šofera i to na obostrano zadovoljstvo. Šofer je naime bio i vlasnik vozila pa će ga bolje čuvati nego mi, a mi smo tek poslije uvidjeli koliko nam je on bio koristan kao vodič u labirintu otočkih puteva.

Preda do podnožja vulkana nema ni 50 kilometara puta, do planine smo stigli tek sutradan jer je putem bilo toliko čudesnih prizora i dogadaja da im nitko živ ne bi mogao odoljeti. Putovali smo od sela do sela, kroz rižina polja, i postepeno se uspinjali sve više. Na svakih kilometar ili dva valjalo je zaustaviti se da se vidi neka kulturna znamenitost ili čudo prirode. A tek taj balinežanski narod! Nježni ljudi dječačkog stasa, mekane čudi, uvihek susretljivi i

nasmiješeni. Jesu li sretni što žive u ovom otočkom raju gdje nikada nema zime i gdje neprestano cvjeta? Shvaćaju li zašto ih mi Evropljani, navikli na svoju civilizaciju i svjetonazore, zapravo žalimo? Prenapučenost otoka ima za posljedicu siromaštvo i oskudnu prehranu. Zdravstvenog osiguranja nema, zamjenjuju ga seoski врачи. Nema ni obavezognosnog školovanja, a škola nije ni besplatna ni jeftina. Jedna obitelj šalje u školu najviše jedno dijete, a ono poslije prenosi znanje braći kako zna i umije. Zbog svega toga je trajanje života na Baliju upola kraće nego u nas. Uz to je život strahovito opterećen religijskim obavezama i zabranama. Svaki korak, svaki posao, svaki zalogaj hrane reguliran je strogim pravilima. Svaka kuća ima u svom dvorištu bar jednu crkvicu, a ponekad je ona solidnije gradena od zgrade za stanovanje. Uz to svako selo ima još i oveće svetište. Na otoku je i nekoliko većih svetišta sa stotinjak hramova raznih oblika i dimenzija. Ima naime bezbroj bogova kojima valja udovoljiti i demona od kojih se valja obraniti. Od jutra do mraka život je na Baliju prožet vjerskim ritualima, svaki tjedan je poneka veća svečanost s procesijama, plesovima i žrtvama. Jednu od rijetkih svjetovnih zabava — borbu pjetlova, vlasti nastoje iskorijeniti kao divljački običaj.

Putem smo posjetili Slonovsku spilju sa fantastičnim kamenim figurama denionskih glava iz čijih ustiju teku izvori vode; u Pejengu smo vidjeli hram s najvećim zvonom u Indoneziji, izlivenim u jednom komadu bronce, a starim oko 23 stoljeća; u Bangliju svetište Pura Kehen s veličanstvenim portalom iz 13. stoljeća. Sišli smo bezbrojnim kamenim stepenicama u kanjonsku dolinu rječice da vidimo Gunung Kawi, prastaro svetište s nizom arkada visokih sedam metara, tko zna kada uklesanih u erupтивnu stijenu. I tako od sela do sela. Pravo imaju oni koji kažu da je Bali zapravo golemi živi muzej, da je to arheološki svijet koji i danas živi isto onakvim životom kao u dalekoj prošlosti. U jednom selu vidjeli smo »ples majmuna«, Kecak, što ga izvodi gotovo stotinu mještana u neobičnom kružnom geometrijskom poretku, u drugom selu ples Barrong gdje demon ima oblik goleme životinje (u maketi su dva čovjeka koji je pokreću), no od svih nas se najviše dojmio ples Legong nevjerojatnom gracioznosti plesačica i igrom prstiju. Da bi se postiglo takvo vrhunsko umijeće taj se ples počinje učiti već u petoj godini života, a s navršenom 14. godinom smatra se da je plesačica završila svoju karijeru. A tek kostimi i maske — kakvo bogatstvo orijentalne mašte! Dodajmo tome da svako selo ima vlastitu plesnu grupu i svoje varijante pojedinih plesova te da je kolektivni život sela na Baliju razvijen kao rijetko gdje u svijetu.

Napokon smo stigli u glasoviti Besakih, najveće otočko svetište. Otkuda taj siromašni

Dio svetišta Besakih i Gunung Agung (3142 m) u pozadini

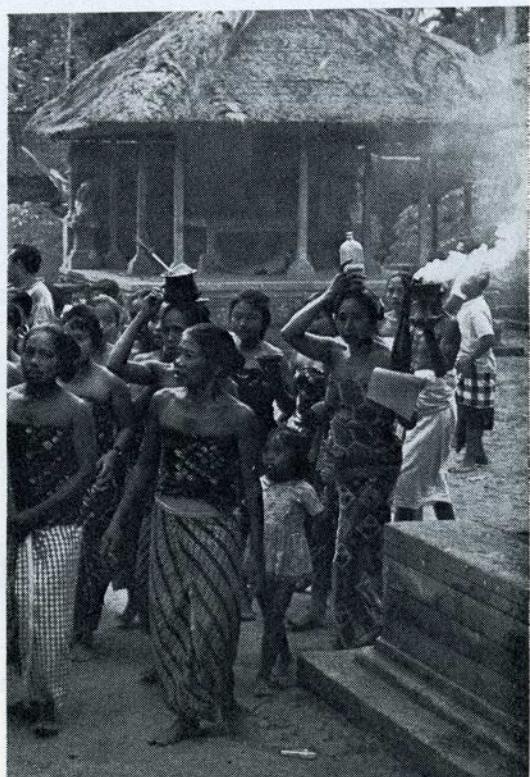
narod može graditi takve velebitne građevine? Očito je da je to plod brojnih generacija tijekom tisućljeća. Nekih 80 hramova i pagoda, sve jedna ljepša od druge, svaka dekorirana na drugačiji način, poredale su se stepeničasto do vrha gorske kose. A kada stignete na vrh, iznenada vam se otvori vidik na svetu planinu Gunung Agung. Njegina je visina uplašila moje društvo, no i mene je pomalo zabrinuo pojas džungle na podnožju, a iznad njega rijeke skrnutne lave gdje nema ugažena puta ni prolaza. Našoj raspravi priključio se i vlasnik kombija i savjetovao nam kompromisno rješenje. Podite radije na nedaleki Gunung Batur, također vulkansko brdo, ali niže, pristupačnije i mnogo zanimljivije. I nismo požalili. Sjetio sam se poslije pitanja na ispit u vojne topografije: »koje je najbolje sredstvo za orijentaciju?« — i odgovora na to pitanje: »vođić«. Ili one naše stare planinarske uzrećice: kartu čitaj, a seljaka pitaj!

I tako smo doživjeli stvarno nešto nevjerojatno: automobilom smo stigli na samo dno velikog vulkanskog kratera, gdje nas je dočekalo ni više ni manje nego kratersko jezero promjera oko pet kilometara. U brojnim zavojima jedne brdske ceste najprije smo se popeli do seoceta Penelokan na samoj ivici kratera (1450 m), a zatim se spustili na njegovo dno do malog pristaništa na jezerskoj obali. Možete li sebi predočiti taj čudni osjećaj kada se nalazite u srcu nekadašnjeg vulkana i tu plovite čamcem po divnoj plavoj vodi, a svuda naoko okruženi ste strmim mrkim stijenama. No Gunung Batur ima i svoju tužnu ali istinitu

priču: ova tiha i idilična panorama bila je 1963. godine pakao užasa i strahote. Iznenadna vulkanska erupcija uništila je niz sella, a u kiši užarenog pepela i kamenja izgubilo je život na tisuće tih dragih miro-ljubivih Balinežana.

Vraćali smo se navečer u našu hotelsku bazu, glasoviti Sanur na južnoj obali otoka, pod dojmom toga strašnog događaja. Shvacali smo sada zašto stanovnici zaziru od planine: ono što u posjetilaca pobuduje divljenje, u njih izaziva strah i tužne uspomene.

Po povratku u Sanur nastavili smo uživati u svim blagodatima divne prirode tropskoga oceana i hotelskoga luksusa. Plovili smo morjem u katamaranima koje navodno ne mogu prevrnuti ni najgori valovi jer se sastoje od dva usporedna plovka, čvrsto spojena poprečnim vezama. Unutar hotelskog kruga — promjera oko pola kilometra, ogradienog dva metra visokom ogradi od bodljikave žice i čuvanog od pazitelja oboržanih strojnica — da ne bi otočka sirotinja dosadivala bogatim bijelcima prosjačenjem, a male Balinežanke ponudama uz bescjenje — tu smo pomalo zaboravili na hladan i mračan prizor s jezera u vulkanu Batur. Savršeno klimatizirane prostorije, bazeni za kupanje okruženi tropskom vegetacijom, svakodnevne folklorne priredbe i nevjerojatne kulinarске ekshibidije, a po pravilu »što tko hoće i ko-

Selo na Baliju u vrijeme svečanosti

liko hoće», dočaravaju osjećaj zemaljskoga raja — onome tko ima dovoljno novaca (pansion 50 dolara dnevno).

No raj se na Baliju može naći i za pliči džep. Doznao sam to jednoga dana kada sam se iz toga čuvenoga raja uputio na izlet pješice uz oceansku obalu, od sela do sela, promatrujući ribarski život i čudnu lovinu što je ribari izvlače svojim mrežama. Susreo sam pod palmama divovsku kornjaču od koje vas u prvi mah strah obuzme, ali kad sam video kako joj jedna nježna tamnoputa balinežanska djevojka prilazi bez straha, usudio sam se i ja približiti. To mi je donijelo i njezino poznanstvo. Zvala se Aua. U ribarskoj kolibi svojih roditelja, nedaleko od obale, upoznala me s jednim bećkim penzionerom, koji ovamo dolazi već nekoliko godina na zimovanje u doba kada Bečane guši magla i mori hladnoća. Jest da je mirovina mala i put do Balija skup, ali je pansion kod ribara prava bagatela, a hrana bogata i uvijek svježa. Sam bira ribu koju poželi za jelo, a egzotičnog voća ima na pretek. Neprilika su samo majmuni koji ponekad znaju

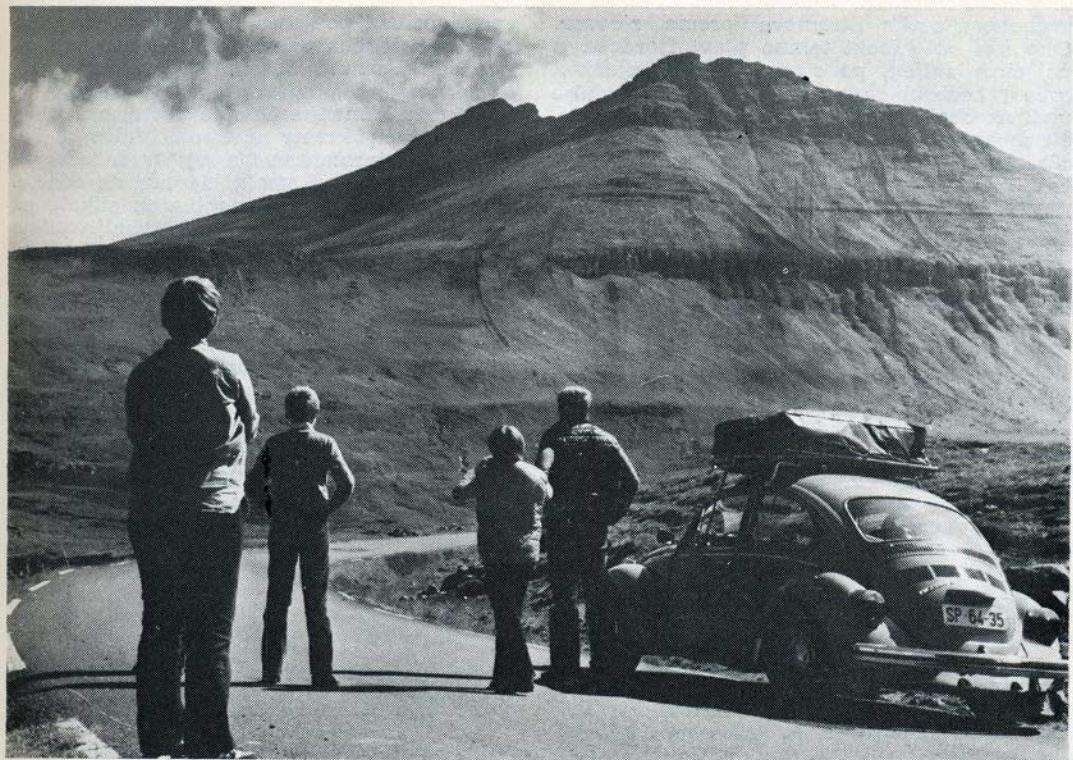
dosađivati, a i ekvatorsku vrućinu u početku teže podnosi, dok se ne privikne. Dane provodi u kupaćim gaćicama, leži u udobnoj mreži pod palmama, a kad mu se prohtije, desetak mu je koraka do pješčane obale oceana. Dražesna Aua ga dvori i, izgleda, ispunjava svaku želju. Raj na zemlji?

Prošlo je desetak dana od moga povratka u domovinu. Hladno je jutro 20. prosinca 1979. godine u Zagrebu. Kupim novine i, prelistavajući ih u tramvaju, potrese me vijest: Zemljotres na Baliju. Poginulo 27 ljudi, a 410 ih je teže ranjeno. Oko 80.000 javnih zgrada i kuća porušeno je ili teško oštećeno. Putevi ozbiljno oštećeni a promet prekinut. Epicentar potresa bio je u području vulkana Gunung Agung i na njegovu podnožju teško je oštetio čuveni hram Besakih. Zidine su napukle i bit će potrebno 16 milijuna dolara za rekonstrukciju. Oštećene su i stotine manjih hramova. Ekipe za spasavanje pretpostavljaju da pod ruševinama ima još nastradalih...

Pakao u raju na zemlji.

Plaža na obali Indijskog oceana

Ugasli vulkan Slaetteratindur (882 m)

Foto: Dr. T. Sablek

Föroyar

DR. TOMISLAV SABLEK

SLAVONSKA POŽEGA

Već mi je duša na jeziku. Sjeverni Atlantik je učinio svoje. Je li naš brod »Smyril« loš ili mi ne podnosimo ljudstvo nije važno, ali ta duga plovidba nas je izmučila. Zato smo shvatili značenje povika pomoraca »kopno na vidiku!«. I doista, na sivom kišnom horizontu izranjala je skupina otoka Föroyar.

To je sredina sjevernog Atlantika, pola puta između Norveške i Islanda. Državica od 41.800 Skandinavaca smještena na vulkanskom tlu. Škrtni vulkanski pepeo još iz tercijara sa svega 6% kultiviranog zemljišta. Živi se od ovaca i riba. Otoči su puni ptica. Hladno-vlažna klima sjevernog Atlantika, kojoj golfska struha učestalo donosi kišu, s ponosnim suncem što početkom srpnja rasipa svoje crvene zrake preko sjevernog pola.

Glavni grad Torshavn osnovali su Vikinzi i dali mu ime po Thoru, svom bogu vremena ili, bolje rečeno, nevremenu, koji je i nas dočekao. Ako je takvo vrijeme bilo i nekada, a sigurno je bilo, ne shvaćam zašto su Vikinzi ovdje ostali. No još je više čudo što mi to ovdje tražimo daleko od to-

plih, sunčanih obala Jadrana. No čovjekova narav je uvijek tražila nepoznato i promjene.

Leden vjetar i sitna kišica stalno su me podsjećali na dobrog starog prijatelja planinara, koji je bio svagdje i koji mi je lijepo savjetovao — »tamo ti uvijek pada kiša i zima je«. No, što je — tu je. Vikinzi su imali svoj brod i mogli su se vratiti, ali naš »Smyril« nas je izbacio po kratkom postupku u kišni i hladni sumrak. Na mjestu gdje je trebao biti kamp za šatore, kiša je napravila malo jezerce. Glumimo omladince, noćimo u omladinskom hotelu, ali su nas izgleda pročitali — cijene nisu bili omladinske.

Jutro vedro, nebo plavo, sunce, prognoza »perspektivna«. Zaboravljam na prijatelja planinara-pesimistu, sjeverni Atlantik i valove, jer dan je krasan i odmah idemo prema našem cilju, najvišem vulkanu otočja — Slaettaratindjuru (882 m). Lijepom asfaltnom cestom dižemo se na prve obronke iznad Thorshavn. Divan vidik na grad i zaljev Nolsoyar Fjördjur i odmah nastavljamo

grebenom otoka Stremoya prema sjeveru. Oko nas su duboki tamno plavi fjordovi, u usjecima snijeg, po siromašnim pašnjacima ovce i bezbroj raznovrsnih ptica. Put dalje vodi uz obale fjordova, divne pješčane plaže, ali more hladno — sjeverno. Kod mjestanca Hvalvika prelazimo na otok Eystroy. Srećom imamo dobru kartu, jer sporazumijevanje sa stanovnicima kućica uz fjordove nije lako. Govore staronordijski — ako uopće govore, ali susretljivo mašu rukama i zaključujemo da da smo na pravom putu. I zbilja, potpuno na sjeveru otoka, na uzvisini uz more, iza zavoja ugledasmo »naš vulkan«, jer mu ime nismo tako naglo mogli naučiti izgovarati. Vodoravni slojevi crnog bazalta, stvrđnuta vulkanska lava i pepeo i vrh bez vrha — ravan krater vulkana iz tercijara. Uz cestu okomite stijene i stupovi stijena koje se okomito dižu iz mora — Risin.

Podne je, zapadni vjetar urla, nosi maglu i oblake. Ostavljamo naša jadna i pretovava-

rena vozila i penjemo se prema vrhu preko bazaltnih stijena pokrivenih tankom mahovnom. Pod samim vrhom kratera strma puščina kojom penjemo gotovo okomito po kršljivom kamenju. Vrh je okrugao i ravan — ispunjeni krater vulkana. Vidik bi bio divan i interesantan da vjetar ludački ne puše, pa moramo paziti da nas ne odnese. Jedino je lukavo sve na brzinu slikati, pa kod kuće u miru uživati u zanimljivostima pejaža. To i radimo, pa brzo niz padinu, što opet nije bez opasnosti, jer nema ništa čvrsto za što bismo se prihvatali. Konačno, tercijar je bio davno. Opet nas stiže zloguka opomena »tamo uvijek pada kiša«. Već po gustoj magli i kiši vraćamo se u Torshaven. No dobro je, ipak smo vidjeli grad, otočje i vulkane.

U ponoć nas opet guta utroba našeg »Smyrila« i nastavljamo mučno ljuštanje prema sjeveru.

Haj, hej, planinari smo mi!

Susreti na Bijelim stijenama

ŽELIMIR KANTURA

ZAGREB

Bio je to neobičan sedamnaesti rujan. Kao i toliko godina prije, idemo na Bijele stijene dragim »Končarevcima« poželjeti sve najbolje povodom njihovog dana planinara. Za razliku od prijašnjih godina, kada nas je dočekalo zelenilo jela i paleta raznobojnog lišća, ovaj puta dočekalo nas je tridesetak centimetara snježnog pokrivača. Pune grane lišća s teškoćom su držale na sebi naslage snijega. Tamne jele pognutih grana ostavljaju dojam kao da još nisu spremne nositi na svojim plećima prernog gosta. Ipak je samo kasnoljetni rujanski dan.

Sjedimo u kući. Stisnuti smo jedan do drugoga i začas nas obuzima toplina zajedništva i prijateljstva. Razgaljena srca, pregršt doskočica i duhovitosti izazivaju onaj tako svojstveni ugodač. Toplina što je širi dobro nałożena peć, rumeni obraze. A ima nas preko pedeset. Dobra kapljica što su je Križevčani donijeli na dar ubrzo je »nadahnula« najproboljnije zavičajne pjesme. Kao da umješni dirigent upravlja zborom, razlijije se pjesma »Po dolu i gaju«. Pjesma, smijeh, zdravice, pa opet pjesma i smijeh. Poslijepodne Križevčani odlaze a nas dvadesetak ostajemo. Nastavljamo veselo i vedro sve do duboko u noć. To su one prelijepo večeri odmora i opuštenosti, predaje najsuptilnijim čuvstvima koja kao rijeka teku od čovjeka do čovjeka. Trenuci su to vjerovanja, povjerenja i povjeravanja, topline pripadanja, jednostavne romantike. Sune kroz prostor iskreni pogled prijateljstva. Poneki u onoga kome je usmjeren izaziva i drugih čuvstava. Šećem pogledom po

licima prisutnih ne bih li otkrio gdje se čiji pogled zaustavio. Tek tu i tamo, ako je prava riječ pjesme, primijetim kako sa zanosom netko zapjeva. Poneto u tu pjesmu unese i više nego bi htio pokazati, ali ponesen njojne dopušta srcu slobodu iskrenosti... »jer nekoga nema u sokaku mome!« Tražim velike riječi da opišem što vidim i opažam, ali me jednostavnost i iskrenost, kojoj i sam pripadam u ovom trenutku, sile na fotografiski opis. Kako je teško u današnjim uvjetima života naći mjesto, sredinu, gdje se ljudi osjećaju ljudima, gdje svi nekamo pripadaju, gdje riječ zamjenjuje riječ, pažnja se uzvraća pažnjom, čuvstvu se daruje čuvstvo. Još lijepo odzvanjaju riječi »kad sunače greben preskoči« — kao uspavanka onima koji već leže, a i mi ostali spremamo se na počinak. Uskoro žagor prelazi u šapat. Samo povremeno prasne ugarak tinjanje klade u peći.

Sjedim u kutu kraj prozora. Plamičak svijeće jedva obasjava prostoriju. Koliko puta sam sjedio na istom ovom mjestu i uživao razigrane mašte u igri plavičastog plamena svijeće, no ne sjećam se da sam ikada tako primjećivao sve one male stvari što čine ovu kuću tako privlačnom. Sjedim na prilično neudobnoj klupi koja je ujedno i spremište za naprtačje. Zgrbljenim ledima naslanjam se na »prevjesnu stijenu« od brodskog poda. Ispred mene stoji dugačak stol, širok i čvrst. Još malo prije bilo nas je dvadesetak oko njega! Zamašćena ploha stola ima već svoju patinu. Na čvrstoj dasci ostali su ugravirani otisci poneke prevruće posude, izgorjele svi-

jeće ili preoštrog noža. Dva velika prozora pravi su ukras ove prostorije. Nježna ženska ruka ukrasila je okvire malim crvenobijelo kockanim zastorom. Ispred prozora stoji još jedan omanji stol. Oko njega dvije grubo izradene klupe. Preko puta mene prostire se na podu skupni ležaj. Tamo gdje pre-vjesni strop dodiruje ležaj, viri ispod deka devet usnulih glava. Do ležaja vide se vrataska od priručnog skladišta. Uz ležaj stoji čvrst noseći stup. Odmah do spremišta nalaze se ulazna vrata. Od vrata u lijevo smještena je čelična škrinja, popularnji »ciklotron«. Tu stari Miha čuva sve viškove hrane. Ovdje počinje kuhinja. Prava kuhinjska peć i do nje sudoper. Odmah ispod njega je ručna pumpa za vodu, a nasuprot stoji ugrađeni ormari prepun posuda i koje-kavki korisnih sitnica. Strop je providjen gredama što nose gornju spavaonicu i čitavu krovnu konstrukciju. I to je sve. Tako malo i tako jednostavno, a sve odiše toplinom što je može pružiti samo kuća u planini.

Jutro je svanulo maglovito. Jedva su se krop prozor nazirale obližnje bukve. Vidika nikakvog pa je većina produžila spavanje. Dragi moj vjerni priatelj Zoran i uvijek prisutna Vesna predlažu manji izlet. I evo naš put Velike Javornice. Iznad Lukovice ostavljamo lijevo put za Jasenak. Spuštamo se đevičanskim snijegom u omanji dolac. Po svuda tragovi ptičjih nožica. Ima i onih krupnijih. U ljetu smo još, pod dojmom sunčanih plaža, a ovdje ovolik snijeg. Mora da su i životinje zatečene ovako iznenadnim i preuranjenim snijegom. Magla iznenada nestaje. Za dvadesetak minuta izašli smo na Mjesečevu Glavu. Sivi kamen pokriven je snijegom pa izgleda kao da ima noćnu kapicu naših djedova. U Mirnoj dolini ispred nas na stotine tragova. Čutim u zraku kiseo vonj, ali ništa ne govorim. Kada nešto takva osjetim i to saopćim priateljima, obično bi me optužili za suvišnu maštovitost. Sada je naša staza jako utabana, kao da je prošlo stado kopitara. Vonj je prestao pred samim vrhom Javornice, gdje su tragovi skrenuli lijevo. Izlazimo na vrh. Magla što se ovdje

opet slegla ne da vidika. Ovdje uvijek puše vjetar. Iznenada ponovno osjećam jak kiseo vonj koji upozorava na blizinu životinje. Sada glasno izgovorim svoje misli, ali prijatelji ne dijele moj osjećaj. Doduše, vide tragove, ali im ne pridaju posebno značenje.

Vraćam se ispod vrha do traga i podem njime. Išao je usporedno s vršnjem grebenom na sjever. Vidim dobro utabanu stazu. Mora da je njome prošlo mnogo životinja. Nakon nekog vremena tragovi nestaju u šumu na sjevernoj strani. Napuštam traganje. Već i prijatelji idu prema meni. Istim markiranim putem vraćam se u kuću.

Išao sam zadnji i malo zaostao. Opet sam osjetio snažan kiseli vonj, ali samo to i više ništa. Razmišljam o tome što li se zbiva u životinjskim glavama sada kad ih je ovako iznenada zatrpano snijeg. One instinktivno pred zimu idu na južne padine koje im i zimi pružaju, iako oskudnu, ali ipak mogućnost da prežive.

Muuuu... iznenada se prolomi iza mojih leda. Protruhn od iznenadenja. Okrenjem glavu prema mjestu odakle je riknulo. Tek sada sam bio skamenjen. Na tri četiri metra iza mene stoji veliki jelen. Ima rogovе veće od jednog metra. Iz nosnice mu suklja para. Dostojanstveno me gleda. Htio sam nešto viknuti svojim priateljima, ali čini mi se da sam samo šapnuo. Još jedanput je jelen riknuo a zatim pošao istim onim tragom kojim smo mi malo čas prije prošli.

Kad sam se pribrao od iznenadenja pošao sam pogledati kuda je jelen otisao. Vidio sam kako dobro ugažena prtića pravi krug i penje se na ono isto mjesto gdje sam ja odustao od praćenja traga. Tek sada nam je bilo sve jasno. Bilo je to vrijeme rike jelena, a mi smo našli na poznati jelenski krug kojim on tako uporno stražari da netko nepozvan ne pristupi u njegov harem košuta. U vrijeme rike jelen nema prijatelja. Mora da je snijeg zbungo divljač, no proces življenja ipak teče po svojim prirodnim zakonima. To ni iznenadni snijeg ne može promijeniti.

»ZATO BRAĆO PIJMO GA...«

Pod gornjim naslovom izašla je u prošlom godištu Naših planina kritika prianjevanja u našim planinarskim domovima i na planinarskim priredbama. Predsjedništvo PD »Kamenjak« u Rijeci pogrešno je shvatilo da su tim člankom svi članovi društva prikazani kao prianice, što je svakako nesporazum. Vjerujem da čitaoci to nisu tako shvatili, no ipak sam dužan izjaviti da se u tom članku izričito kritiziraju samo oni »planinari« koji pod planinarskim plaštem čine izgrede prianjevanjem. To se nikako ne odnosi na cijelinu planinarske organizacije, posebno ne na

PD »Kamenjak« i Riječane, kako su to možda neki shvatili. Članovi PD »Kamenjak« i riječki planinari kao cjelina poznati su po visokoj kvaliteti planinarskih djelatnosti i nitko nije imao namjeru da ih vrijeda. Što se pak tiče pitanja nekolicine članova koji nisu dostojni da reprezentiraju naše planinarsko (rijecki planinari ih dobro znaju!), nadamo se da će ga Riječani uspješno riješiti vlastitim snagama, iako je poznato da je alkoholizam teško iskorjenjiv.

Dr. Željko Poljak

Obzova na otoku Krku

IVAN MILAS

ZAGREB

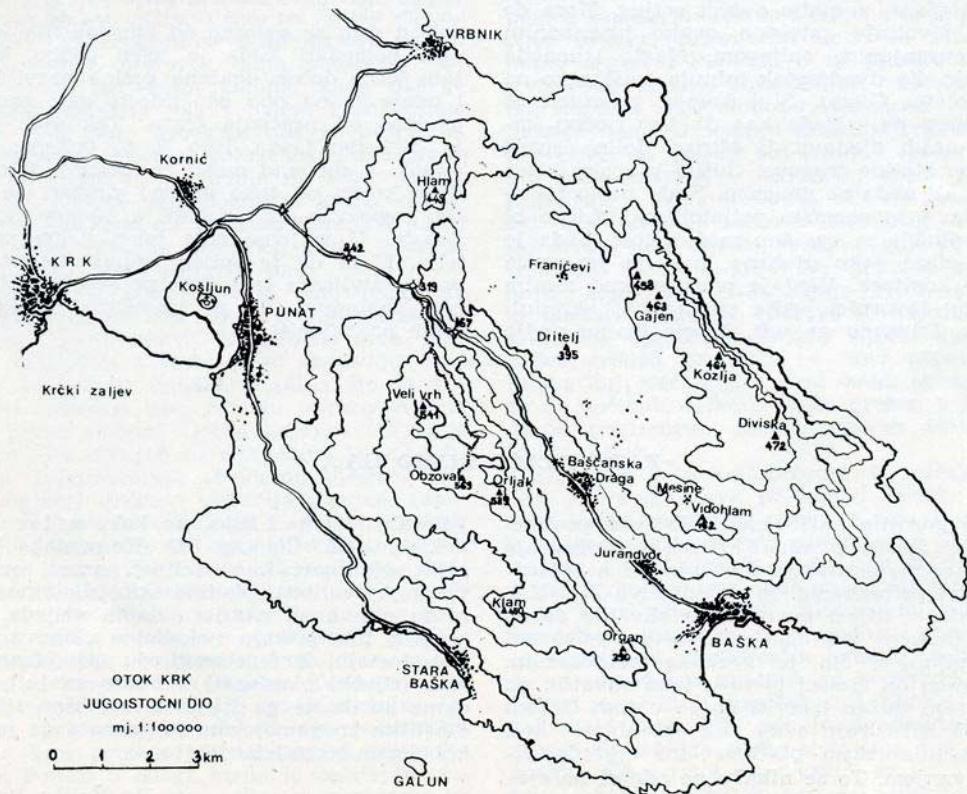
Ljetnog jutra pošli smo iz Punta na Obzovu. Budući da markacije ne postoje, pokušali smo ići novom cestom koja zaobilazi Punat na putu od Krka prema Staroj Baškoj. Jedan odvojak kao da je vodio u planinu. Pošli smo uz omanju livadu s desne strane. Uskoro su strane brda između kojih je vodio naš put postajale sve bliže i strmije i sve smo teže napredovali. Put je bio sve lošiji, zapušteniji i uži. Noć prije padala je kiša, a kako je još uvijek bilo rano jutro, svaki dodir s dračom i granama što su visile nad putem i zakrčivale ga, značio je da ćemo biti obilato zaliveni vodom. Zato smo napustili put i krenuli lijevom strminom u nadu da ćemo naići na prohodniji teren, ali smo naišli na pravi labirint drača, makinje i kamena. Okoristili smo se samo prekrasnim pogledom na Punat i otočić Košljun pred njim. Nakon kratkog odmora odustali smo od uspona na Obzovu i vrtili se u Punat.

Sutradan smo opet krenuli na Obzovu, ali s prijevoja na cesti Krk — Baška. Željko Poljak u svojoj knjizi »Planine Hrvatske« (PSH, Zagreb 1981) kaže da je to prijevoj

na Malmašuti, visine 319 metara, ali daje prilično šturi opis prilaza na vrh planine.

Da bi se stiglo do zaravni koja se nalazi ispod Obzove treba s toga prijevoja proći kroz gustu i teško prohodnu crnogoričnu šumu, što je vrlo neugodno. Da se to izbjegne bolje je nastaviti cestom od prijevoja još nekoliko stotina metara prema Baškoj do mjesta gdje cesta čini oštar desni zavoj i naglo se počinje spuštati. Odavde se pruža krasan pogled na Baško Polje, planine Krka i Velebit. Odmah treba poći desno oštro uzbrdo do obližnjeg vrha iznad ceste, a zatim ravno prema jugu. Šuma na Malmašuti ovdje nije više tako gusta. Na nekoliko smo mjesta naišli na ostatke markacija, što nas je uvjerilo da smo na dobrom putu. Nakon nekoliko minuta izlazimo iz šume i dolazimo do suhozida koji treba prijeći. Stižemo na »krašku« zaravan, ogoljelu burom i punu škrapi, s nekoliko okruglih livada ogradih suhozidom — kako kaže Poljak.

Na lijevoj strani zaravni je crnogorična šuma, radi ovaca ogradena. Odатle možemo prema vrhu u nekoliko smjerova; možemo

Pogled s Obzove na otočić Košljun

Foto: I. Milas

kretnuti lagano desno, sredinom visoravni, pa preko pašnjaka pravo prema vrhu. Druga je mogućnost poći rubom šume, uz suhozid, pa nakon 40-ak minuta ostaviti šumu i krenuti desno uz ogoljelu padinu prema vrhu. Moglo bi se i lijevo, zatim proći kroz šumu, izaći na lijevi rub visoravni i povrh stijena iznad Baške Drage poći prema jugu. Tu mogućnost navodi i dr. Poljak u svojoj knjizi.

Pošli smo srednjim putem. To nam se činilo najkraće, najjednostavnije i orijentacijski najlakše.

Planina je uvijek zanimljiva, a osobito kada je susrećemo prvi put. Iznenaden sam: nalažimo se na Krku, na otoku, a čini mi se kao da sam negdje na nekoj od visokih planina meni toliko dragih Dinarida, na pašnjacima Velebita ili proplancima bosanskih planina. I svježe je ovdje, pomalo čak i hladno, zbog vjetra što puše Obzovom i kiše noćasnje. Škrape i doci kojima pasu stada ovaca upotpunjaju taj kontinentalni planinski ambijent.

Na visini od kojih 450 metara odvajamo se od suhozida i ruba šume i skrećemo desno sredinom zaravni. Nailazimo na lokvu koja je i u karti ucrtna. Takve sam već viđao na Dinari iznad Samara ili na Velebitu, gdje ih jezerima nazivaju. Obično su to pojilišta za stoku kao i ova ovdje. Planinario sam već prilično po našim otočima, bio sam na Osorčici, na Šćahu, vrhovima Pašmana i Dućog otoka. I Vidovu sam goru posjetio. Sve su to lijepi i zanimljivi planine, ali bezvodne i krševite; uvijek me je na putu kroz

njih pratila nesnosna, priobalna vrućina. Ovdje na Obzovi nailazimo na ovo malo jezero i svježinu kontinenta.

Visoko iznad sebe primjećujem orlove. Nigdje ih još nisam viđao toliko mnogo. Ni u Maloj Paklenici.

Iz razmišljanja me prenu glas moga suputnika: »Izgleda da je netko tamо naprijed, neki ljudi. Čuješ li one glasove?« Čuo sam ali ne ljudske glasove. Prije mi se učini kao revanje nekog magarca, ali vrlo čudno.

Nastavljamo u pravcu tih glasova i zapajnjeni saznajemo njihovo porijeklo: petnaestak, možda i manje metara ispred nas, nekoliko orlova mrvare jednu ovcu. Pri tom ispuštaju strahotne glasove, deru se i razvlače po livadi komade mesa i crijeva nesretne životinje. Zastajemo iznenadeni prizorom. Orlovi su suviše zabavljeni svojim krvavim poslom i nisu nas primijetili, a mi to koristimo i sklanjamo se iza grmlja. Ot-kako planinarim često sam viđao orlove, ali uvijek u visini, kako lete dostojanstveno, jedva mašući krilima. Ovako u slobodi, u neposrednoj blizini, pri ovom žderanju, to se ne vidi često. Velike su to ptice. U strahu uzimam u ruke nekoliko kamenova, jer tko zna kako će reagirati kada nas primijete. Moj suputnik je strastveni fotoamater, oduševljen je prizorom i hoće da ga fotografira. Da bi mogao učiniti što bolje snimke, mijenjam mjesto, prebacujemo se iza grma na malo viši položaj. Naše su kretanje ptice osjetile, te su polako, jedna po jedna, napu-

stile žrtvu i digle se u visinu kružeći pri tome oko mjesta svoje gozbe, čekajući da se mi uklonimo.

Prošli smo mimo ostataka te ovce. Razbacani komadi mesa i kosti koje se već bjelaju na suncu. Ostavljamo stravičan prizor i nastavljamo prema vrhu. Prolazimo nekoliko livadica i nekoliko stada ovaca, da bismo nastavili uspon uz ogoljelu padinu brda. Dobro je što je još uvijek svježe. Mora da je strašno ići ovuda kada sunce pripeče i kada se ovaj kamenjar zagrije.

Evo i vrha: visina 569 metara. Opet onaj osjećaj sa mnogih vrhova; čudna mješavina umora i sreće što si tu, i što upoznaješ razgledo oko sebe, i što si se uspeo i na ovu planinu. Na vrhu je betonski stup kao na mnogim našim planinama. I natpisi. Datum i imena. Crvenom su bojom išarani po vršnom kamenu. Dokaz neplaninarskog ponašanja. Pravi bi planinar tu boju potrošio za označavanje staze na vrh i na druga mjesta ove planine. Srećom su vjetar, kiša i sunce jači od tih znakova nekulture, pa će ih s vremenom ipak izbrisati.

Iz Poljakove knjige saznajemo da je vidik sa Orljaka, koji se nalazi 30 minuta južnije,

još ljepši od ovog koji mi sada imamo. Bilo bi lijepo provjeriti. Orljak nam je nadohvat ruke, ali nećemo tamo jer naše cipele nisu planinarske i neugodno osjećamo svaki kamen. Orljak ćemo obići drugi puta, vjerojatno već iduće ljeto. U planini uvijek ostane nešto i za drugi put, nešto radi čega se moraš vratiti. A vidik s ovog vrha? Dok smo idući Obzovom gotovo zaboravili, zbog osobina te planine, da smo na otoku, ovdje na vrhu zahvaljujući divnom razgledu na cijeli Krk i na more koje ga okružuje, čovjek osjeti da je ipak na otoku. Ta dva suprotna dojma se ovdje na vrhu stapaju u jedinstvenu spoznaju o ljepoti i posebnosti Obzove i Krka kao našeg najvećeg otoka.

Gledam u pravcu odakle smo došli. Nebom iznad mjesta gdje smo zatekli orlove u gozbi kruže još dva orla. Ostali su se vjerojatno opet okomili na onu ovcu ili, tko zna, možda negdje vrebaju novu žrtvu ili pak spavaju u svojim gnijezdima u stijenama iznad Baške Drage.

Vrijeme provedeno u planini uvijek brzo prođe. Ostavljamo Obzovu i vraćamo se. Ostavljamo je samoći, suncu i vjetru. I orlovima. Neka ih, neka i dalje kruže nebom.

Starac s planine

SMILJA PETRIČEVIĆ

ZADAR

Već izdaleka je vidio kako mu se približavamo i osmijeh se razlio po njegovu nabranom licu. Znao je da ćemo doći nedjeljom, a koja je to nedjelja to uopće nije bilo važno, jer ni nedjelje, ni sedmice, ni mjeseci nisu predstavljali za njega ništa. Stajao bi na vratima svoje kamene kućice, sam, osamljen, kao mjesec na nebesima, vuk samotnjak u zimskim noćima, otac napušten od svoje djece, čovjek izgubljen gore u kamenjaru gdje se godišnja doba mijere suncem i vjetrovima, snijegom i kišama. Život mu se odvijao jednim redom i znali smo da je beskrajno nesretan, iako to nije ni sa čim pokazivao. Uvijek je bio nasmijan, i neki tih smiješak nikada mu nije silazio s lica. Svi smo voljeli tog osamljenog starca, osobito Tatek, koji bi znao nedjelje i nedjelje provesti sa njim. Verali su se zajedno po stijenama, u gudurama, jamama i pećinama, tako da je, mislim, Tatek upoznao svaku jamu i pećinu tog dijela Velebita, baš zahvaljujući tom starcu. Isto kao što je prihvatio Tateka, tako je prihvatio i nas. Uvijek je imao neku toplu riječ za nas i nježan osmijeh. Dočekivao bi nas s nekom sitnicom, čašicom rakije, crvenim lukom na koji je bio osobito ponosan jer je taj njegov luk bio prilično velik, a da se ne govorи o krumpirima. Pekao bi ih u pepelu pa nam servirao, onako to-

ple, ukusne. Dugo, dugo bismo znali sjediti pored njegova ognjišta dok bi oko kuće fijučala bura i jaukala pa se gubila negdje u gudurama i na visovima. Slušao bi starac naše pričanje klimajući staračkom glavom, smješkao se na sve nas i uglavnom šutio. Ali, sjećam se...

Bila je nedjelja, uhvatila nas nekakva prokleta susnježica praćena burom tako da smo bili primorani gotovo čitavo vrijeme što smo ga mislili provesti u tumaranju, provesti kod njega. Sjedjeli smo dugo, tako mirni i tihi, dok je vani vjetar žalobno zavijao i civilio. Svi smo šutjeli kad odjednom taj muk prekine starčev drhtav glas:

— Što češ! Ostavili me. Otišli. Tako je valjalo biti. To je sudbina svih nas roditelja. Uostalom, kada bolje promislim, a i što će oni ovdje. Nema ceste, selo je daleko, grad još dalje, život težak i mučan, planina surova i nemilosrdna, uništi za jedan dan ono što si čitavu godinu stvarao. A oni u gradu ne trebaju se bojati da će im usjev pojesti medvjed, ofuriti bura, razrovati divlje svinje. Život im je miran i lijepo im je, sretni su. Pa i ja sam sretan kada vidim da je njima dobro — pokušao je starac da unese i dozu opravdanja. Branio je svoju djecu kao što svaki roditelj brani svoje dijete makar ono bilo najgore.

Starac s planine

Foto: Dr Z. Poljak

Bilo je i trenutaka kada bi iz njega izbio sav bijes, sav jad i tuga, bol i žalost. Riječi pune optužbe kapale bi polako:

— Otišli, brate, otišli bez pozdrava, bez riječi, ostavili me ovdje kao zadnje seosko pseto da crknom sam. Mučiš se, žrtvuješ se za njih, padaš od umora radeci za njih da postanu ljudi, a onda steknu krila pa odlepršaju kao ptici iz gnijezda u bijeli svijet, srame se svog seljačkog podrijetla, svoje djedovine. Više se i ne misle vratiti ovamo pa bi zato bilo najpametnije da ja ovu svoju kućicu ostavim vama planinarima, jer znam da ćete je vi čuvati kao da je vaša. Čuo sam što si ti, Tatek, napravio tamo na Stapini. Svi pastir se može sada mirno skloniti.

— Mani ga, svi smo sudjelovali u tome, nisam samo ja — reče Tatek.

— Ajde, muči sinko, da nije bilo tebe i tvoje upornosti ne bi sve baš onako išlo, nego idemo što prije da to uredimo, jer ja neću više dugo gristiti ovaj tvrdi kruh svojim krezubim desnjima. Ponavljam: šteta bi bilo da propadne, jer se moji sinovi sigurno neće vratiti u ovu golet, gdje vuk poštu nosi a medvjed podne zvoni.

— Vidjet ćemo, vidjeti, ima još do tvog odlaska gore — s veseljem Tatek strpa oveći komad pečene piletine pa je glasno proguta.

— Djede, zašto vi niste otišli za njima u grad? — upitah, ali čim sam zinula znala

sam da je pitanje neumjesno, čak i bolno, a kada me Tom munuo šakom u rebra bilo je kasno da ga povučem.

— Prokleti moj jezik — pomislih gledajući starca koji me je tako tužno gledao. Došlo mi je da zaplačem. Svi su šutjeli.

— Ja... ja... vidiš, zamуча starac... eto ne mogu se naviknuti na gradski život, pa imam dojam da svojoj gospoji nevjesti smetam, a sin... eto... bolje je ovako. Što si dalje to je ljubav jača. Rodio sam se sam i umrijet ću sam. Samo, eto, mogli bi ipak katkada da me se sjete. Ali ništa, djeca su puna života i sebe, i kada ne pišu znači da im je dobro. Da im je slabo pisali bi, znam... djeca su to iako imaju već svoju djecu. Meni je dobro. Živim mirno i tiho, zaključi starac.

Svi smo gledali nekamo u stranu da ne susretнемo njegove oči iz kojih se zrcalila tuga i bol, iako mu je lice bilo mirno i nasmijano. Znali smo, i te kako smo svi znali i osjećali, da se iza tog mirnog i nasmijanog staračkog lica krije patnja koju on rijetko pokazuje. Ne želi da je pokazuje zbog svog gorštačkog pčnosa. Znali smo i to da je sam, očajno sam i da često, često za dugih zimskih večeri sjedi pored vatre gledajući plamen, dok mu suze kapljui niz staračko lice. Vani dotle bura zavija i tuli, a negdje visoko, visoko bolno zavija vuk samotnjak.

Korito, sasvim malo korito

ANTE RUKAVINA

GOSPIĆ

Već godinu ili dvije tinjala je misao da bi na Koritu, nekad zvanom Matijević ili Gornje korito, na Premužičevoj stazi iznad Mliništa trebalo postaviti bilo kakvo korito. Sigurno je da se ovo mjesto, odnosno izvor i nazvalo po prvom koritu koje je nekada ovdje bilo postavljeno. A tko ga je i kada postavio nitko se više ne sjeća. Samo se zna naziv i — gotovo. Kada bi istrunulo jedno, od bučava iznad izvora napravilo bi se drugo i tanki je mlaz desetljećima bio osvježenje za ljude i napoijiše za stoku.

Posljednjih desetljeća bilo je tu postavljeno pravo, poveliko korito dužine 3—4 metra od izdubljena debela bukova drveta u koje se cijedila voda iz nevidljiva izvora. Pažljivim promatranjem moglo se opaziti da je tu ipak ograden nekakav izvor. Sudeći po kamenju složenom u malu uzvisinu iznad staze i ostacima neke nekadašnje oznake, vjerojatno imena izvora i godine izgradnje, kao što je to bilo na obližnjem Težakovcu s one strane Matijević brijege, izgleda da je neka bivša vlast, koju danas obično zovemo nenačarodnom, sagradila ovu kaptažu za potrebe stočara iz Mliništa i tako na najbolji način iskoristila ovaj na daleko rijetki izvor.

S godinama je to posljednje korito propalo, Mlinište se raselilo, a drugo korito nije imao tko istesati. Ipak, voda se cijedila tankim mlazom po truloj daščici u olupinu bivšeg korita i zatim se razlijevala preko staze i gubila u tlu odmah ispod nje.

Zato je tu trebalo napraviti korito, bilo kakvo koritašce, da se i na taj način sačuva ovom mjestu njegovo iskonsko ime. I kad smo ljetos u srpnju prolazili kroz Dabarske položine i na tom poznatom raskrižju putova prema Dabrima, Jadovnu i Štirovači svratili u barake šumskih radnika, u razgovoru smo s radnicima spomenuli i korito. Ivica, radnik šumarije iz Gospića predloži:

— »Reći ću ja Josi Vrbanu, on Vas pozna, napraviti će on kakvo koritance. Mi ćemo ga ostaviti ovdje u baraci, jer uskoro selimo za Mali kraj, a vi ga odnesite kad podete na to mjesto.«

Joso je sin onoga Mile Vrbana iz Skorpovca u čijoj je kući nekada bilo planinarsko sklonište. Sada oba žive u Vidovcu kod Karlobaga, a Joso je sjekač kod šumarije i svaki je dan na poslu u ovim predjelima.

Nije nas prevario ni Ivica ni Joso. Za nekoliko tjedana stigao je glas da je korito gotovo, da je ostavljeno u baraci i na njemu napisano za koga je napravljeno. Nije bilo velikog, svega za oko 5—6 litara vode, ali malo podebljih stijenki da izdrži što više zima i ljeta.

Pošli smo ga odnijeti na njegovo pravo mjesto jednog mraznog jutra početkom listopada. Čuli smo da je najbolja cesta ona preko Oštarija i Stupačinova pa na Kalanjevu ruju, no kad smo već duboko zašli u troupolje Velebita, zaustavila nas je neočekivana prepreka. Samaraši su ostavili na cesti stotinjak prostornih metara cjevanica, a zbog zime nisu ih složili u nizove uz rub ceste. Bio bi to prevelik posao da nas dvojica očistimo prolaz i zato smo se vratili. Za natavak puta kojim drugim pravcem bilo je već kasno, a i snažna bura utjecala je na našu odluku jer smo znali da je na podgorškoj strani bura orkanske jačine i da nas ne bi milovala.

No, korito se moralo postaviti ove godine i zato sam krenuo sam posljednje subote listopada 1983. i, činilo se, posljednjeg lijepog dana te jeseni. Iako su me odvraćali od ceste preko Jadovna, ipak sam krenuo tuda. Znam, lovci i krivolovci često kude neke ceste zato da im se manje uđe trag i da se divljač ne plasi, pa da je mogu nesmetano loviti i kad se smije i kad se ne smije. No, baš u tom pravcu trebao sam obaviti neke službene poslove na šumarskih radilištima na Kalanjevoj ruji i na Malom kraju, a ni cesta nije bila toliko loša. Vidjelo se na njoj da posljednjih tjedana nije puno korištena jer je lišće prekrilo cijeli kolnik, a nigdje nije bilo ni tragova veće sjeće.

Alli je bilo života. Na Bunariću, malom izvoru desno ispod ceste i oko 6 km od Jadovnog, na cesti su stajale dvije srne. Sigurno ih je iznenadio zvuk vozila pa su izgledale kao ukopane, ukočene od iznenadnja, kao dva okamenjena lika postavljena da ukrašuju šumu. No, kad sam pošao k njima da ih snimim iz blizine, trgle su se i nestale u trenu. Samo je na čas poskočilo lišće ispod njihovih nogu i odmah se sve smirilo u posvemašnjem miru.

Posao u zgradi na Kalanjevoj ruji brzo sam obavio. Ugodno je bilo vidjeti da šumarija iz Gospića obnavlja i uređuje ovu kuću. Možda slijedeće godine naprave preostale poslove pa bi taj objekt bio ugodna postaja za boravak u ovom dijelu Velebita.

U baraci na Dabarskim položinama visjelo je korito. Smještam ga u naprtnjaču da pade na svoj prvi i jedini put. Ubrzo je ostala iza nas i šumarska kuća na Težakovcu, zatim Barice s označama granice šumarije i cesta je ušla u štirovačke predjеле. Između golemih crnogoričnih stabala vijugala je prema Klepinoj dulibi i onom ogranku ceste što kod crvene tablice skreće lijevo prema Šatorini. Ovu sam tablicu stavio na

drvo prije nekoliko godina i ona od tada upućuje na najbliži šatorinski prilaz.

No, ovaj odvojak nije dug, iako je cesta dobra. Na njegovu je kraju početak oznaka prema Dokozinu planu. Ovdje se i korito seli na moja leđa, dobrano vireći iz naprtnjače. Ubrzo smo na Dokozinu planu, na tom proplanku okruženom šumom sa svih strana i preko kojega prelazi označena staza. Zapravo na njega skoro uporedo dolazi iz šume s istoka ova staza i ona iz sredine Stirovače od Jovanović padeža, ovdje se spajaju i dalje se nastavlja onaj poznati Premužićev odvojak koji spaja Premužićevu stazu kod Ograđenice sa Stirovačom.

Odavle do vrha Šatorine još godine 1926. opisuje Gušić u Hrvatskom planinaru danas potpuno nepoznatu stazu: »...krećemo lijevo u šumu (livada ostaje na desno). Najprije idemo malo gore, zatim kratko dolje, pa onda opet gore, dobro utrtom šumskom stazom, sve lagano se uspinjući lijevo i obilazeći samu Šatorinu do njenoga jugoistočnoga rebra. Ovim rebrom sad strmo gore do košanica desno, onda uz lijevo pobočje (desno je sve zaraslo klekvinom) na vrh.« Ta se staza danas nigdje ne spominje. Ipak, trebalo bi je potražiti i, ako je povoljna i brza za uspon, onda ćemo je i označiti.

Nastavljam dalje petnaestak minuta do mjeseta gdje se lijevo odvaja izravan označeni put na Šatorinu. Krećem desno. Tko zna po koji put sam krećem ovim stazama, ovim putovima kojima malo tko prolazi. Dolazio sam i u kasne proljetne dane čim bi se snijeg digao, u topla ljeta i u prve rujne jesenske dane. A i danas kad je jesen spustila krila na svako drvo, na svaki kamen i kad se planina čini kao da spava pod plaštem sivih oblaka, kad se sve živo sakrilo pred skorom zimom.

Na zimu podsjećaju krpice snijega na zavjetrinama staze. Stajem na njih punom nogom da se u snijegu vidi trag mojih koraka. Jer, tko zna što se sve može dogoditi sa mnom pa da se zna u kojem sam pravcu otiašao. U takvim trenucima počmu se u mislima nizati sve opasnosti koje mogu zadesiti samotnika u planini. Ipak, u ovo doba godine zmija više nema, sad su se skupile u klupku u pukotinama stijena i čekaju proljeće. I zvijeri su u svojim brložima ili možda još nisu? Kažu da se medvjedi šeću i po snijegu, ali se tješim da se ne pamti njihov sukob s čovjekom. Neugodno bi se bilo susresti s čoporom vukova u parenju, s kucaljkom, no sad nije vrijeme za te vučje radosti pa će me ta opasnost mimoći. A pad, isčašenje, prijelom noge i slične poslastice na nekoliko sati hoda od naseljenih mjesto, sve to vreba na svakom koraku, ali je oduševljenje za ovaj put neobuzданo i nema mu kraja...

I dok oči pažljivo prate svaki korak na stazi ali i u okolini, a uši hvataju svaki i najnedužniji šum, koraci odzvanjaju stazom i ova im samoča daje golemu snagu

Rukotvorina s Velebita (vlasništvo Danijela Vukušića iz Zivih Bunara)

Foto: Dr Z. Poljak

i sigurnost da stignem do današnjeg cilja. Zato mi se čini da i korito na mojim ledima igra neku ligu složno s koracima, da poskačuje, da prihvata moju želju o njegovu budućem smještaju.

Uz to čini mi se da i ova staza prema moru liječi svaki strah. Vlijugajući između Ograđenice i Ograđenika izmiče iz oblaka i kao da dolazi pod neko drugo nebo. A na tom nebu ocrtavaju se u daljinu komadi planjnih, preko kojih neki drugi vjetar nosi žučkaste oblake u drugom pravcu od ovih velebitskih oblaka. A ispod njih je plava pučina podijeljena krakovima otoka. S tih strana topli vjetar ulazi uz obronke kao da donosi proljeće na ovu primorsku padinu goleme planine.

Kad se staza nakon nešto više od pol sata hoda počela spušтati, s lijeva su se nedaleko od staze ukazale sablasne zidine bivšeg Đačkog doma pod Ograđenicom. Strše u nebo u sivo obzorje, tu na granici sivog planinskog zaleđa i napola sunčanog Podgorja, na udaru vjetrova. Više iz znatiželje a bez ikakve potrebe obilazim te zidine i postavljam sebi pitanje: zašto je ta zgrada za djeće odmaralište izgrađena baš tu na strmoj litici, na udaru svih vjetrova i ne uz stazu? A nedaleko odavle bilo je moguće naći lijepši zakutak, zaštićen vjetrom barem s jedne strane.

Kratki silaz do Premužićeve staze i onda lijevo pod oštrim kutom prema Koritu i onom nekadašnjem koritu gdje je voda prijecala uvijek, pa makar i mlazom debelim

Ovako se nekoć živjelo u Dabrima

Foto: Dr Z. Poljak

kao vlat trave, ali je pritjecala. Sada više ne. Od nekadašnjeg korita ostala je samo natrula drvena ljska koja nije mogla zadržavati ni malo vode. Zato je tu istaza raskvašena i neuredna kao da to nije mjesto odmora. Odsada će ta drvena ljska biti pomaknuta u stranu i moći će poslužiti kao klupa, a na njezino mjesto doći će ovo kritance, sada još bijelo od svježine tesanog drveta i napravljeno od najdonjeg dijela smrekova stabla, od odanka, jer je tu stablo najtvrdije.

Učvršćujem ga posebno priređenim vezama za dublje slojeve, a zatim ograjujem kamenjem sa svih strana. Neka služi prolaznicima sve dok ne donesemo drugi put novo korito od najmanje metar dužine. I tome ću se veseliti, ali mi to možda neće donijeti više zadovoljstva od postavljanja ovoga maloga, sasvim maloga korita. I dok uređujem okoliš podnevno sunce grije kao da je ljeto. Izvirilo iza oblaka, razbijajući sumaglicu nižih predjela, ali nema snage da razbijje onu tmastu sivu naslagu oblaka što ju je bura s druge strane navula na planinu. Zato ću danas na ovom kružnom šatorinskom putu doživjeti sva četiri godišnja doba, što se rijetko događa i na Velebitu.

Odlazim. Ravno uzbrdo kroz nekad davno razrijedenu šumu kroz koju se penje strma i prije nekoliko godina označena staza. Ne mogu se više sjetiti koliko sam puta prošao odavde do Šatorine da pronađem tu kraticu kojom se sada uspinjem, ali ovaj put bez sjekirice, bez boja i kistova, jer sam bio na drugaćijem zadatku. Nakon petnaestak minuta ili malo više izbijam na okrugli nekošeni proplanak Dulibicu, a onda opet uzbrdo

u šumu. Kako strmina postaje sve veća, počinju tu serpentine prekrivene otpalim lišćem. Sa svakim korakom postaje šuma sve mračnija iako su tek prvi podnevni sati. Magla se zgušćuje i na izlasku iz šume, pod Matijević brijegom, skoro da se može rukama razgrtati. Zato mi se na trenutke čini da izranjam iz magle kao iz kakva oklopa. Prelazeći uzvisine na stazi probijam se kroz valove bure i čujem je kao da se nešto para, kida, pršti, kreše i zvoni zajedno sa zvukom koraka po kamenjaru.

S većom visinom magla se lijepi po odjeći u obliku hladne rose što se brzo pretvara u lednu koru, a hladnoću pojačava bura što nemilice puše sa svih šatorinskih strana. Udari iznenada, ustavlja dah, zadržava korake, a onda naglo zastane. U tim trenucima ubrzanje hoda nadoknađuje one iznenadne zastoje u hodu. I tako sve do Šatorine, koju ni ne vidim, i neću danas na vrh. Da je vedro vrijeme bilo bi to previše ljepote za jedan dan i skupilo bi se previše emocija, što bi usporavale silazak s planine.

Tri su popodnevna sata. Ipak sam potrošio sat i pol za ovu kraticu od Korita do Šatorine. No za lijepa vremena ovaj uspon od Korita djelomično strmom ali dobro označenom stazom nadoknađuju divni vidici na Šatorinu i njenu okolicu. Danas od vidika nema ništa, jer sve zaklanja ona gusta magla; sve šuštanje lišća i gibanje grana nadglasava neumorna tutnjava bure oko brezova što s visina raznosi u svaki kutak snježne iglice. Sve skupa doživljaj je posve običan, koji se uklapa u promjenljive atmosferske prilike ove čudljive planine, i to me pozuruje da i trčeći po ljepšim dijelovima staze sjurim što brže na Dokozin plan.

Ovdje se opet vraćam u jesen. Sumorni proplanak, uokviren bulkvama bez lišća i šutljivom tamnozelenom crnogoricom, spreman je da se na njega spusti onaj orkan što se upravo razbuktao nad Šatorinom i što svaki čas može skrenuti i na ovu stranu.

Sada već polaganim korakom silazim do ceste i vozila. Sjećam se ostavljenog korita što mi više ne igra po ledima i mislim na onoga tko će ga prvi vidjeti, napiti se iz njega i začuđeno reći: tko li ga donese ovamo! I nikada neće pojmiti koliko mi je užitka u jednom kratkom jesenskom danu donijelo to korito svladavajući ove bezbrojne obronke podno Šatorine i koliko je veselja i snage bilo spremno da korito dođe na Korito.

Već sam u vozilu. Vjerni društveni fićo GS-146-71 nakon službenog dijela posla dobro se odmorio, a sad ćemo kući preko Širovca i Pazaršta da vidimo kakav je taj put. Kažu da je dvije trećine od tih 50 km asfaltirano, a da ona trećina nije jako loša. Po toj bijeloj trećini puta penje se i puše ovo malo vozilo prema Gospicu kao da je i ono napojeno snagom sada već stišane bure, snagom što izvire iz ovih veleribitskih obronaka i proplanaka, snagom koja privlači one iz bliza i one iz daleka.

Pohod u klanac Orlovaču na Velebitu

DANICA ĐUROVIĆ

BAR

Svake godine u ljetnim mjesecima podem sa svojom porodicom u posjetu roditeljima što cijelo ljetno i dio jeseni provedu za Kosićom, blizu velebitskog planinskog prijevoja Alana. Ujedno dolazimo u pohode jednoj od najljepših planina Jugoslavije — Velebitu.

To nam je izvanredna prilika da u obliku izleta obidemo što više predjela te neopisivo lijepo planine. Ali, nažalost, ovaj puta nismo se mogli otrgnuti od poslova i obaveza i otici tamo kuda smo svim svojim srcem željeli. Ostala nam je u duši neka praznina, neka duboka čežnja, kao da smo izgubili nešto najdraže.

Ipak, polovinom siječnja, kad i djeca imaju školske ferije, a suprug i ja dobismo malo godišnjeg odmora, odlučisemo da krenemo mojim roditeljima, što zimske mjesecce provode u Živim Bunarima, živopisnom, malom primorskom selu podno gorostasnog Velebita, uz samu magistralu, na pola puta od Karlobaga prema Senju. Ovo mjesto dobilo je ime zbog jedine žive vode što postoji u tom kraju.

Krenusmo na put autobusom zadarskog »Autotransporta« čiji nas vozači uvijek oduševljavaju svojom kulturom, susretljivošću i pažnjom prema putnicima.

Znali smo unaprijed, čim smo krenuli, da će pogled na velebitska prostranstva biti izazov da izletimo bar do neke visine, ako ne i na vrhove. Oni su bili pokriveni snijegom, a mi nismo ni opremom ni fizički bili spremni za neke veće pothvate.

Od prvog časa kad smo stigli u Žive Bunare počeli smo govorkati i zapitkivati jedni druge kakav bismo izlet mogli napraviti: Kada, kuda, kamo?

Jednog dana tati sinu ideja, pa reče: »Zašto ne bismo pošli u klanac Orlovaču?« Kako divno ime! I ono samo bi privuklo svakoga tko voli prirodu i njene ljepote. Svi pristadosmo i već sljedeće jutro bili smo spremni za pokret.

Pošli smo magistralom u sunčano vedro jutro. Usput nas mame ljubičice da ih uberemo i pomirišemo što, eto, zahvaljujući toploj i blagoj zimi, već tako rano proviruju svojim sićušnim modrim glavicama iz zelene trave s obje strane asfaltne trake magistrale.

Idemo tako oko 500 metara da bismo kod mosta žičare skrenuli sa ceste prema istoku. Na tridesetak metara od magistrale sretosmo »Petkamenice« — pet prirodnih kamenica punih vode, od kojih me najveća, pravo malo jezerce, ponuka da je snimim. Nastavljam se penjati između kamenitih gromada, kroz raslinje šmrake, drače, kljena, šipka i ponekog malog borića. Odjednom, spazim ispred svojih nogu cvijet sličan plavom šafranu.

Kad upitah za naziv, otac mi reče da se zove bluneš. Kaže, zato, što je tako lud (blune), pa se pojavljuje prvi dok je još jako hladno.

Teren postaje sve nepogodniji za kretanje. Švrljamo po kamenjaru, lutamo i ljutimo se na vodiča(oca) što nas ustvari odvede sa staze, koju je sada trebalo tražiti. Već pomalo umorna od veranja po kršu stadoh na jedan oveći kamen i okrenuh se prema zapadu. Razliježe se preda mnom predivan vidik na morsku pučinu u bonaci, otoke, nekadašnju pilanu i luku Sitnicu odakle su u prošlosti milijoni kubika drveta transportirani na sve strane.

Nakon kratkotrajnog užitka moralio se da je, još uvijek u divokozinom stilu: četveronoške u potragu za stazom. Konačno smo je uspjeli pronaći. Odahnuli smo s olakšanjem i produžili njenom krvudavom linijom. Staza je bila naizmjenično čas kamenita, a čas travnata. Mali prelijepi zeleni borovi sretaju nas sve češće i razveseljavaju svojom prisutnošću. Svaki od njih ostaje u mojojem srcu kao novi dragi priatelj kome poželih da dugo poživi i poraste visoko, visoko, kao što

Suplja peć kod Živih Bunara Foto: Dr Ž. Poljak

raste ljubav u srcima. Pazimo svi da ne nagažimo na koji od njih, jer ima ih sasvim malih i posred puta. Čuvamo ih kao što se čuva draga biće da se ne povrijedi. Koračamo tako i uživamo u skladu boja što ih pruža okoliš. Sivo-bijeli kamen, žuta rašeljka, šipak i glog, prošarani crvenim bobicama svojih plodova, veći broj malih i poneka oveća šmrika, te naši ljubimci borići, sve obasjano sunčevim zrakama, stapa se u neku neopisivu harmoniju svjetlosti i ljepote.

Krivudamo stazom, a srce, duša i oči nastoje da upiju što više ljepote koja nas okružuje. Idući tako odjednom mi glavom prostruji misao: Otkuda postoji ova staza, tko ju je gradio i zašto? Tu svoju misao izustih glasno, a majka mi odgovori: »Ovaj su put pravili kada se gradila žičara, jer su njime na mulama dogonili potreban materijal.«

Napredujemo polako i dobar komad puta idemo šutke, zadubljeni svatko u svoje misli. Odjednom, baš pored zavoja staze, gdje ona po tko zna koji put skreće opet prema sjeveru, na travnatoj čistini obradova nas oveća skupina borića i mi počešmo glasno iskazivati svoju radost i divljenje. Nekako spontano, kao po dogovoru, počešmo ih brojiti: Jedan, dva, tri... i tako do šesnaest. Pa to je divno, usklknusmo presretni. Prošarah pogledom uokolo i obujmih u zagrljav svoje duše i srca sve boriće razasute po padinama. Zamišljala sam tada buduću sliku ovih dragih padina pokrivenih gustim šumama borovine. Usred toga mog razmišljanja otac se obrati majci i reče: »Ovo su se oni rasijali od one gore zasadene šume na Magaretjaku.«

Produžismo uspon i ubrzo stigosmo na vrh do stijena koje su nam otvorile vrata svog uskog prolaza i — tu nas je čekalo ono pravo iznenadenje. Stadoh zapanjena, gotovo skamenjena od divljenja. Pred nama se ukaza prekrasna mlada borova šuma, gusta, zelenja, ovelika. Smještena unutar vijenca golemlih strmih litica, zaista je raj za oči i dušu. »Ovo je Magaretjak, ona zasadrena šuma o kojoj smo prije govorili i od koje se zasijaše svi oni borići što smo ih susretali na putu ovamo« — reče otac. Veliko BRAVO i još veće HVALA rukama koje ovo učiniše. Ovakо se golet pretvara u šume kao što se i nesmiljenom sjećom predivne šume pretvaraju u golet. Baš na ovom istom Velebitu, na čijim se primorskim padinama sada nalazimo, već godinama primjećujem (i negodujem) kako se hameticne uništavaju nerazumnim prekomjernom sjećom najljepše šume, pa ako se tako nastavi, one će ustupiti mjesto kršu i pustoši.

Veselili smo se svakom i najmanjem boriću što smo ga susretali na putu ovamo, kao dijete najmilijoj igrački. No, trebat će još mnogo godina, kao što je trebalo i onim divovima, gore u srcu planine, da porastu i da se razviju, da bi tu, na tom kamenjaru nastala lijepa šuma što će svojom hladovnjom i zelenilom za žarkih ljetnih pripeka pružati užitak i osvježenje. A onda, odje-

dnom padne nekome na pamet da siječe, hara, tamani. Pa zar to ima smisla? Zar nije bolje, ljudskije i korisnije saditi, stvarati ili bar čuvati ono što su drugi stvorili nego uništavati postojeće? Razgovarali smo tako i razmišljali o tom pitanju što nas muči i razdire dušu godinama. Gledajući ovaj davni zasadeni borik pred nama, prožme nas neka nada da će možda ipak pobijediti stvaralački ljudski nagon nad onim neljudskim, uništavajućim.

Slijedilo je spuštanje najprije kamenitim stepeničastim terenom, pa onda tepihom duboke crvenkastozelene guste trave, a kroz sve jaču borovu šumu. Provlačeći se ispod njenih mirisavih grana uživamo u ugodaju. Prožima nas neka neopisiva milina. Zastajemo povremeno pa se uz ostalo divimo i stablima hrasta i graba što se tu u okrilju zimzelena udomačiše, lijepi i gordi, u jedan neopisiv sklad. Silazeći tako začusmo nešto, pa zastadosmo da osluhnemo što je to. Lijevo pade pogled u klanac Orlovaču kroz koji protiče planinski potočić što nam pjevušeći svoju milozvučnu predivnu gorsku pjesmu podari poseban užitak. Produžimo dalje, prosto opijeni ljepotom. Koračamo čas travnatom, čas kamenitom stazom koja se na jednom mjestu poče naglo i strmo spušta. Ubrzo stigosmo do prekrasnog izvora što se smjestio u kamenjaru, pa se onda preko kamene ploče, u kojoj je svojim tokom izdubao uzano koritašće, niz njegovu strminu strovaljuje naniže. Odатle nastavlja put kao gorski potočić žuboreći tihu svoju divnu skladbu kakvu ni najvrsniji i najtankocutniji muzičar ne bi mogao stvoriti. Voda bistra kao suza. Kamen čistiji od svakog porculanskog tanjura. Nema bojazni od zaraze. Čućem, umočim prste u vodu da probam koliko je hladna. Ista kao širovačka! — užviknuh. I, zaista, pri samom dodiru osjetih da je poput one s izvora koji se nalazi na oko 1100 m nadmorske visine u nekadašnjem nacionalnom parku Širovači,

Pošto smo se dobro odmorili, odlučismo da posjetimo stijenu i spilju Bele IV, koja se nalazi istočnije, pri samom vrhu sjeverne padine klanca.

Slijedila je najteža dionica. Doslovce puzeći preko kamenitih ploča napredovali smo šutke puževim korakom.

I konačno, stigosmo do velike stijene Bele IV, u kojoj se nalazi i istoimena spilja. Na samom ulazu u pećinu ugledasmo ležajeve divokozu po čemu zaključimo da je to nijehovo sklonište. Stijena strši gordo put nebeskog svoda. Iz nje, kod ulaza u spilju, kapka voda i pjeva polaganu monotonu pećinsku pjesmu, kao da nam nekim nerazumljivim jezikom želi ispričati što se ovdje zbivalo u prošlosti. Taman se pokušah prisjetiti što sam u školi učila o Beli IV, kad tata govorio: »Ova stijena i spilja doble su ime po ugarsko-hrvatskom kralju iz XIII st., Beli IV, koji je po narodnom predanju ovdje ostavio svoje blago bježeći ispred Batukana, Džingiskanovog vojskovode Mongola.«

Obišli smo kamenu grdosiju, produžili prema sjeveru i ubrzo se popesmo na vrh. Tu nas susrete svojim zelenim širokim zagrljajem svježine i mirisa gusta, velika borova šuma, mjestimice potpuno neprohodna. Pevnjemo se po stijenju koje je zaklanja sa zapadne strane, a zove se Visoka glavica. Preskakujemo kamenje nastojeći uhvatiti neki vidik. Napokon na sjeverozapadu puče pogled na Goli otok, Rab, more. Okrenuh se, podigoh pogled, a na vedorom nebu, pavom kao najljepše plave oči, bijeli se polovina mjeseceve diska. I on gleda ovu krasotu. Nakrivio se malo, pa kao da mi se ruga i kaže: »Vidim ja mnogo, mnogo više«. Da, njegovi su vidokruzi mnogo širi. Nakon kratkotrajnog uživanja moralo se poći. Napuštamo zelenu ljepoticu, zahvaljujemo se na ugodnim trenucima i gostoprimgstvu.

Slijedio je povratak kroz klanac prema zapadu, do logorišta kod izvora, gdje nas je čekala majka. Odmor, okrepljenje hranom i vodom, uz šale i doskočice na račun dogodovština što su ostale u našem sjećanju kao dragi trenuci.

Predvečer ostavljamo za sobom žubor potočića, borove i klanac u svoj njegovo ne-dirnutoj osebujnoj ljepoti, noseći u sebi dio svega što smo upili u srce i dušu i što nećemo zaboraviti nikada. Bili smo zadovoljni i sretni, a naše duše bogatije za uspomenu na divan dan proveden u prirodi, bez svakodnevne jednoličnosti, jurnjave i učmalosti, pun lijepih doživljaja, divnih prizora, uljepšan sitnim strepnjama i svim onim što nam svakodnevica ne može pružiti i za što noprosto nemamo vremena.

»Aj, kolika je Jahorina planina...«

Zagrepčani otkrili snježnu ljepotu ove planine prije 50 godina

SREĆKO BOŽIČEVIĆ

ZAGREB

Dok ovo čitate u ušima vam još uvijek odjekuju zvuci fanfara s bijelih sportskih borilišta naše prve zimske Olimpijade, još se uvijek ponavljaju postignuti sportski rezultati, a na ekranimima televizora zabljesne bjelina snježnog pejzaža iz sarajevske blizine — s Jahorine, Trebevića, Igmana i Bjelašnice.

Sjedim uz radni stol akademika dr. Andeleta Horvat, sestre pok. planinarskog neimara Vladimira Horvata. Preda mnom je njegov planinarski dnevnik, a oko njega je rasprostrato gotovo stotinu fotografija snijegom prekrivene Jahorine. Listam redom posložene stranice sa nalijepljenim izrecima njegovih davno objavljenih novinskih članaka pisanih o toj planini. Na slikama i u tekstu zapravo su dokumenti jednog iskrenog ushićenja i zbijavanja registrirani perom i okom kamere od prije pedeset godina — prije pola stoljeća! Na prvom izresku datum: 1. II. 1934 — časopis »Kulisa«, naslov članka: »Raj za skijaše u Bosni« ilustriran sa šest nevjerojatno lijepih snimaka. Deset dana poslije izšao je u tadašnjim novinama »Novosti« novi članak pod naslovom: »Zagrebački skijaši na Jahorini«.

Pregledavam fotografije s rukom zapisanim datumima i imenima na poledini i čitam podnaslove članaka. Uz živo obnavljanje zajedničkih uspomena Horvatova sestra opisuje svoje doživljaje s tih putovanja i boravaka sa svojim bratom i ostalim prijateljima iz Zagreba na planini Jahorini prije ravno pedeset godina. Dok mi mislima lete već oda-

vno poznate riječi i u ušima odjekuje melodijske spomenute narodne jahorinske pjesme, oči mi čitaju tekst članka: »Nedaleko Sarajeva stere se planina Jaohrina o kojoj pjeva i naša pjesma. Zasada ona jedina pjeva o Jahorini, ali nije daleko čas, kad će o njoj propjevati i mnoge inostrane sportske revije...« Taj čas je eto došao, on je bio, a uz revije bila je i »živa« slika direktnog prenosa, o kojoj tada Horvat nije mogao ni slutiti. Jahorina je za mnoge tek sada postala otkriće, jer je bila tu u našoj sobi uz nas pred našim očima okvirena ekranom televizora, a u ovim Horvatovim zapisima i snimkama oživjela je već mnogo desetljeća prije.

Sjećanja lete u »filmu« životnih zbivanja i ja se sam vraćam u dane kada sam kao stažist u uniformi krstario njezinim prostranstvima, prolazio kroz one divne šume, penjaо se na šiljate vrhove i gazio gustu planinsku travu. Udisao sam miris proljetnog cvijeća i svojom rukom oslobođao pu-poljke snježnice na rubu nakupine snijega uz stazu kojom sam prolazio iza svoje kasarne. Promatrao sam i snimao magleno more ispod vrhova Jahorine u smjeru Romanije, Treskavice i Bjelašnice, spuštao se do izvora Prače. Jedne noći susreo sam se na cesti ispod planinarskog doma i s pravim vukom, koji je, eto, sada postao novi simbol i pojam novih zbijavanja. Bio sam na Jahorini u proljeće i krstario njome u društvu sarajevskih prijatelja. A i naslov jednog Horvatovog članka iz 1936. godine glasi: »Jahorina — najljepša je s proljeća. Prirodne ljepote i

Snjegovi Jahorine

Foto: V. Horvat

užitci, koji se ne zaboravljuju... Točno i zaista je tako, jer to još uvijek živi u meni.

Zagrepčani su, dakle, prvi otkrili javnosti skijaške i ostale ljepote ove planine i o tome, eto, postoji pisana i objavljena dokumentacija. No ona nije samo faktografska činjenica, napisane riječi oduševljenja dopunjene onim izuzetnim fotografijama ipak su nešto drugo. Danas, kada je skijanje sport stotina tisuća običnih zaljubljenika snježnih sportova i »izazov« stotinama profesionalnih natjecatelja, možda to zaista nije ništa naročito, ali prije pedeset godina — priznajmo — bilo je drugačije. »Još prije nekoliko godina — piše Horvat (1934!) — bio je skijaški sport u Zagrebu gotovo posvema nepoznat. Ljudi su zimi pošli na skilazilište ili su uprtili svoje saonice i potražili kakvu uzvisinu, da se s nje spuštaju dolje. I to je bio sav zimski sport! Rijetki, vrlo rijetki pioniri skijaškog sporta šuljali su se kasno u noći ili rano u jutro iz svojih domova i polazili iz grada, a isto se tako vraćali u grad, jer je njihova pojавa i njihova »čudnovata« oprema djelovala na ostale prolaznike kao kakva senzacija. Danas je, dakako, posve drugačije. Prva škola zagrebačkim skijašima bila je naše pitomo Sljeme. Zagrebački skijaši — apsolviravši Medvednicu — zaželješe se i drugog terena. Jedni su našli zadovoljenje svojih težnja — dakako, samo privremeno — u Samoborskom gorju, drugi u Gorskom kotaru, treći u slovenskim planinama, a bilo ih je i takvih, koji su cilj svojih želja potražili čak izvan granica naše države. Ali ako polaze onamo zbilja jedino zbog sporta, zbog samog skijanja, onda zbilja nisu trebali mijenjati dinare u franke i šilinge. Nedaleko od Sarajeva stere se planina Jahorina. Svi koji su imali prilike da svojim skijama urežu brazde u njezinu bijelu plohu još će dugi

niz godina uvijek opet ponovno svraćati onamo i tamo udovoljavati svojim željama za sportskim užitkom.«...

Na Jahorinu kao na izvanredni skijaški teren upozorio je još 1932. godine nepoznati sarajevski dopisnik tadašnjih zagrebačkih »Novosti« u rubrici »Sport«. Na izresku tog članka zapisane su Horvatovom rukom riječi: »Ovaj članak, koji je Novostima poslao Sarajevski dopisnik, otvorio je oči Zagrepčanima da se upute na Jahorinu umjesto na austrijske skijaške centre.« U članku čitam: »Ni jedan grad u Jugoslaviji nema tako lijepo okolice kao Sarajevo. Okruženo visokim planinama, na visini od preko pet stotina metara nad morem, Sarajevo je izrazito planinski mjesto. Baš zač Sarajevo ima sve preduslove da se u njemu razvijaju pored planinarstva i svi ostali sportovi, naročito oni koji su uvjetovani velikim snijegom i jakim mrzavima. Bezbroj raznovrsnih skiterena prostire se na sve strane u okolini nedaleko grada. Bjelašnica i Treskavica sa svojim prostranim i blagim padinama, negdje i opasnim, ali romantičnim i privlačnim, mame velik broj skijaša, ali samo izdržljivijih i iskusnijih. Svi drugi željni zraka sunca, i ljepote i nepreglednih terena, idu na Golu Jahorinu.«

Ovo je isto tako mogao sada biti i uvodnik za nedavno održanu Olimpijadu, premda je pisani prije više od 50 godina!

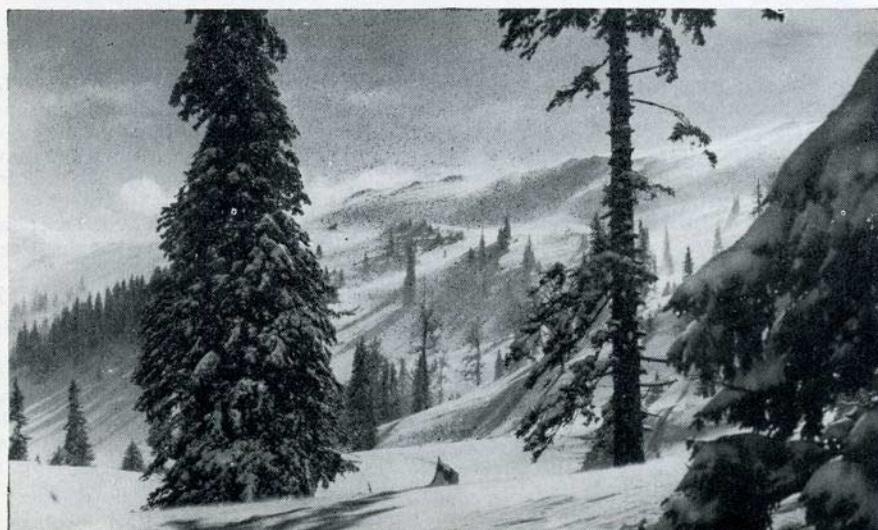
Na nagovor planinarskog prijatelja »Rulolistaša« Ivana Serdara na Jahorinu početkom 1934. godine odlazi i Vladimir Horvat sa svojom sestrom i grupom prijatelja planinara i skijaša. Oduševljenje je potpuno. što bez svake sumnje potvrđuju svi njegovi članci i brojne fotografije. Horvat piše pun iskrenog oduševljenja i ne ostaje samo kod

riječi, već od 1934. na dalje svake godine odlazi na Jahorinu. Prijateljstvo između zاغrebačkih i sarajevskih planinara postaje sve veće i u VI. Horvat postaje počasni član Društva planinara »Romanija« iz Sarajeva. No prijateljstvo između planinara prenijelo se i na jahorinske seljake, koji su na podnožju planine dočekivali skijaše i pomagali im u nošenju opreme od Pala do planinarskog doma na planini. Plemenitost i široko srce jednih i drugih postaju stvarnost pretvarajući se u međusobna dugotrajna prijateljstva. Čak i neuka seljačka djeca počinju izradivati sebi sama skije, a već godine 1939. na Jahorini se održavaju »skijaške utakmice jahorinskih seljaka« (Novosti, 5. III. 1939). U podnaslovu članka i ispod jedne fotografije piše: »Berlinčanin filmuje neobičnu atrakciju naše Bosne — skijaško natjecanje, na kojem nastupaju 20 seljačića od 10 do 16 godina. Jahorinski seljaci na smučarskoj utakmici sa opancima i u suknjenim hlaćama.

Poznato je — nastavlja u tom članku VI. Horvat — da su Zagrepčani bili prvi jahorinski gosti. Mi smo bili jedini koji smo zazlizili u domove vrlo dobrih gorštaka, čija nas je dobroćudnost i naivnost toliko spratljila, da smo ostali u stalnoj vezi. U znak iskrenog prijateljstva naš planinski drug Ivan Srdar prvi je darovao jahorinskom »londineru«, sobaru i vodiču, seljaku Njikoli Obučini svoje stare skije. Nikola je bio prvi i jedini seljak koji je još prije nekoliko godina krstario Jahorinom pomoću »pravih« skija. No slijedeće godine nije on bio »jedini«. Kada smo došli u selo Zabojsko, našli smo na desetke djece, koja su ne samo izradila primitivne dašćice pričvršćene o opakan žicom, nego su na naše najveće iznenadjenje odlično izvadala i samu kristianiju. No

i agilniji su »Romanijaši« sada svojski uzastojali, da se taj sport, koji je tamošnjem narodu potreban i kao prometno privredno sredstvo, što više učvrsti i razvije. Seljake su podupirali priborom, dali im besplatnu poduku. Za berlinskog industrijalca Friedricha bila je to senzacija prvog reda, pa je čitav tok ove atrakcije sa šubarama i opancima — filmovao! Ovim su neobičnim utakmicama prisustvovali i ostali stranci (iz Londona, Budimpešte, Beča i München) koji su našom čuvenom planinom neobično ushićeni, Oni su još više bili iznenadeni rezultatima koje su seljačka djeca postigla na samoj utakmici. To je veoma pohvalan uspjeh i dobar znak za budućnost...

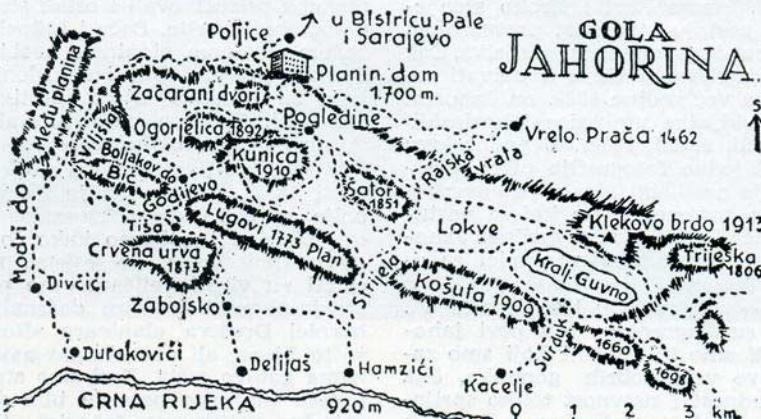
U svojim »Uspomenama sa Jahorine« (Novosti 1935), mislim, da je Horvat ipak najbolje potvrdio svoju zanesenost ljepotama ove planine i dokazao kako čovjek, iskreno oduševljen onim što osjeća, može lagano ostati »u vlasti veličanstvene prirode«: »Na sarajevskom kolodvoru dočekali su nas odbornici Društva planinara »Romanije«. Sve je to lijepo, ali snijega, što najviše trebam nema gotovo ništa. Kad smo stupili na sarajevsko tlo prvo nam je bilo da čujemo za snježne prilike na Jahorini. Sarajlje nam se dobroćudno nasmiješe, uvjeravajući nas, da ima snijega nešto preko devet metara! Lica nam se rastegnuše poput raskvašenih gojzerica i žurno naš nestane sa perona... Na kolodvoru Pale čekaju bosanski seljaci crvenim šalovima omotanih glava, spremni da nose tovare i skije. Došli su u opancima preko Jahorine iz udaljenosti od kakovih pet sati hoda... Čadavi plamenovi baklja čarobno osvijetljuju posljednje kratke serpentine i nakon četirisatnog uspona od Pala ulazimo u lijepo sagradenu kuću »Romanije«. Rado-

Snježna ljepotica Jahorina

Jahorina

Prirodne ljepote i užitci, koji se ne zaboravljaju

Skica Vladimira Horvata iz 1935. godine

stan doček, slatka večera i ugodan počinak... Nisko zimsko sunce okružuje vrhove krošnja zlatnim čipkama. Koso položene prostrane livade uzdižu se povezane. Crnogorična stabla na rijetko su porazbacana. Sunčano jutro. Plavo nebo bez oblačka. Temperatura -8. Karavana uz pratnju sarajevskih drugova Jakice i Voje približuje se grebenu, na kojem su se posljednji grmovi crnogorice pretvorili u potpuno bijele kipove fantastičnih oblika kao iz kakve priče. Požudno udijemo svježi zrak i bacamo poglede u crnu dolinu, prekritu svilenom koprenom prozirne maglice, koju prodire prirodna utvrda planine Romanije... Pogled sa Ogorjelice daje Jahorini vanrednu plastiku. Vrhunci koji se svojim visinama tek neznatno razlikuju spjeni su ugodnim prelazom u pitome kotline kilometričnih duljina, u kojima leže ogromne naslage snijega. Širom čitave prostrane gole plohe, koja se proteže 13 km u duljinu, a do 4 km u širinu, nema ni spomena kakvom stablu ili tamnoj pećini. Čitav teren daje na prvi pogled izgled užburkanog mora, kojeg su se golemi valovi naglo zaledili, a preko njih se prelila rastopina bijelog šećera. Zapunjeni stojimo pred tom tajanstvenom veličajnošću, nepomični i nijemi se divimo, ne vjerujući sami sebi, da je takva prirodna rijetkost u našoj državi. Slika koju naša čutila osjećaju kao — dvojbenu zbilju... Doista, pravi skijaški raj kakvih smo dosada vidjeli samo u stranim filmovima. Iza nas ljeskaju se suncem obasjane plohe snijegaa.

Išarane su dugačkim brazdama naših dasaka... Neopisivi prizori! Naši pogledi sižu prozirnim zrakom daleko preko ukočenih valova Jahorine. Podno nas protežu se crne šume, iza njih na jugoistoku golem lanac bijelih vrhunaca. U plavoj pozadini divno se ističe Durmitor s ponosnim šiljkom. Desno od njega u obliku trapeza najviša bosanska planina Maglić, zatim Zelengora, Lelija, Treškavica, Visočica, Prenj, Bjelašnica i Ivan planina... Ne ostajemo dugo, jer nas priroda zove na rijetku večernju priredu — zapadanje sunca. Eto nas na grebenu u carstvu čarobnih figura, čiji su samo još vršci ružičasto obojadišani posljednjim zrakama narančastog sunca. Na dalekom obzoru poređane su plave siluete gorskih vrhova. Nad njima pojavlja se sloj zelenkaste boje zraka, koji u višim slojevima prelazi u crvenu, žutu i konačno u sivo plavu. Dolinom razliježe se ljubičasta koprena magle. Prekrasnih li naslada za oko i dušu! Sunce je već zašlo. Vraćamo se praćeni mjesecевим sjajem...»

Zatvaram stranice planinarskog dnevnika Vladimira Horvata i njegove izreske napisanih članaka. Zadnji članak o Jahorini Horvat je napisao godine 1961. u »Našim planinama« sa svega jednom slikom i vrlo skromnim podacima o pionirskom nastojanju Zagrepčana, da se Jahorina pretvori u pravi skijaški raj naše domovine.

Iako godine nezaustavljivo prolaze u stalnom mijenjanju dogadaja, dolazi i do ponavljanja nekih zbivanja ili buđenja interesa za

nešto što je već bilo zaboravljenog. Da je na sreću nas planinara Vladimir Horvat sada živ, možda bi nam mogao ispričati još mnogo više o toj svojoj nekada izuzetnoj skijaškoj »ljubavi«, o svojoj »bijeloj Sahari« jahorinskih prostranstava. Cinjenica da su Zagrepčani »otkrili« Jahorinu kao idealan skijaški teren, može biti možda samo »senzacija« za jednu reminiscenciju iz prošlosti našeg planinarstva ili skijaškog sporta. Vraćajući se pedeset godina unazad — zapravo smo tako blizu onog što je sada postalo stvarnost. Oko grada Sarajeva nedavno se odigrao za nas jedinstven sportski događaj. A sada, koje li slučajnosti: na Horvatovu članku iz 1935. godine masnim slovima otisnut je naslov JAHORINA ZOVE, a ja na televizoru upravo gledam kako kamera snima dugi niz žičara i

zasnježenih planinskih vrhova, dok spiker završava svoj komentar riječima ... Jahorina zove!

Možda će i sada, kao prije pedeset godina poput one jahorinske djece, ovamo osim nas početi dolaziti »stranci u čijim smo krajevinama pohađali zimske rajeve«. Možda će i naša djeca sada još više zavoljeti ovaj plemeniti i zdravi sport na plavim visinama bosanskih planina. Možda ...

A planina Jahorina postoji kao stvarnost — sada bliža, pristupačnija i ljepša. Ona zove svakoga tko želi doći — pozivala je već odavna, a pozivat će i dalje onoga tko joj se odazove. I Uzeirova, i Horvatova, i moja, a poželiš li je i tvoja — Jahorina planina, Jahorina snježna ljepotica ...

Jesen na Orjenu

UZEIR BEŠIROVIĆ

SARAJEVO

Vrbanj — nevelika dolina na južnim padinama prostranog i lijepog Orjena. Rano predvečerje. Dan na izmaku. Jesen je i sve se zaodjelo u jesenje ruho, u predivne boje, koje samo jednom u godini priroda daruje. Svi plodovi su sazreli i opali. Rijetka ogoljela stabla, kao oglodane kosti, nalik su na kosture i stupaju se s ovdašnjim kamenjem.

Ulazimo u pitomu i zelenu oazu Vrbanj. Mali vrtovi, ograđeni kamenim suhozidom, puni su intenzivnog zelenila: mrkve, raštike

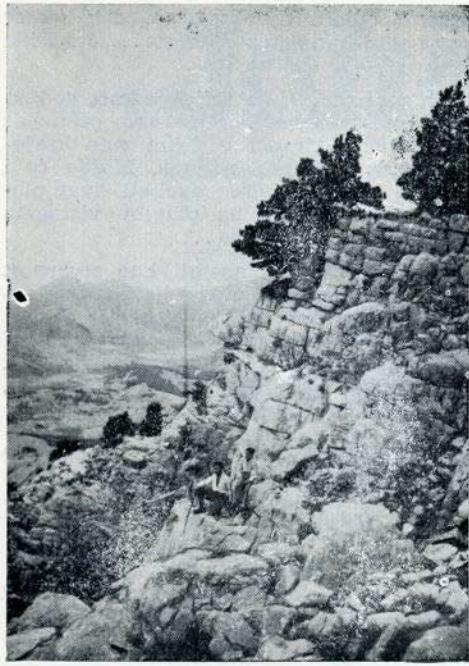
i blitve, što se ovdje, čini se, kao nigdje drugdje marljivo gaji. Kuće ovdašnjeg ovećeg vikend-naselja nepravilno su raspoređene, nepravilno izgrađene i zagrđene kamnim bedemima ili bodljikavom žicom, što sprečava pristup nepozvanima i strogo izolira vlasnike od ostala svijeta.

Tamo gdje se ova visoravan završava i gdje počinje blag uspon put Orjenskog sedla, nalazi se oveća kamena zgrada nalik na feudalni zamak. To je planinarski dom na

Pansion »Alpina« nad Orjenskom lokvom (1594 m) uređen u nekadašnjem skloništu Hrvatskog planinarskog društva »Orjen« iz Dubrovnika

Foto: U. Beširović

Ispod Male Subre

Foto: D. Pany

Vrbanju (1170 m), kojim upravlja PD »Dubrovnik« iz Dubrovnika. Dom je oronuo i ostario, isto kao i njegov unutrašnji namještaj i zapuštena bašta-voćnjak, ali su ove materijalne nedostatke doma i okoline, za vrijeme našeg boravka, uspješno nadoknadići uslužni i gostoljubivi članovi PD »Dubrovnik«. S njima smo ugodno proveli jednu dugu jesenju noć i jedno kratko jesenje jutro.

Iznad doma uzdiže se mrka borova šuma. Gore više planina miruje čekajući jesenje kiše i snijeg. Sivo kamenje Lješeve glave i Sloma izmiješano je s mrkom borovom šumom, pa ovi masivi izgledaju slikovito i privlačno. Odavde s Vrbanja čini se da su spojeni s nebom, kao da je tu kraj svijeta. Jedan nevelik oblak, bijel kao labud, zau stavio se i dugo odmarao nad Orjenskim sedlom. Povremeno do nas dopire glas magaraca, što smo ih ovdje u prolazu češće susretali.

Dolje ispod nas stupaju se nebo i more, ali nam je predvečernja izmaglica onemogućila vidik na more. Preostali dio Orjena, koji se spušta prema moru, kao i samo more, bili su prekriveni tamnim i sivim velom.

Jesenje jutro, tihoo i mirno. Orjensko sedlo (1580 m) obasjano suncem. Jutarnji povjatarac tihoo čarlija i njiše krošnje borova. Ševe

Sklonište HPD »Orjen« iz Dubrovnika prije pola stoljeća

Foto: D. Pany

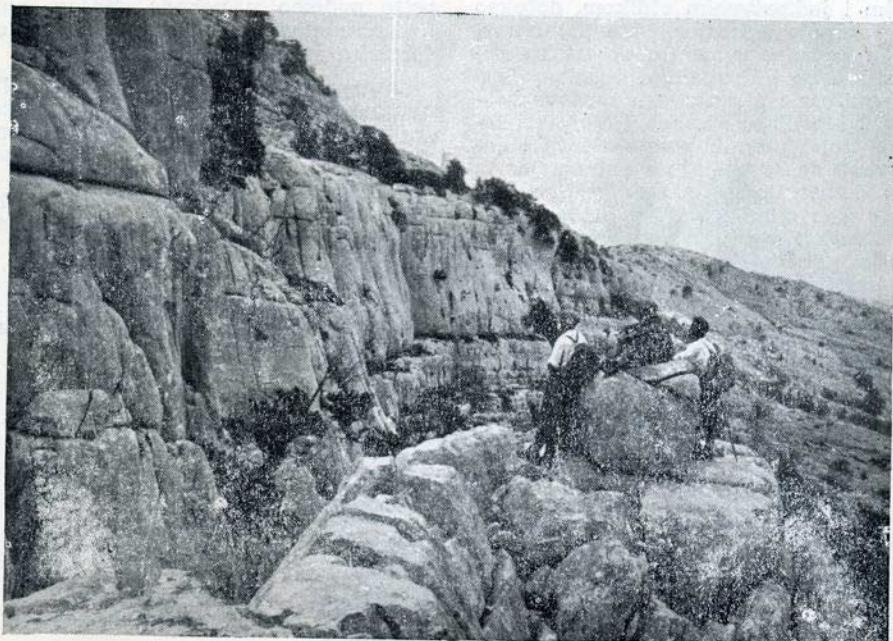
nad nadljeću i pjevaju. I ne samo ševe, nego i mnoštvo drugih raspjevanih ptica, kojima ni imena ne znamo. Svi se vesele lijepom jesenjem danu. Rajko Prlainović, vlasnik pansiona »Alpina«, naš stari znanac, poznati planinar-skijaš iz Herceg Novog, prijatan domaćin i još bolji poznavalac Orjena, izdašno nas služi kavom i nudi druga piće i hranu, neobična u cvoj kamenoj zabitici. Rajko nam kaže da se ovdje na Sedlu u njegovu pansionu može ugodno boraviti i dobiti sve što je čovjeku potrebno u planini, kako ljeti tako i zimi.

Svuda oko nas beskrajna tišina. Magle kriju doline i more, a rumenilo na istoku širi se i narasta kao nadošlo more. Lovćen s Jezerskim vrhom i vrhovi Rumije obasjani su i ljeskaju se na suncu. Čini nam se kao da su nam sasvim blizu.

Uspinjemo se lijepo izvedenom pješačkom stazom što vodi sa Sedla do vrha Orjena. God. 1895. dade je izgraditi general Varešanin u čast posjete austrougarskog prijestonosljednika ovom vrhu, pa se stoga ova staza još naziva Varešaninovom ili generalovom stazom. Lijepo je izvedena grebenom i hrbatom, naizmjenično kroz travu, šumu i kamenje. Ponegdje graniči s provalijama i sunovratima. Zajedno s usponom otvaraju se veći i širi vidici na sve strane.

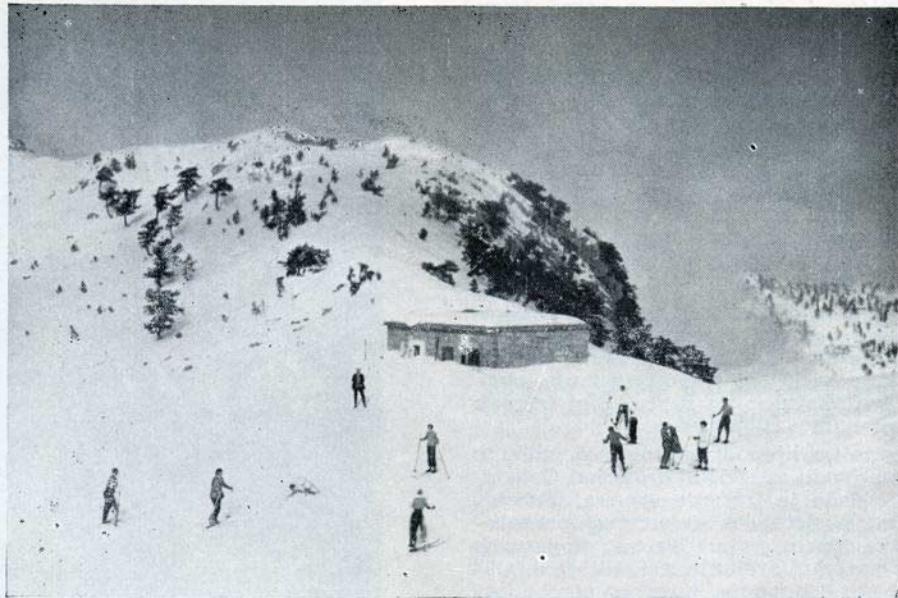

Stijene u Subrinom kotlu Foto: Barbieri

Istočna strana Subre

Foto: Armando Oliva

Dubrovački skijaši prije 50 godina kod HPD-ovog skloništa na Orjenskoj lokvi

Stojimo na krovu Orjena, najljepšoj i najvišoj planini ovog područja, na tromedi Hrvatske, Crne Gore i Hercegovine. Sam vrh (1894 m) mala je zatravnjena zaravan, na kojoj se istovremeno može smjestiti 30-40 ljudi. Tu je u betonski stup, oznaka kote.

Ovaj impozantni vrh, s dalekosežnim, nezaboravnim i jedinstvenim vidikom, dočekao nas je u nagradio neizmjerljivim daljinama, baš u času kada se rumenilo na istoku gasilo. Daleki vrhovi Prokletiјa, tornjevi Komova, Durmitora i okamenjene tvrdave Biocca, Maglića, Moračkih planina i Vojnika, izdignuti su iznad tamnih prostranstava i čovjek bi rekao da se spajaju s nebom, jer to je krajnji domet što mi odavde vidimo. Sve što je niže, sve ravni i doline, još prekriva jutarnja sivoljubičasta izmaglica. Jadransko more pruža se u nedogled. Njegovom plavetnilu nismo u stanju sagledati ni početka ni kraja.

Odavde s vrha upijamo sliku Gubara (1679 m), Jastrebice (1867 m), Vučijeg Zuba

(1805 m) i krševitog grebena Reovca s vrhom Pazuom i Gredom. Oni se mukotrpno i sporo oslobadaju maglenog vela, kao skupina stidljivih striptizeta. Sto ih više gledamo i što se više otkrivaju i izranjavaju iz magle, sve nam se čine ljepši i privlačniji. Pruzaju nam neodoljiv izazov da im što prije podemo u pohode. Moćan, nametljiv i dominantan vrh Subre, suncem obasjan dominira južnim dijelom Orjena.

Dugo smo gledali na sve strane, oči i dušu napajali i hranili fantastičnim oblicima i bojama naših planinskih masiva i prostranstava, nagomilanim bijelim oblacima, plavetnilom neba i mora. Sve to nam se čini kao nestvarno, kao da je to geografija mašte, svijet čarolije, igra velikog i nenadmašnog umjetnika prirode. Pred njim vječno stoјimo duboko se klanjajući.

Ovaj vrh smo doživjeli kao dugo željeno mjesto, do kakkog stižemo samo jednom ili dva puta u životu.

Stijena i ja

RAJKA BLAŠKOVIĆ

OGULIN

Preda mnom stijena. Šutljiva, snena, lica opranog mjesecinom i osušenog jutarnjim maglama. Bora duboko usječenih. U sjaju čistih obraza iskri se rosna ljupkost, u tmimi pukotina skrivaju i bude boje okamenjenih misli. Zrakom lebdi aureola još nepobjeglih snova, njen miris po suhoj travi i oblacima.

Lijepa je. Spokojna. Razmućena u srčanim treptajima ranog sunca, drhtavo mirna u češlju plavičastog vjetra. Nježna, topla, znanja, a istom magično tajanstvena. I bliza i daleka, i krhka i snažna, i bliska i nepoznata. Nevina i mlada poput djeteta, nabijena iskrivitim sanjama i šuštavim uskljicima, neumorna u ligri s vremenom. Uvijek lica mokrog djetinjnim čudenjem, očiju svjetlucavim od radoznalosti, njedara šarenih iznenadenjima. U isti tren prikrivena i čudljiva poput starca, prepuna iskušenja i darežljiva zamikama za one koji se smatraju jačima premda to nisu, bogata dubinama koje upijaju svaki krik i guše ga dok ne postane uspomena. Stijena samoj sebi suprotstavljava, a neraskidiva.

U izmaglici prohладne danje kolijevke stojimo jedna nasuprot drugoj i gledamo se. Pažljivo, upitno, nepomično, neprikriveno ukrštaju nam se pogledi puni ispitujućeg obzira. Suparnice? Nismo. Dva smo svijeta zaustavljena u vremenu i željna stvaranja

puta koji će nas uzdići u neku višu atmosferu, punu svjetla i osjećaja, daleku od svakodnevne sadašnjosti.

Ona zna put, ona ga ima. Čuva ga skrivenog u naborima svog tijela, tešku stazu radosnog trijumfa, svjetilih trenutača. I zna da stojim iščekujućeg daha, tražeći dopuštenje ili zabranu. Njen je pogled u mojim rukama, na licu, u duši. Slutim: sluša dubinu mojih snaga, titraj želja i šum volje, boju ljubavi i lepet samoće. Misli joj se besumno roje u zraku, modre kao nebo i bijele kao sunce stopljeno u zdjeličastim dlanovima jutra. Poniru i slute me da bi stijena našla odgovor: hoće li biti dijete ikak starac.

Tjšina buja. Misli nestaju u tmini pukotina i iskre kamenim sjajem. Vruća se napetost izvija između nas i spaja nam tijela u magičnom trenutku prije saznanja.

U očima njenim ugledah zeleno svjetlo. Smiješi se. Nježno i jedva primjetno otvara mi svoje staze da u borbi s njima shvatim ljepotu postojanja.

Radost se diže naglo, potopa me poput plime, kovitla se i leprša u visine. Klečka stijena je dopustila. Dotičem je prstima zahvalno i tiho i slutim njenu ljubav.

Još jednom provjeravam opremu. Smješak, pogled, i naša borba počinje.

Jugoistočna strana Kleka
Foto: Marijan Dragman (1940)

Od Predovog krsta do kanjona Brusnice

Dr. KUNO VIDRIĆ

BEOGRAD

Oko znatnog dijela Vliske Tare prolazi granica između Srbije i Bosne koja, kao Suha granica, zahvaća kanjon Brusnice na sjeverozapadnim padinama Velikog Stolca.

Zanimljiv je kratak osvrt na postanak ove granice. Kada je Diokledijan izvršio prvu podjelu Rimskog imperija u III stoljeću naše ere, granica između zapadnog Ilirikuma i istočne Dacie liša je rijekom Drinom od njenog ušća u Savu sve do velikog riječnog zavoja kod Bajine Bašte, odakle je nastavljala suhim putem prema jugu sve do Jadranra. Ova granica postojala je i u srednjem vijeku između Srpske države i Kraljevine Bosne. Poslije Bečkog kongresa 1815. godine ispravljenja je pomicanjem uz Drinu do ušća Brusnice i na područje planine Tare koju dijeli na dva dijela protežući se dalje prema jugu. Ovu granicu, počam od Perućca pa uz Drinu i Brusnicu i dalje podno Velikog Stolca sve do Zaovina, slijedi i granica područja Visoke Tare, koja predstavlja znatan dio Nacionalnog parka »Tara«.

Posebno je zanimljiva rijeka Drina koja nastaje spajanjem Plive i Tare kod Šećepopolja odakle, uglavnom, teće prema sjeveru, ali oko planine Tare pravi velike laktaste zavoje. Oni su, po svemu, nastali duž tektonskih predispozicija, dok se rijeka usjecala duboko u trijaski vapnenac oblikujući do 1000 metara dubok kanjon. Nekada je njime tekla brza i plahovita rijeka, preko čijih su uzavreljih bukova spretni splavari majstorski prevlačili manje splavi do Perućca. Tu su ih usplavljivali u veće splavi i njima nastavili plovidbu mirnijim vodama Drine. Danas su ove vode pretvorene u smi-

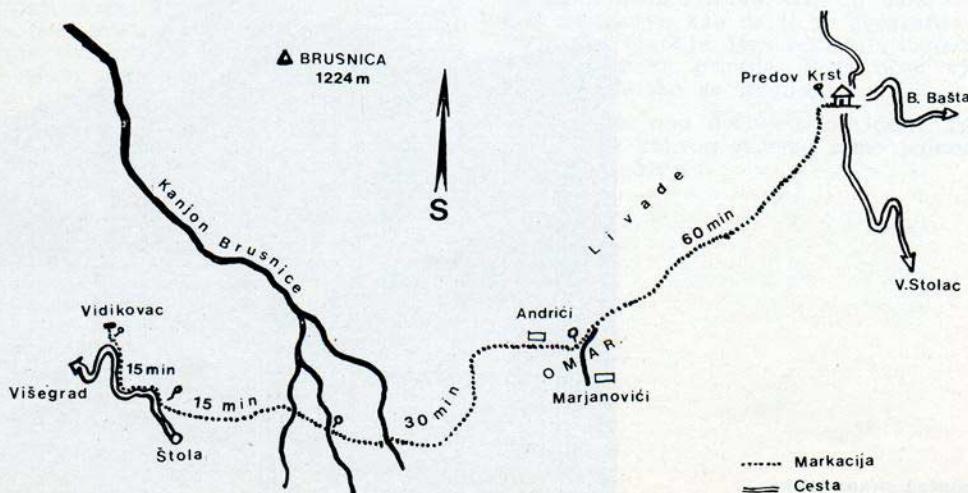
reno jezero branom hidrocentrale »Bajina Bašta«, koje se provlači sve do Višegrada.

Stjenovite i često okomite litice kanjona nastale su erozijom vapnenca dok se rijeka postepeno u njega usijecala, čime su stvorene drinske terase, točila i sipari. Zbog konfiguracije tla nastala je ovdje i zanimljiva raspodjela divljači, jer se tu, za razliku od visokog gorja, divokoza nalazi u nižim predjelima kanjona gdje su litice, dok srne žive u višim dijelovima gdje su ispasišta.

Slični su bili uvjeti stvaranja kanjona Brusnice, do kojega vodi markirani planinarski put. Ovaj, kao i sve ostale planinarske staze na području Vliske Tare, polazi od šumskog proplanaka zvanog Predov krst. Tu se nalazi lugarnica gdje planinarski petati i upisna knjiga čekaju planinare koji se upute u ove prekrasne planinske predjele.*

Od lugarnice se slobodno može doći do zapadnog smjeru prema šumskom usjeku kojim prolazi strujovod. Tu se, s lijeve strane, nailazi na šumski put kojim se kreće pravo prema jugozapadu i postepeno silazi kroz šumu oko 50 minuta do izlaska na livade, koje leže s desne strane a protežu se prema Galnišku. Za daljnjih 10 minuta stiže se do malog raskrižja na predjelu zvanom Omar, gdje se nalaze ogradieni vrtovi. Ako se od ovog raskrižja nastavi pravo u smjeru Velikog Stolca, stiže se za nekoliko minuta

* Vidi i: Dr K. Vidrić: »Veliki Stolac, novo planinarsko područje«, Naše planine br. 7/8, 1981, i »Predov krst u Nacionalnom parku »Tara«, Naše planine, br. 9/10, 1981.

do kuće obitelji Marjanović. Oni su se ovam dospeli poslije izgradnje brane na Drini, kada su njihovo imanje pokrile vode akumulacije. Ovdje su kupili zemlju i podigli kuću i okućnicu.

Planinarska staza od ovog raskrižja skreće udesno i strmo se spušta pored kuće obitelji Andrić, koja ostaje s desne strane. Poslije nekoliko minuta silaženja staza skreće ulijevu preko livada, postaje položenja, a 30 minuta poslije raskrižja prolazi u velikom desnom luku ivicom šume i prelazi preko tri potocića koji čine potok Brusnicu. U nastavku se s desne strane nalazi poveća livada, a zatim se staza strmo uspinje kroz šumu, da bi polije 15 minuta izšla na makadamski put. Ovo mjesto nosi ime Karaula Štula, pošto je ovuda nekada prolazila srpsko-turska granica, zbog čega je na Štuli bila postavljena granična karaula. Krene li se ovom cestom ulijevu, uskoro se stiže do okretnice na mjestu zvanom Gladna Česma. Naša staza, međutim, nastavlja cestom udesno, silazi serpentinom i za 15 minuta stiže do mjesta, gdje je s lijeve strane kameni otkop, oko kojega cesta oštro savija ulijevu i napušta područje Brusnice. Nastavi li se cestom stiže se za sat i pol hoda do sešla Kamenice u Bosni, od kojega postoji autobusna veza do Višegrada. Ovo omogućava planinarima iz Bosne bliži prilaz Višokoj Tari i Velikom Stolcu, vrhu koji u republičkoj transverzali BiH donosi planinaru 5 bodova.

Na samom zavodu planinarska staza napušta cestu udesno, da bi se za tri minute izšlo na stijenu koja nadviše lutanja. Odatile je dobar pregled nad kanjonom koji se proteže u sjeverozapadnom smjeru, dok je dno kanjona slabije uočljivo, jer su njegove strane obrasle šumom. Prema kazivanju domaćih, u teško pristupačnim gudurama Brusnice našli su utočište medvjedi. Oni su se sklonili u ove mirnije dijelove planine, povlačeći se s Ravne Tare uslijed izgradnje brane, jezera, cesta i saobraćaja.

Na ovom su dijelu Velikog Stolca i neka staništa Pančićeve omorike, pa u toku kretanja cestom na Štuli pažljiviji promatrač može ugledati karakteristične izdužene vrhove ovog skupocjenog i zanimljivog relikt-a iz tercijara. Zbog promjene klime on je na drugim mjestima postepeno nestao, da bi se zadržao samo u slivu Drine na razbacanim staništima planine Tare i na nekim rijetkim mjestima izvan nje, npr. kod Foče i u kanjonu rijeke Mileševke. Danas predstavlja zaista skupocjenog svjedoka iz davnine.

Na povratku ka Pedrovom krstu može planinar svratiti do kuće Marjanović ili Andrića, jedine dvije u ovom kraju. Tu će biti prijateljski pozdravljen, a može da nabavi i neke od proizvoda što ih daje ova planina, a koji će pridonijeti onim sitnim ali vrijednim užicima, što dopunjavaju jedan izlet u opisani kraj.

Pismo s planine

MILAN HORVAT

STORE

Javljam se tebi, iako će ovaj zapis ostati na tom listu mojih snova. Ne znam što me tjera da pišem baš tebi. Možda zato što me progoni neka zla slutnja kad pomislim na svoj sutrašnji put.

Promatram žlijeb kroz koji namjeravam sutra osvojiti vrh i osjećam se prilično nelagodno, iako izgleda tako jednostavno. Ne zato što bih se bojao kao što se nisam bojao ničega što bi nam donio ovaj ili onaj vrh, već nikako ne mogu себj predstaviti da nakon što gore ili bilo kuda otplovi tvoj duh, neće biti više lijepih misli na nekoga od čijeg imena uvijek uzdrhti srce, pa da ga gdje-kad čujem.

Danas sam imao divan dan. Prije podne sam neko vrijeme lutao ulicama Trbiža i divio se njegovim turističkim razgledima. Tek poslije podne krenuo sam na put. Kako je samo bio prekrasan pogled na moj cilj za nekoliko slijedećih dana. Nisam se mogao odlučiti hoću li samo gledati te vrhove s poštovanjem izdaleka, gledati njihove moćne i strme stijene, ili da odem k njima i do-

dam svojoj zbirci još nekoliko vrhova koje sam imao pod nogama. Viš ili Montaž, pitao bi se Hamlet da je vido što sam ja vido. Nisam mnogo mario, već sam krenuo prema Višu.

Viš je ispred mene rastao sve više i više, dok se na desnoj strani na trenutke pojavitljiva i Montaž. Njegova sjeverna stijena pratila me gotovo do pola puta, sve dok ga nije zaklonio travom obrasli Nabojs. A Viševa je stijena postala još veća, još moćnija. Bio sam zanesen i tako zagledan u nju da su mi noge same, kao da su osjetile moj zanos, koračale svoj put. Kao da su me razumijele i htjele da ne smetaju mojim mislima.

Tog sam časa još jednom pogledao »moj put« koji me čeka sutra. Krasan je. Stijena Viša preda mnom sve više tone u mrak i dobiva sve stravičniji izgled. Tamni oblaci iznad nje upotpunjaju tu sliku sve dok potpuno ne zakriju njezine stijene.

A zla slutnja ostaje u meni...
Uspjelo mi je!

Otišao sam rano ujutro. Domar planinarske kuće lošim mi je engleskim jezikom govorio o tehničkim problemima koji očekuju pojedinca u solo usponu. Glas mu je uskoro ostao daleko za mnom. Uspinjao sam se po južnoj padini Nabojsa da bih što lakše prešao sipar koji se prostire ispod Viševe stijene i da bih što lakše ušao na »moj« put. Kod snijega sam odložio dio opreme da bih što lakše pronašao pravi ulaz u smjer. Nije prošlo mnogo vremena kad sam s naprtnjačom na ledima zagrizaо prvu strminu. Na mjestima gdje mi je zastajao dođen, podsjećao sam se domara i njegovih riječi, dok bi kroz noge gledao ulaz u smjer. Zla slutnja od jučer nije bila tek tako. Nakon dobrog sata penjanja počele su prave muke. U uskim prijelazima u žlijebu, pa i još po neugodnim stropovima, moje čudo od rukšaka pravilo mi je prilične teškoće. Zbog njega sam nekoliko puta morao penjati isti dio puta. No kad sam iznad sebe video vrh Viša, Gamsovu Mater, Innominatu, Zadnje Lastavice, duh koji me uvijek tjera sve više i više nije me ostavljao na miru. Tjerao me usprkos svim teškoćama da se uspinjem dalje, pa bile teškoće ne znam kakove. Nakon pet sati penjanja stajao sam na vrhu. Posljednji je dio bio nekako lakši, ako izuzmem onaj odmor između kamenja koje je padalo.

Ako me pitaš zbog čega sam tako sretan kad se nađem na vrhu neke planine, ne bih ti znao točno objasniti. Ne znam je li to ono očekivanje nečeg nepoznatog, ili zato što sam vrh osvojio po nekom teškom smjeru, ili što sam na vrhu pa se mogu predati svojim mislima? I uza sva ta razmišljanja ovog se časa pitam zbog čega smo mi u pogledu planinarskog doživljaja tako različiti.

Kad sam se nagledao prekrasnog vidika prema Montažu i na drugoj strani prema

Malom Triglavu, koji se sakrivaо za providnim bijelim oblacima, odabralo sam široku stazu prema planinarskom domu Guido Corssi, na kojoj bi se moglo dvoje držati za ruke i praviti tko zna kakve vragolije, toliko je bila prostrana i široka. Spust je bio pravi užitak. Usput mi se pogled zaustavljaо desno na ostacima vojničke arhitekture iz prvog svjetskog rata na Koštrunovim špicama, a lijevo na policama Gamsove Matere koje su tako otvoreno čuvale svoje čari i stavljale me pred iskušenje. Uspeti se na njih, kao i na daleke vrhove Triglava, Mangarta i Jalovca i tko zna gdje još!

U domu imam veće teškoće nego jučer. Bole me ruke od silne priče, a sve u želji da dobijem ono što želim. Teško je ljudima koji ne razumiju moj jezik tako sve objasniti da te shvate. Čuo sam i nekoliko naših riječi. Znači, nisam više sam. Moram pronaći tko je to.

Nekako sam zaboravio na tebe. Oprosti. Ta tri dana prošla su prebrzo. Našao sam dvojicu Nizozemaca s kojima sam se baš lijepo sprijateljio. Utvrđio sam ujedno i da nisam baš tako slab s engleskim jezikom, kako si mi nekad govorila. Sate i sate sam uvečer proveo s njima, pričao o svem mogućem; sate i sate smo bili u Montaževoj stijeni gdje nas je sunce ispeklilo pravom bakrenom bojom. Tih sam dana i odlučio da se ponovo vratim ovamo. Jer, ima još mnogo lijepih stvari koje nisam vidiо. I ti ćeš morati ići sa mnom da i sama osjetiš mir što ga stvara prisutnost tih kamenih velikana oko tebe, gdje se možeš potpuno predati svemu — bezbržnom lutaju, mislima, uspomenama...

Čeka me još dio puta do Selle Neveje, gdje ću morati pronaći način kako da što prije dođem kući i tebi...

Kamo na izlet

● **Tjedan dana s planinarima na Vis.** PD OKI iz Zagreba, koje je poznato po organiziranim planinarskim krstarenjima po Kornatskoj planinarskoj transverzali (i ove godine organizirat će nekoliko takvih popularnih krstarenja), ove godine po prvi put organizira i planinarski pohod Visu od 9.-16.VI. Putuje se posebnim vlakom do Splita, odakle hidrogliserom u Komizu na Visu. Stanjuje se u hotelu B kategorije »Bišev«, a uključeno je sedam punih pansiona. U programu je otvorene planinarske transverzale po Visu i njezin prvi obilazak, posjet Titovoj spilji i Modroj spilji na Biševu, završna drugarska večer, u vlastku tombola itd. Kompletan aranžman košta 7.500 dinara a uplaćuje se SIZ-u za odmor i rekreaciju grada Zagreba račun broj 30102-649-128 s naznakom »za PD OKI, izlet na Vis« do 15. V. odnosno do popunjavanja mjesta. Informacije PD OKI, tel. 213-344, kućni 238.

● **Memorijalni pohod na Titov vrh, Sar-planina (2746 m), organizira PD »Kamenjak« iz Rijeke 25.-28.V. Primaju se i članovi drugih društava. Informacije na adresi društva, Rijeka, Korzo 40. Akcija ima jugoslavenski karakter. Uspon organizira PD »Tetovo«.**

● **Planinarski put »Kornati«.** PD OKI iz Zagreba priređuje za planinare pet krstarenja brodom po našem novom nacionalnom parku, s obilaskom kontrolnih točaka Kornatske transverzale. Krstarenja su 27. IV do 2. V, 16. do 23. VI, 7. do 14. VII, 14. do 22. VII i 15. do 23. IX. Zborno mjesto je u Zadarskoj luci. Uključena su 5 do 8 puna pansiona. Cijena je od 5000 do 8000 dinara (djeca do 10 godina polovinu). Predbilježbe svake srijede u 18,45 sati u Klubu radnika INA-OKI, Zagreb, Ilica 17, kod Doležala. Informacije na tel. 213-344, kućni 238, Doležal.

● **Durmitor-Tara 84.** Kao što smo ranije javili, Varaždinci organiziraju 6-dnevno putovanje na Durmitor i Taru. Baza će biti u Zabljaku u hotelu B kategorije. Javilo se već dosta planinara iz raznih društava, a prijave se primaju i dalje. Putuje se autobusom iz Zagreba i Varaždina. Cijena oko 10.000 dinara. Put traje od 25. do 30. VI. Predviđeno je i splavarenje Tarom. Obavijesti se mogu dobiti pismeno ili telefonski kod Tomislava Jagačića, 42000 Varaždin, Koprivnička 2, »Autotransport«, tel. 042-43500, kućni 49.

● **Jubilarni izlet na Klek** održava se 12. svibnja kao početak proslave 110. obljetnice planinarstva u Hrvatskoj. Tom prilikom bit će i otvorene alpinističke zbirke u Ogulinškom muzeju, u frankopanskoj tvrđavi. Od željezničke stанице do Bjelskog vozit će posebna autobusna linija. Organizator je Planinarski savez Hrvatske.

O stručnosti amaterske speleologije

Dr. ŽELJKO POLAK

ZAGREB

Pogrešno je speleologiju dijeliti na amatersku i znanstvenu, a speleologe na amatera i stručnjake, premda se i među speleoložima ponekad čuje da su amaterska i znanstvena speleologija dva suprotna pojma. Ne samo da nisu suprotna, nego čak mogu biti identična. Suprotnost amateru nije stručnjak, jer bi to značilo da amater ne može biti stručnjak. Suprotnost od amatera je profesionalac, a to je sasvim nešto drugo. Profesionalac se nečim bavi kao zanimanjem ili radi novca, a da pri tome može biti loš stručnjak i baš nikakav znanstvenik. Stručnjak je onaj koji dobro pozna neko područje ili je dobro ovladao nekom vještinom, a znanstvenik ili učenjak je onaj koji otkriva nove i dosad u svijetu nepoznate činjenice ili zakonitosti. To ćemo najbolje objasniti primjerom. Pokojni planinar speleolog Vladimir Redenšek (1889—1972), po zanimanju željezničar, ovjekovječio se u znanosti otkrivanjem novih vrsta spiljskih kukaca. On je bio amater, ali on u tome nikako ne bi bio uspio da nije bio i stručnjak. Dapače, bio je vrhunski stručnjak, iako se nije profesionalno bavio speleologijom. Činjenica da nije stekao formalne školske kvalifikacije ništa ne mijenja stvarj jer se znanje ne stiče samo u školama.

Krivo je, nadalje, mišljenje da su znanost stvorili samo školovani stručnjaci. Najveća znanstvena otkrića i pronašlići često su bili plod amatera koji za to nisu imali nikakve formalne kvalifikacije. Kao primjer dovoljno će biti spomenuti Einstein. Kada među svojim kolegama s priznatim statusom znanstvenih savjetnika osjetim malovažavajući prizvuk pri spominjanju amatera, obično ih podsjetim na našu Gorskiju službu spašavanja, sasvim amatersku službu, koju ne može zamijeniti nikakva, pa ni najstručnija služba

profesionalne hitne pomoći. Zar ovi amateri nisu vrhunski stručnjaci u svom poslu? Iako sam i sam liječnik, ako me bude snašla nesreća u planini, najprije ću pozvati Gorsku službu spasavanja, a ne stanicu hitne medicinske pomoći, jer je GSS i brža i djelotvornija na planinskem terenu. Premda su GSS-ovci amateri, oni su nezamjenjivi stručnjaci za teške i opasne terene. Ili, ako se nekom profesionalnom speleologu dogodi nesreća duboko u spilji ili jami, neće mu pasti ni na kraj pameti da traži pomoći od neke vrhunске znanstvene institucije ili geološke ustanove, nego će je potražiti od onih koji su za to vrhunski stručnjaci, a u nas su tu i opet amateri. Koliko mi je poznato, ni u jednoj se našoj profesionalnoj radnjoj, školskoj ili znanstvenoj organizaciji ne proučava tehnika svladavanja podzemnih prepreka niti se izobražavaju kadrovi za spašavanje iz podzemlja u slučaju nesreće, a to su bez sumnje ekstremno teški, delikatni i stručni speleološki poslovi.

Dakle, amateri, nemojte biti odviše skromni! Uostalom, ni vi niste samouci, jer ste svoje znanje i vještina stekli od starijih iškusnijih drugova i u planinarsko-speleoškim tečajevima. Istina je da ste ih stekli izvan priznatih školskih institucija, možda i zato jer u nas i nema takvih koje bi vam mogle dati potrebno znanje, no to nipošto ne znači da ste nestručnjaci. Uostalom, vaš se amaterski polet ni sa čim na svijetu ne može nadomjestiti. On je bio osnova mnogih najvećih otkrića u povijesti očvječanstva od antike do naših dana.

Da zaključim! Speleologe se ne smije dijeliti na amatera i stručnjake, nego na amatera i profesionalce, a i među amaterima i profesionalcima može biti (ali i ne moral) stručnjaka, istraživača i znanstvenika.

Speleologija

EDICIJA O KARLOVAČKOJ SPELEOLOGIJI

Karlovački speleolog Rudolf Starić je napisao, a SO PD »Dubovac« objavio u povodu 25 godina speleološkog rada u Karlovcu (1957—82) šapirografirano djelo pod naslovom »Razvoj speleologije na području regije Karlovac« na 137 stranica formata A4. Tehnički urednik bio je Daroslav Marinić, a fotografije, na osam priloga, odabralo je Mladen Kuka. Ovo zanimljivo štivo, koje želi od zaborava sačuvati amaterski rad nekoliko generacija karlovačkih speleologa planinara, ima osobitu vrijednost zbog autentičnosti, jer ga je napisao čovjek koji je sam sudjelovao u opisanim događajima. Autor je pokazao ne samo dobro poznavanje prošlosti nego i veliku umještost u zanimljivom načinu

iznošenja grade, tako da će ovo štivo biti zanimljivo ne samo za Karlovčane nego i za druge speleologe. Jedino se s autorom ne bih složio da se speleologija dijeli na amatersku i znanstvenu, pa sam tom važnom pitanju posvetio poseban napis u ovom broju. Starića naši čitaoci poznaju po nekoliko opisa istraživanja spilja. I u ovom djelu on piše dokumentirano, ali na živ, gotovo reporterski način. Ova edicija još jednom pokazuje kako je speleologija u okviru planinarske organizacije našla široko polje rada, kao neka vrst podzemnog alpinizma te na taj način obogaćuje planinarsku djelatnost.

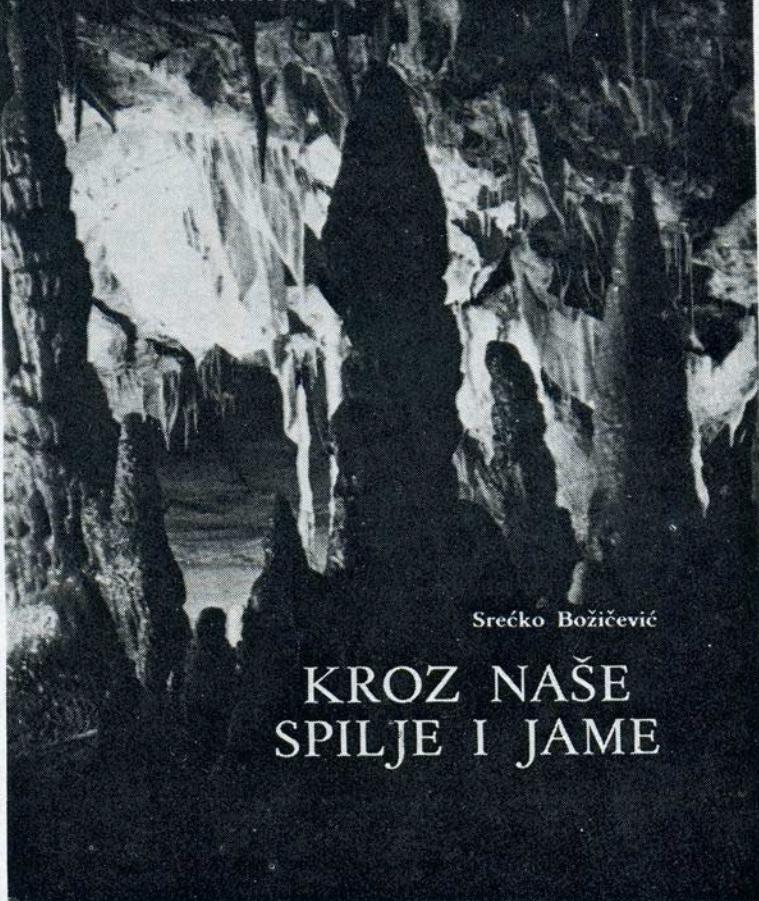
(Z. P.)

Nastavljajući svoju veoma značajnu naučnu i uvelike plodonosnu višedeničnišku popularizacijsku kulturnu djelatnost Hrv. prirodoslovno društvo objavilo je potkraj prošle godine u okviru Male znanstvene knjižnice veoma zanimljivo književno djelo diplomiranoga inženjera geologije mr Srećka Božićevića »Kroz naše spilje i jame«. Ne gubeći se u preopširnoj frazeologiji neka bude dovoljno ustvrditi: to je znanstveno i stručno vrlo vrijedan rad, a grafičkom tehnikom primjerno složen i uzorno ilustriran, tako da ne iznenađuje činjenica i rijetkost u našoj izdavačkoj djelatnosti, da je ta popularno-znanstvena knjižica u ne-puna dva mjeseca svoga postojanja doživjela već drugo izdanje. Kao i ranija knjiga istog autora »Čovjek u podzemlju«, što ju je god. 1977. objavila »Školska knjiga« u svojoj biblioteci »Modra lasta«, tako i ova opsegom malena knjižica sa svega sedamdesetak stranica teksta nem-a udžbenički značaj (kako je to pogrešno spomenuto u jednoj izvanzagrebačkoj novinskoj informaciji), no ona je zato ipak odličan informativno-instruktivni priručnik, za kojim će rado segnuti svaki radozorni ljubitelj i poštovatelj prirodnih osobitosti našega krša ili krasa.

Prisjetimo se poodavno znane istine, (o čemu sam već pisao u »Našim planinama«), da je naša domovina izrazito i u Evropi naročito istaknuto područje krša razvijenog u stijenama sastavljenima pretežno od mineralnih čestica vapnenca (ili kalcita) i dolomita. U tom vapnenjačkom ili karbonatskom stijenu, u tom carstvu gromača i kršnika, voda je izlokalna, izduba i oblikovala obilje najraznovrsnijih površinskih i potpovršinskih ili podzemnih oblika krša, o čemu znalački lijepe i sadržajno dobro piše i u svojoj najnovijoj knjižici eminentni speleolog ing. mr Srećko Božićević.

Autor tog vrijednog djela višegodišnji je suradnik »Naših planina« i Hrv. prirodoslovnog društva. Ovo najnovije svoje književno djelo podijelio je na sedamnaest poglavljia, u kojima uz uvodnu informaciju i uputu o pojmu i biti krša objašnjava kako voda rastvara stijene gradi krševite pojave, znalački tumači što su pećine ili spilje, jame, ponori i ledene ili snježnice, na kakav se život nailazi u podzemlju i što potiče čovjeka da se u njega spušta, kako stručnjaci taj prirodnih fenomen istražuju, ali i kako ga nepažljiv i neuk čovjek narušava i zagaduje. Veoma su savjesno pobrojane najveće, najduže i najdublje spilje širom svijeta, a posebnom su pažnjom istaknuti i pobrojani spiljski rariteti u Jugoslaviji. Autor napokon piše a to je prvi puta u toj vrsti literaturе u nas napisano, o »nadahnucu književnika« te sugestivno lijepo i dokumentarno prikazuje, kako su književnici i pjesnici doživjeli spiljsko podzemlje i kakve su impresije iz tog podzemlja ostvarili u svojim umjetničkim djelima. Kao ilustraciju tom

MALA ZNANSTVENA KNJIŽNICA
HRVATSKEGA PRIRODOSLOVNOG DRUŠTVA

Srećko Božićević

KROZ NAŠE SPILJE I JAME

poglavlju citirani su stihovi Vladimira Nazora, Dragutina Domjančića, Gustava Krkleca, Mirka Jurkića, Petra Kumičića, Borislava Ostojića, Milana Krmptovića i Vjekoslava Majera. Ti su citati prava dragocjenost ne samo ove knjižice nego i naše kulture uopće.

Posebnu pažnju pobuduju i zavreduju najvišu ocjenu originalne višebojne ilustracije speleoloških rariteta širom Jugoslavije, a vješto izrađeni crteži odlična su instruktivna potka informativnom tekstu. Sve u svemu i da ponovim naprijed već rečeno: sadržajno vrijedan, upravo visokovrijedan rad. Meritornu ocjenu ovog rada dali su recenzori akademik dr Mirko Malez i sveučilišni profesor dr Zlatko Pepeonik. Njihovo veoma pohvalnoj ocjeni mjerodavno se i rado pridružuje bivši višegodišnji predsjednik Speleološkog društva Hrvatske, a sada i ovdje autor ovoga prikaza.

Vladimir Blašković

Posljednjih godina odsjek bilježi porast aktivnosti, osobito u 1983. god. Od 173 izlaska na teren bilo je 79 kraćih, 7 dužih izleta, 6 sudjelovanja na radnim planinarskim natjecanjima, 48 speleoloških istraživanja i 27 izleta u poznate špilje i jame. Istražena su 63 nova speleološka objekta i to 30 jama i 33 špilje. U 7 poznatih špilja nastavljena su istraživanja i otkriveno je 500 m novih kanala. Odsjek ima 49 članova, od čega su 25 pripravnici, 7 speleolozi instruktori, a 5 članovni GSS. Pročelnik je bio Robert Erhardt, od nedavno s naslovom speleologa i gorskog spasavaoca. Tako živa djelatnost dobrim dijelom je i njegova zasluga.

Tokom godine održana su 44 sastanka sa prosječno 27 članova. Na 29 sastanaka prikazani su dijapo-zitivi ili film. Od 2. do 30. 10. tri člana, Darko Cucančić, Neven Cobanović i Robert Erhardt, sudjelovali su u II. speleološkoj ekspediciji PSH Maroko '83, gdje su istražili nekoliko speleoloških objekata. Njegov je najveći uspjeh 2000 m novih dijelova špilje Kef Azisa i sama činjenica da se po prvi puta grupa speleologa iz Hrvatske organizirano uputila u speleološko istraživanje izvan Evrope.

Najznačajniji uspjeh u 1983., a pored istraživanja ponora Bunjeva (1977) i najveći uspjeh u 23 godine postojanja i rada, je istraživanje špiljskog sistema Panjkov ponor — Kršlje u području jugoistočnog Kordunja kod sela Mašvina i Jamarje. Ukupna dužina tog sistema iznosi sada 9352 metra, pa je tako taj podzemni objekt postao najduži u Hrvatskoj, a na trećem je mjestu u Jugoslaviji (iza Postojanske i Pološke jame). Prerovnjavanjem sifona koji povezuju Panjkov ponor i Kršlje (duž. sifona 16 m) dokazana je veza i oba objekta na taj način su spojeni u jedinstveni sistem. Ronjenje su izveli naš član Hrvoje Matanar i Stanko Plevnik iz SOPD »Zeljezničar«. U spomenutom području istraženi su još Ponorac (1840 m), šesti po dužini u Hrvatskoj, ponor Jovac (650 m duž.), ponor Švica (320 m duž. i 35 m dub.) i niz kraćih špilja. Svakako treba naglasiti da se tu radi o speleološkim objektima s aktivnim vodenim tokovima u kojima je bila nužna posebna oprema, npr. ronilačka odjela i pojasevi za plivanje. Na tim istraživanjima stecena su dragocjena iskustva, nova za većinu članova.

Istraživalo se u Lici u području oko Gračaca, na Velebitu oko Tulovićih greda, gdje je istraženo više dubokih jama: Jama u Sklopu (92 m), Jama u Olanцу (75 m), Jama u Sikuljci (43 m), Jama u Matetiši Docu (113 m dub. i 200 m duž.) i u široj okolini

Ogulina gdje je još u toku istraživanje u Bibičke pećine (oko 600 m) i dr. U poznatim Baraćevim špiljama istraženo je 100 m novih kanala. Ponovo su topografski snimljene i utvrđena je dužina od 415 (Donja) i 565,5 m (Gornja). Također je ponovo topografski snimljena Mijatova jama.

Održana je tradicionalna 17. zagrebačka speleološka škola koju je uspješno vodio Darko Cucančić. Školu je završilo 10 polaznika. Marijan Cepelak je organizirao i vodio Prvu zimsku školu bivakiranja, prvu te vrste kod nas. Od 22 polaznika većina su bili novi članovi. Članovi Darko Cucančić, Neven Cobanović, Robert Erhardt i Ivica Nemeš položili su ispit za naslov speleologa. Članovi su sudjelovali na savjetovanju o svremenoj speleološkoj opremi, u domu »Runolist« na Medvednici; na 17. speleološkoj večeri s temom o ronjenju u špilje (gost iz Francuske speleolog-ronilac Eric Le Guen), a Jurica Sekelj bio je predstavnik KS PSH na Međunarodnom savjetovanju o spašavanju iz speleoloških objekata u Madarskoj. On je također sudjelovao u alpinističkoj ekspediciji PDS »Velebit« u Patagoniji (Cile). Naši članovi Tatjana Bakran, Marijan Cepelak i Igor Čihoratić organizirali su 16. otvoreno pojedinačno prvenstvo Zagreba u orientaciji na području oko Jopečeve špilje. Članovi su se natjecali u skijaškom trčanju na već tradicionalnom »Velebitaškom trku«. Stazu za natjecanje na Zakićnici (Medvednica) postavio je Robert Erhardt. Stari član »Velebita« Darko Sturman plovio je od Toronto preko New Yorka i Bahamskih otoka do Jadranu u 9-metarskoj jedrilici. Članovi odsjeka Tatjana Bakran i Donat Petrićlić sudjelovali su u tom nesvakidašnjem potpovodu od Azora do Dubrovnika. Na uredenju »Ratkovog skloništa« na Samarskim stijenama speleolozi su sudjelovali u značajnom broju. Rezultat tih zajedničkih naporu »Velebitaša« je otvorene skloništa za javnost 13. 11. 1983.

Odsjek je suradivao sa speleolozima iz drugih društava na više načina: preko KSPSH, u zajedničkim istraživačkim akcijama, kao gost na istraživanjima drugih odsjeka, na sastancima i sl. Ta suradnja osobito je razvijena sa speleolozima iz PD »Zeljezničar«, »Blokovo«, »Mosor«, »Japetić«, »Dubovac« i »Zagreb-Matica« i sa speleolozima iz SD »Ursus spelaeus«. Članovi su objavili članke i reportaže u dnevnoj i tjednoj štampi i časopisima »Naše planine«, »Špiljarski vjesnik«, »Speleolog«, »Priroda« i dr.

Ana Sutlović

Vezni putevi i transverzale u Jugoslaviji

Nastavak iz NP 1-2/83. Podaci sadrže: naziv, adresu upravljača, datum osnivanja, tip, broj kontrolnih točaka, vrstu markacije, trajanje puta, postoji li dnevnik, značka, posebni vodič, karta i ostalo. Natjecanje »Planinar-transverzalac« u PD »Zeljezničar« iz Zagreba priznaje putove pod brojem: 26, 27, 29, 38, 47 i 50.

SR BOSNA I HERCEGOVINA

26. PLANINARSKA TRANSVERZALA »FAMOS«

PD »Famos«, 72212 Hrasnica, Ul. Igmananskog partizanskog bataljona 7. Otvorena 24. 6. 1983. g.; linijski put s 12 KT, uobičajena markacija s dodatkom slova »FT«, obilazak 3 dana (28 sati), dnevnik-vodič, značka, razglednica sa skicom trase. Napomena: jednosmjerna markacija od KT 1, snimanje pred KT ili ovjera organizatora u pohodu (1—2 puta godišnje).

27. PLANINARSKA TRANSVERZALA »25. MAJ«

PD »Željezara« (plan. družina »25. Maj«), 72000 Zenica, Bul. Lenjina 15. Otvorena 23. 7. 1983. g.; linijski put s 9 KT, uobičajena markacija, obilazak 1 dan (8 sati), dnevnik-vodič, značka. Napomena: snimanje pred KT, koje su označene tablama ili ovjera organizatora u pohodu 2 puta godišnje (2. siječanj — januar i 25. svibnja — maj). Plan. grupama osigurava se vodič i u drugo vrijeme.

28. PLANINARSKA TRANSVERZALA »ORJENSKI SLOBODARI«

PSD »Alat«, 79300 Trebinje, Nikšićki put 14 (tel. 079-20-122). Otvorena 7. 8. 1983. g. povodom 40. godišnjice bitaka na Neretvi u Sutjesi, linijski put sa 16 KT, uobičajena markacija, obilazak 5 dana (38 sati), dnevnik-vodič, značka. Napomena: snimanje pred KT koje su označene tablama sa znakom transv. (osim pl. domova i spomenika).

29. PLANINARSKA TRANSVERZALA »BRANKO KARIŠIK-BRACO«

PD »Sjemeć« 73220 Rogatica (Tehnotrans) — za Jasikovac Zdenku ili tel. 073-475-781 Osmo Vatreš); otvorena 13. 8. 1983. g.; linijski put s 10 KT, uobičajena markacija, obilazak 1 dan (8 sati ili 18 km), dnevnik-vodič, značka. Napomena: snimanje pred KT ili ovjera organizatora u pohodu svake godine u kolovozu — avgustu.

PLANINARSKA TRANSVERZALA »PETROVA GORA — BIHAĆ«

PD »Krajnjišnik«, 77230 Velika Kladuša (tel. 077 775-210 Okanović Mehmed); otvorena 25. 5. 1983. g.; linijski put s 5 KT, uobičajena markacija, obilazak 3 dana (28 sati); dnevnik. Napomena: organizator je za Dan mladosti izveo pohod, a transverzala je u toku razrade i bit će otvorena 26. 5. 1984.

SR HRVATSKA

37. ĆETIRI GODIŠNJA DOBA NA KAMENIM SVATOVIMA

PD »Susedgrad« 41172 Podsused, Dvoriček 3. Otvorene akcije 11. 9. 1983 g.; uobičajena markacija do skloništa na Kamenim Svatima, obilazak 1 godinu (uvjet barem jednom u svakom godišnjem dobu), dnevnik, značka. Napomena: dodjela značaka svake jeseni na tradicionalnom susretu na Kamenim Svatima (ali nije uvjet).

38. DUBOVACKI PLANINARSKI PUT

PD »Dubovac«, 47000 Karlovac, p. p. 77 (ili Štros-majerov trg 2); otvoreno 22. 10. 1983. g. povodom 60. god. PD »Dubovac« i 100 god. organiziranog planinarstva u Karlovcu; linijski put sa 7 KT, uobičajena markacija, obilazak 1 dan (8 sati ili 28 km); dnevnik-vodič, značka. Napomena: KT su označene tablama, dokaz obilaska su posebni žigovi.

SR SLOVENIJA

46. PLANINSKA POT 30 VRHOV

Planinska sekcija »Gorenje«, 63320 Titovo Velenje, Celjska 5a; otvoreno 3. 1983. g. povodom 30. god. »Gorenja«; točkasti put sa 40 KT, od čega 30 obaveznih po vlastitom izboru; uobičajena markacija, obilazak neodređen (ovisi o kombinaciji obilaska KT); dnevnik, značka. Napomena: koristi sve postojeće markacije i žigove. Naklada od 1000 kom. dnevnika rasprodana a novi se neće tiskati. Numerirane značke garantirane.

47. LOGAŠKA PLANINSKA POT

PD »Logatec« 61370 Logatec, Carkarjeva 12; otvoren 10. 7. 1983. g. povodom 10. god. PD »Logatec« i 90. god. slovenskog planinarstva; linijski put sa 7 KT, uobičajena markacija uz dodatak slova »L« i »N« (=»Notranjski plan. pot«, kada koristi njegovu trasu), obilazak 3 dana (22 sata ili 67 km); dnevnik-vodič, značka. Napomena: postoji »Pre-

gledna karta općine Logatec«, 1:50.000, tiskao Geodetski zavod SRS, Ljubljana 1980, a izdala Geodetska uprava općine Logatec.

48. KAMNIŠKA PLANINSKA POT

PD »Kamnik« 61240 Kamnik, Kidričeva 38 (ili pp. 11). Otvoren 23. 7. 1983. g. povodom 90. god. PD »Kamnik«; linijski put s 23 KT, uobičajena markacija, obilazak 7 dana (60 sati); dnevnik-vodič, značka. Napomena: koristi sve postojeće markacije i žigove, te planinske vodiče.

49. PO POTEH VINSKE GORE

Planinska sekacija TVD »Partizan«, Vinska gora, 63320 Titovo Velenje otvoreno 24. 7. 1983. g.; linijski put sa 14 KT, uobičajena markacija, obilazak 2 dana (14 sati); dnevnik-vodič, značka.

50. HALOSKA PLANINSKA POT

PD »Ptuj« 62250 Ptuj, Trg Svobode 5. Otvorena 11. 9. 1983. g. povodom 30. god. PD »Ptuj«; linijski put s 11 KT, uobičajena markacija uz dodatak kombinacije slova »HP«; obilazak 3 dana (22,30 sati); dnevnik-vodič, značka. Napomena: postoji Pregledna karta općine Ptuj 1:50.000, tiskao ju Geodetski zavod SRS Ljubljana 1981, izdala Geod. uprava opć. Ptuj.

51. BRATSKA PLANINSKA POT LJUBLJANA — RIJEKA

Meddruštveni odbor PD Ljubljanskog okruga, 61000 Ljubljana, Dvoržakova 9 (i OPS Rijeka, 51000 Rijeka, Korzo 40); otvoren 16. 10. 1983. g. povodom 90. god. slovenskog planinarstva i pobratimstva Ljubljane i Rijeke; linijski put s 23 KT, od čega 20 obaveznih, uobičajena markacija uz dodatak raznih slova, što ovise o trasi plan. puta koji se koristi od KT do KT (slavom »R« na etapi Podkilavac — Platak); obilazak 7 dana (55–60 sati); dnevnik-vodič, značka. Napomena: na KT koristi žigove već postojećih plan. putova.

Krešimir Ormanec

Prvenstveni usponi

SEDAM USPONA NA DURMITOR

Oleg Antonić, Silvio Srem i Miodrag Bogojević su 3. 1. 1984. prepenjali Žikine snjegove (60/45°, 200 m) u istočnoj stijeni Bobotovog kuka (s glavnog vrha desno dolje prema broju 490 u Smerkevom »Alpinističkom vodiču« 2. svezak). Informacije: Miodrag Bogojević, 54000 Osijek, Adžijina 32.

Cehoslovački alpinisti su poslali sheme šest prvenstvenih uspona koje su prepenjali lani. U si. stijeni Sljemenske Lijevi kamen (J. Obuch, T. Skrička i D. Plškova) VI, A1, 17. 8. 83, 8 sati; u sz. stijeni Sljemenske prepenjana su četiri nova smjera: Direti-

sima, (L. Hroza i Z. Šimek) V+, 22. 8. 1983. i Hranou monolitou (B. Adamec i V. Žakovský) VI—, 7 sati, istoga dana; Desna depresija (B. Adamec i V. Žakovský) IV+, 17. 8. 1983, 5 sati; Zbohem kamerade (L. Hroza i Z. Šimek) VI, A1, 9 sati istoga dana. Centralni kamen u Terzijinom bogazu (B. Adamec i V. Žakovský) V+, A1, 6 sati, 19. 8. 1983. Podatke je poslao Franci Savenc, 61000 Ljubljana, Tugomerjeva 2 XI, a posjeduje ih i Zlatko Smerke, 42205 Viđovec, Cargovec 87.

In memoriam

FRANJO PODOBNIK — FRANTA

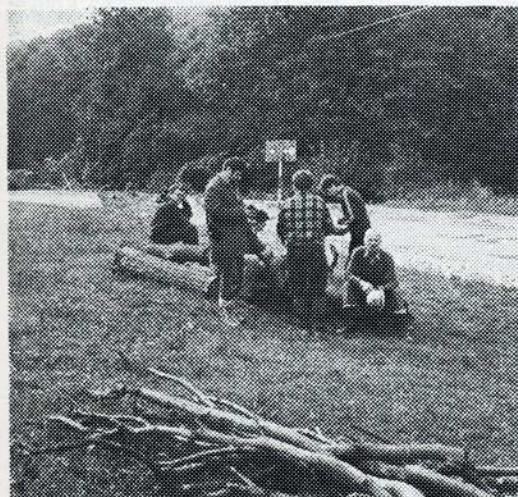
Dana 28. kolovoza 1983. neugodno nas je potresla da je preminuo Franjo Podobnik — Franta, dugogodišnji član PD »Strmac« u Novoj Gradiški i dugogodišnji član predsjedništva društva. Bio je uz to jedan od najstarijih aktivnih planinara u Novoj Gradiški. Rodio se 8. listopada 1921. u Ravnoj Gori i od rane je mladosti zavolio planine svoga Gorskog kotara. Kad se naselio u Novoj Gradiški postaje u novoj sredini pionir planinarske misli. Godine 1953. s nekoliko entuzijasta obnavlja rad predratnog planinarskog društva i u njemu sudjejuje do kraja života. Iako ga je počela bolest

svladavati, dva mjeseca prije smrti bio je na Susretu planinara Slavonije na Brezovu polju, vrhu Psunja. To mu je ujedno bio posljednji susret s planinama i oproštaj s planinarama. Zbog svoje skromnosti u privatnom životu, čednosti u obitelji, duželjubljivo prema prijateljima i napose zbog svojeg društvenog rada i ljubavi prema šumi i planini, ostao će u trajnoj uspomeni svojih drugova. Stoga su ga znaci i prijatelji dostoјno ispratili do posljednjeg počivališta. Pokojnik je bio zaslužni nosilac priznanja svoga društva i Zlatnog znaka PSH.

Ilija Maretić

BRATSKI PLANINARSKI SUSRET »Bilogora 83«

Bratski susret planinara »Bilogora 83« organiziralo je PD »Bilo« iz Koprivnice 17. i 18. rujna povodom 40-godišnjice osnivanja brigade »Braća Radić« i 55-godišnjice osnutka PD »Bilo« u Koprivnici. Došlo je više od 500 planinara iz 50 društava širom Jugoslavije. Pokrovitelj je bila OK SSRN Koprivnica. Prvog dana je kolona krenula s Peseča i u selu V. Botinovcu položila vijenac na spomenik palim borcima. Prisutnima je govorio Nikola Kalinić, jedan od preživjelih boraca iz ovoga kraja. Poslije podne su planinari stigli u V. Poganac gdje su se smjestili u osnovnoj školi i društvenom domu. Nakon toga su i ovdje položili vijenac na spomenik palim borcima, a zatim je počelo kviz natjecanje. Navečer je bio ples i veselje. Sutra su planinari krenuli obroncima Kalnika do Ludbreškog Ivanca gdje su

opet položili vijenac na spomenik palim borcima, a zatim su krenuli na mjesto gdje je osnovana brigada »Braća Radić«. Tu je govorio Dragutin Maltarić, ratni rukovodilac u ovoj brigadi. U selu Ribnjaku također je položen vijenac na spomenik palim borcima, a okupljenima je održao govor bivši borac Nikola Pavlović. Odatle su se planinari vratili u V. Poganac, gdje je održano natjecanje u brzom hodanju i bacanju kamena s ramena, a nakon toga završna svečanost na kojoj je govorio predsjednik IV SO Koprivnice mr. Julijo Kuruc. Daci iz Hlebine i Drnja izveli su prigodni program pod vodstvom Ane Pleskalt. Dr. Milivoj Kovačić govorio je o 55 godina društvenog rada. Tajnik PSH Nikola Aleksić predao je društvu Zlatni znak PSJ u znak priznanja, a zatim su dobili priznanja zaslužni članovi i radne organizacije koje pomažu planinarstvu.

Antonija Kovačić, dipl. pravnik

Slike: prizori sa susreta »Bilogora 83«

Vijesti

• Novi smjer u Paklenici. Slovenski alpinisti Zoran Bešlin i Janez Marinčič ispenjali su 24–25. IV prvenstveni penjački uspon u Visokoj glavici u Velikoj Paklenici i nazvali ga »Vrnitev odpi-sanih«. Ocenjeni su ga s III–V. A1, e, 13 sati. Skicu uspona objavili su u Alpinističkim razgledima broj 18. (Z. P.)

• Cvetko Šoštaric, član PD »Ivanščica« iz Ivance, izabran je za predsjednika »Foto-kino saveza Jugoslavije. To nije nikakvo iznenadnje za one koji poznaju dosadašnju djelatnost Foto-sekcije ovog našeg društva. Šoštaricu je ovo svakako veliko priznanje za dosadašnji rad. O njegovim samostalnim izložbama fotografije, u kojima su često dominirale planinarske teme, već smo izvješta-vati naše čitaocu. (Z. P.)

• Planinarski odbor Slavonije održao je 19. XI. sjednicu u Planinarskom domu na Brodskom vjigonjoru, koji je ove godine lijeput ureden i sada raspolaže i s nekoliko soba za noćenje planinara (20 kreveta). Prilaz cestom. (Z. P.)

• Savjetovanje o suvremenoj speleološkoj opremi održano je 10. XII. u planinarskom domu »Rulinist« na Sljemenu. Tema je pružala velik broj speleologa iz raznih krajeva zemlje, a bilo je prisutno i posjetilaca iz inozemstva. (Z. P.)

• Susret zagrebačkih i ljubljanskih planinara. Na Medvednici je 12.–13. XI. održan susret predstavnika Planinarskog saveza Zagreba i Medudruštvenog odbora planinara Ljubljane, a u organizaciji PSZ. (Z. P.)

• Planinarska škola PD »Jankovac« održana je ove jeseni u Osijeku s 50 polaznika. (Z. P.)

• PD »Cusine« iz Jajca bilo je domaćin planinarama »Centrotransa« i dogovorene su nove zajedničke akcije. Članovi PD »Cusine« su bili domaćini i grupi od 17 članova Remontnog zavoda iz Travnika koji su 29. XI. 1983. godine prešli stazu Vrhovnog štaba sa Vlašić-planine do Jajca. Tako su još jednom pokazali svoje gostoprимstvo i sposobnost organizacije, što su i ove godine u nekoliko navrata pokazali organizacijom polaska štafete, transverzale i drugih manifestacija. (Sakib Kliko)

• Beogradani na Triglavu. Sest planinara i alpinista iz Beograda dočekalo je Novu godinu na Kredarici (2515) i ispenjalo se na

vrh Triglava (2864 m). Izjutra 31. XII krenuli smo ka Kredarici i oko podne krenuli na vrh jer nas je na to natjeralo lijepo vrijeme koje smo željeli iskoristiti. U 14,30 bili smo svi šestero na vrhu Triglava što je za nas bio velik uspjeh,ako se zna da smo mi druga beogradска grupa na Triglavu u zimskim uslovima. Grupu su sačinjavali: Milan Nadoveza (voda puta), Dušan Rakic, Nebojša Đorđević, Branislav Pantelić, Bošković Mihajlo i Aleksandar Veljković. Treba još napomenuti da je Đorđević prvi u ovoj godini (1984) bio na vrhu Triglava.

(Milan Nadoveza)

● Osnovano PD »Klikun« u Pleternici. Krajem studenog u Pleternici, kraj Slav. Požege, osnovano je Planinarsko društvo »Klikun«, drugo na području Požeške kotline, a petnaesto u Slavoniji i Baranji. U lijepo uređenoj društvenoj prostoriji radne organizacije »Oropleti« okupilo se stotinjak ljubitelja prirode iz Pleternice i njihovih gostiju. Poslije podnešenih izvještaja, skupština je usvojila Statut društva, veoma ambiciozan program rada za 1984. god., te izabrala rukovodstvo. Za predsjednika društva izabran je Tomislav Jurnečka, potpredsjednika Josip Torma i tajnika Tomislav Radonić. Za počasnog člana društva izabrani su Ivana Jakovinu, planinarskog aktivista i tajnika PD »Sokolovac« iz Slav. Požege. Nama, u Statut društva ugrađen je član prema kojem je moguće biti počasne članove iz vlastitih redova, kao i planinare iz drugih društava, koji su svojim radom pridonijeli ukupnom razvoju planinarstva i planinarske misli na širem području. U ime PSH okupljene je pozdravio Miro Matović, a pozdrave su, također uputili predstavnik Planinarskog odjela Slavonije, PD »Dilij« iz Slav. Broda i »Sokolovac« iz Slav. Požege, te Stanice GSS Slav. Požege. Na kraju ističemo da je ovaj veoma dobro pripremljen i voden skup bio obogaćen mini-izložbama fotografija i dokumenata o Danu Republike, organiziranim izletima u Pleternici i njenoj okolini, izložbom slikarskih radova Milana Bajta, te izložbom naslova planinarske literature. Poslije skupštine održana je zabava. Čist prihod namijenjen je za rad društva i njegovih sekcija. (I. J.)

● PD »Ljukten« iz Trstenika organiziralo je 15. i 16. oktobra saveznu planinarsku akciju »Marš tragom rasinskih partizana«, koji se na terenima Jastreba, Kopanika, Goča i Gledičkih planina održavao već 24. godina. Ova manifestacija okupila je više od dvije decenije planinare iz svih naših republika, tako da se na 24. maršu odazvalo 289 članova iz BiH, Crne Gore, Makedonije, Vojvodine i Srbije, svih uzrasta (od 6-godišnjeg Sonje Đorđević do Save Popovića sa 80 godina i Mila Crnoglavca invalida bez noge).

(V. Jovanović)

● Treći noćni partizanski marš u čast oslobođenja Novog Sada održan je u noći između 22 i 23. oktobra. Plan je u potpunosti izvršen. Skup je bio na obali Dunava u Novom Sadu. Komandant marša Marko Josimović je pozdravio učešnike i upoznao ih s trasom noćnog pješačenja. Učešnici su zatim autobusom prevezeni na Stražište. Oko 19,30 sati kolona od 33 planinarki i planinara je krenula na put dug 23 kilometra. (V. B.)

— školi, ukupno 34, a uspone je izvršilo 20 penjača. Značajan je i ovogodišnji broj ispenjanih kvilitetnih smjerova. Ispenjano je ukupno 84 čovjek-smjera, od čega valja istaći: Velebitaški, Klin, Formava-viv, Jenjava, Funkciju, Albatros, Vraži, Brid za mali češki, »2 piva« itd. Potrebno je nagnati da su dva člana iz Zenice, (Mukmed Sišić i Mehmed Pjanic) boravili u Anića luci od sredine aprila i u tih petnaestak dana izvršili niz ekstremne teške uspone. Time je Šišić stekao pravo na naziv »Sportaš savezognog razreda« u ovoj godini. (Durmo Edin)

● PD »Industrogradnja« osnovano je 15. XII o. g. osnivačkom skupštinom koja je održana u upravnoj zgradi istomene gradevinske organizacije u Zagrebu. Oko 150 članova i Hotel »Velebitno« na Oštarijama u Velebitu, kojim upravlja ova radna organizacija, obećavaju uspešan rad. Na čelu društva je nekoliko iskusnih planinara kojima je direkcija radne organizacije obećala podršku. (Z. P.)

● Hrastovička gora i Samarica. Skupina od 48 planinara sa 4 gošće iz Koprivnice, pod vodstvom Đure Priljeve i Zvonka Horvatina iz Petrinje posjetila je Petrinju. Hrastovičku goru (415 m), Tremušnjak i Cavić-brdo (615 m) na Samarcu. U Petrinji smo razgledali Prvu hrvatsku tvornicu salame, potom Osnovnu školu i spomenik Stjepanu Radiću, koji je vrlo lijepo uređen. Nakon toga smo iz sela Cepeliša krenuli put piramide na vrhu Hrastovičke gore da bi sišli u selo Hrastovici do Hrv. sejlačkog doma. S vrha Hrastovičke gore su dobri vidici na čitavu Baniju. Na putu za Samaricu navratili smo u selo Tremušnjak. Samarica s vrhom Cavić-brdom, raniji naziv Priseka, ima pristupnu cestu, koja je djelomično bez asfalta. Tu se nalazi spomen-dom »Bratstvo i jedinstvo« s izložbom iz doba NOB-e i galerijom slika. U neposrednoj blizini se nalazi »Gačešin logor«, te nasad od 88 borova. Lijepo uređena staza vodi na cestu, a dužina staze niz logor je 760 metara. U spomen-domu se nalazi restoran, gdje se može smjestiti 20 posjetilaca, a ima i 65 kreveta u sobama od 2 i 3 kreveta. Hrastovička gora obilježena je planinarskim oznakama iz središta Petrinje, a do Cavić-brda vodi cesta s oznakom »Spomen dom na Cavić brdu«, pa nema poteškoća s orijentacijom. Ovaj izlet organiziralo je PD »Željezničar« iz Zagreba pod nazivom »Izlet u nepoznato«, a vodič je bio pisac ovih redaka. Zahvaljujući razumijevanju OOUR »Transport - Zagreb« RO - Željeznički prijevoz - Zagreb, to je u potpunosti uspjelo. Vozač autobusa Eugen Kindrij vješto je uspio svladavati uske puteljke, posebno do Tremušnjaka. (Josip Sakoman)

(Z. P.)

● PD »Bukulja«. Dana 24. decembra pitoma Šumadijska planina Bukulja iznad Arandelova dobila je svoje najdraže posjetioce: članove društva koje po njoj nosi svoje ime i goste iz Beograda, Subotice i Sapca. Toga dana je na vrhu planine održana redovna skupština i obilježen jubilej tri i po decenije rada. Bio je sunčan, suh i topao dan. U rano jutro put vrha (696) krenula je mnogoljudna kolona planinara. Na uskoj šumskoj stazi našli su se jedan restoran, gdje se može smjestiti 20 posjetilaca, a ima i 65 kreveta u sobama od 2 i 3 kreveta. Hrastovička gora obilježena je planinarskim oznakama iz središta Petrinje, a do Cavić-brda vodi cesta s oznakom »Spomen dom na Cavić brdu«, pa nema poteškoća s orijentacijom. Ovaj izlet organiziralo je PD »Željezničar« iz Zagreba pod nazivom »Izlet u nepoznato«, a vodič je bio pisac ovih redaka. Zahvaljujući razumijevanju OOUR »Transport - Zagreb« RO - Željeznički prijevoz - Zagreb, to je u potpunosti uspjelo. Vozač autobusa Eugen Kindrij vješto je uspio svladavati uske puteljke, posebno do Tremušnjaka. (Josip Sakoman)

● Paklenički izvještaj zeničkih alpinista. Ove, kao i prethodnih godina, zenički su alpinisti bili na tradicionalnom prvomajskom skupu alpinista u Anića luci. Ovogodišnja Paklenica značajna je iz više razloga, prije svega po broju penjača. Velik je bio odziv članova alpinističke družine pri RMH

— školi, ukupno 34, a uspone je izvršilo 20 penjača. Značajan je i ovogodišnji broj ispenjanih kvilitetnih smjerova. Ispenjano je ukupno 84 čovjek-smjera, od čega valja istaći: Velebitaški, Klin, Formava-viv, Jenjava, Funkciju, Albatros, Vraži, Brid za mali češki, »2 piva« itd. Potrebno je nagnati da su dva člana iz Zenice, (Mukmed Sišić i Mehmed Pjanic) boravili u Anića luci od sredine aprila i u tih petnaestak dana izvršili niz ekstremne teške uspone. Time je Šišić stekao pravo na naziv »Sportaš savezognog razreda« u ovoj godini. (Durmo Edin)

● Poginulo 157 planinara i alpinista u našim Alpama od 1969. do 1983. godine. Glasilo slovenskih alpinista »Alpinistički razgledi« broj 18, 1983. donosi opsežan članak Franceta Maležića o smrtno unesrećenim posjetiocima slovenskih Alpa u razdoblju od proteklih 15 godina. Poginulo je ukupno 157 osoba (uvršteno je i pet unesrećenih penjača u Himalaju i Kavkazu). Od ukupnog broja bilo je 55 planinara (slovenskih 41, iz drugih republika 9, iz inozemstva 5) i 102 alpinista i alpinističkih pripravnika (od toga 82 slovenska, 5 iz drugih republika i 15 iz inozemstva). Iz SR Hrvatske među poginulima ih je 10 (od toga 2 alpinista) i to: Ninoslav Slamar (24), Božena Hršak (22), Milan Dimitrović (43), Milan Tomšić (21), Slobodan Igrec (21), Vladimir Matz (46), Davorka Vujošić (22), Diana Sebek (22), Kata Lozej (59) i Ange-lo Lozej (56).

● PD »Bukulja«. Dana 24. decembra pitoma Šumadijska planina Bukulja iznad Arandelova dobila je svoje najdraže posjetioce: članove društva koje po njoj nosi svoje ime i goste iz Beograda, Subotice i Sapca. Toga dana je na vrhu planine održana redovna skupština i obilježen jubilej tri i po decenije rada. Bio je sunčan, suh i topao dan. U rano jutro put vrha (696) krenula je mnogoljudna kolona planinara. Na uskoj šumskoj stazi našli su se jedan restoran, gdje se može smjestiti 20 posjetilaca, a ima i 65 kreveta u sobama od 2 i 3 kreveta. Hrastovička gora obilježena je planinarskim oznakama iz središta Petrinje, a do Cavić-brda vodi cesta s oznakom »Spomen dom na Cavić brdu«, pa nema poteškoća s orijentacijom. Ovaj izlet organiziralo je PD »Željezničar« iz Zagreba pod nazivom »Izlet u nepoznato«, a vodič je bio pisac ovih redaka. Zahvaljujući razumijevanju OOUR »Transport - Zagreb« RO - Željeznički prijevoz - Zagreb, to je u potpunosti uspjelo. Vozač autobusa Eugen Kindrij vješto je uspio svladavati uske puteljke, posebno do Tremušnjaka. (Josip Sakoman)

● Paklenički izvještaj zeničkih alpinista. Ove, kao i prethodnih godina, zenički su alpinisti bili na tradicionalnom prvomajskom skupu alpinista u Anića luci. Ovogodišnja Paklenica značajna je iz više razloga, prije svega po broju penjača. Velik je bio odziv članova alpinističke družine pri RMH

Plodna diskusija u kojoj su učestvovali gosti i delegati dopunila je podnesene izvještaje. Gosti su svoje domaćine iz grada pod Bukuljom pozvali na još širu i plodniju saradnju. Prisutni delegati su na kraju izabrali predsjedništvo od 11 članova. Izuzetno povjerenje je dato mladima-članovima SSO i pionirske organizacije. Predsjedavajući Predsjedništva u 1984. godini bit će Dragoljub Andrić, dok je njegov zamjenik junior Milivoj Tomašević, učenik Vaspitno-obrazovnog centra »Milivoš Savković«. Do kasno u noć na vrhu Bukulje čula se vesela pjesma i zvuci gitare u znak jedne predene godine u 35-godišnjeg druženja Arandelovčana sa planinama naše domovine-socijalističke Jugoslavije.

(V. Jovanović)

● PD »UPI«, Sarajevo, u 1983. godini je obilježilo svoj prviji jubilej: pet godina postojanja i uspjelog rada. Uz obilježavanje petogodišnjice formiranja, društvo je pokrenulo izlazak svog informativnog glasila »UPI-Planinar«. List će izlaziti jednom mjesечно kao poseban prilog, podlistak »UPI-novina«, na dvije strane. Danas u svojim redovima ima oko 1000 članova, radnika SOUR-a UPI i članova njihovih porodica. Ovih dana treba da budu gotove i značke društva.

(Dušan Vrzić)

● Foto-natječaj PD »Višnjevac« iz Ravne Gore u Gorskom kotaru organizira se na temu pejzaži, flora, fauna za amatere i profesionalce. Svaki natjecatelj može poslati 4 fotografije 3x9 cm ili veće, kolor ili crno-bijele. Tri najbolje bit će nagradjene. Izložba se održava u prostorijama PD »Višnjevac« s početkom 22. ožujka. Adresa društva: 51314 Ravna Gora, Kovačićeva 172. Nakon izložbe fotografije se vraćaju vlasnicima.

● Nacionalni park »Risnjak« obilježio je 30 godina svojeg postojanja. U predjelu Bijela Vodica otvoren je u čast obiljetnice novi dom u kojem će biti smješten muzej i restoran. Park se prostire na površini od 3200 hektara i u tom carstvu raznolika sastava nalaze se specifične biljke i svakački životinjski svijet. Risnjak, goranska planina ljepotica, preko 100 godina je pravi izazov za znanstvenike i planinare koji su stalno ovoj planini u pohodu. Risnjak je inače i domovina risa koji je ovdje pred 100 godina isčezao, a ris je po toj planini dobio i ime. Povodom jubileja kolektiva Parka od 30 uposlenih dodijeljeno je više zlatnih, srebrnih i brončanih plaketa zaslужnim članovima i radnim organizacijama. Zlatna plaketa dodijeljena je posmrtno Ivi Horvatu, zatim Republičkom zavodu za zaštitu prirode i Planinarskom savezu Hrvatske. Srebrne plakete dobili su Republički SIZ za kulturu, općine Delnice, Cabar i Rijeka te 10 zaslужnih građana. Brončane plakete uručene su SG Delnice, PD

»Petehovec«, RO »Delnice«, »Goranprodukt« Cabar i mnogim drugim.

(D. Mamula)

● Drago Belačić-Zohar u HBL-u.

U prvoj od 8 knjiga velenog Hrvatskog biografskog leksikona, kapitalnog djela Jugoslavenskog leksiografskog zavoda u Zagrebu, djela kakvih se može povahiti malo naroda u svijetu, samo je jedna osoba uvrštena zbog svoje planinarske djelatnosti. To je zagrebački alpinist Drago Belačić, poznat pod nadimkom Zohar. Uz tekst je otisnut i njegov portret. Vjerujem da je to našem Dragecu najljepše priznanje za njegov 70. rođendan, koji je nažalost prošao prilično nezapaženo. Prva od osam knjiga (od A do Bi) sadrži, koliko se prelistavanjem može ustanoviti, biografije još pet planinara. To su Niko Armand, Zvonimir Badovinac, Mahmud Behimen, Teodor Aranicki i Emin Armano. Oni u HBL nisu uvršteni zbog planinarske, nego zbog djelatnosti druge vrste, ali je kod prve trojice spomenuto da su se bavili i planinarstvom. Prema planu JLZ-a ostalih sedam knjiga izlazit će idućih deset godina i svaka će sadržavati oko 2000 biobibliografski obradenih ličnosti koje su ostavile vidnijeg traga u hrvatskoj kulturni, znanosti ili povijesti. Koristimo priliku da drugu Zoharu čestitamo na najvišem republičkom sportskom priznanju, Trofeju za fizičku kulturu, kojim je odlikovan prošle godine.

(Z. P.)

● Rad PD »Zeljezničar« u Zagrebu.

Pokušali smo uspon s Bohinjskog jezera preko Rjeve Skale prema Krnu 2. 9., ali nismo uspjeli zbog lošeg vremena. Sudjelovali smo 11. 9. na otvorenju Pohoda »Na Kamene svate u sva četiri godišnja doba.« Simboli: evijeće — proljeće, ljeto — sunce, jesen — grožđe i zima — kristali snijega. Bratski susret PD »Bilo« Koprivnica na Velikom Pogancu posjetili smo 17. 9., a istog dana i otkrivanje spomenika Partizanskoj željezničari na Zvečevu. Delegati Rudolf Cus i Josip Šakoman bili su u Pazinu na proslavlji 40. godišnjice sjedinjenja Istre s maticom zemljom. Uzakano je posebno priznanje za naš rad u Istri (IPP »Labinska republika« Slavnik-Učka). Sudjelovali smo 2. 10. u akciji »U susret zdravlju« na Okiju u organizaciji DTO »Partizan« Samobor, a uz suradnju PD »Japetiće« i »Maks Plotnikov«. Na Medvednici i u Samoborskom gorju bili smo 9. 10. i 15. 10. posjetili smo Cerovacke pećine i na povratku Plitvičke jezera. Sudjelovali smo na svečanosti otvorenja »Dubovac-kog planinarskog puta« od Ozlja preko Vodenice i Sv. Križa do Dubovca. Put je vrlo atraktivni, a organizator zasluguje pohvalu. Sutradan je bio izlet u nepoznato: planinarsko sklonište »Vagon« na Grabrovici, Ham-Pokojec i crkva Marije Snežne u Belcu. Srdačnost vlasnika klijeti na Grabrovici pri-donijela je uspjehu. Posljednjeg vikenda u listopadu prošli smo

Medvednicom u čitavoj dužini, a bilo je i drugih uspona na nju. U vremenu od 1. do 10. studenog nekolikočina željezničara se nalazila u Kaštel Lukšiću, da bi odatle posjetila Malačku, Biranj, Kozjak i Clovo, neki po prvi put. Isto-vremeno smo obilazili Medvednicu i Samoborsko gorje. Sudjelovali smo na proslavi 20. godišnjice »Planinarskog puta« preko Medvednici, »nici«, koje je organiziralo PD PTT »Sljeme« iz Zagreba od Markuševca (Kaptolske lugarnice) preko Lipa do Vugrovca. 19. studenog bio je izlet u nepoznato: iz Petrinje na Hrastovičku goru pod vodstvom Đure Priljeve i Zvonka Horvatincu. Potom smo obišli Tremušnjak i odatle nastavili put za Čavčić brdo, gdje smo posjetili tamošnji spomen-dom i spomen-logor iz doba NOB-e. Za ovu uspјelu akciju dužni smo zahvalnost OOUR-u »Transport-Zagreb«, koji nam je pružio pomoć u prijevozu svojim autobusom. Sutradan smo bili na 25. godišnjici »Samoborskog kružnog puta«. Tu smo usput vodili naše jučeršnje vodice od Slanog do preko Noršić-sela na Japetić, te do Soičeve kuće. S nama su bili i planinari iz Šiski. Na Dan republike bilo nas je po planinama Slovenije, posebno na novom pristupnom putu iz Rakitovca preko Bresta na Zbevnicu. Prvog vikenda u prosincu bili smo na Medvednici i Samoborskom gorju, a drugog vikenda na Kuna gori, Vinagori, Velikom Taboru, Miljanu, Kumrovcu i Klanjcu. Opet nam je pružena pomoć od OOUR-a »Transport-Zagreb«, da bi sutradan bili opet na Medvednici. Dana 17. 12. bili smo na III. pohodu na Tisje u organizaciji PD »Litija« iz Litije. Ovaj pohod je bio vrlo dobro organiziran; iako je bila kiša, sve je dobro funkcionalo. Priredili su topke napitke čak u šumi. Na kraju mjeseca opet smo bili na Medvednici i Samoborskom gorju, da bi doček Nove godine bio u planinarskim domovima i društvenim prostorijama, te na našem domu na Oštreu.

(Josip Šakoman)

● X. jubilarni novogodišnji uspon na Biokovo. Obnovljeno prije 10 godina, PD »Biokovo« utemeljilo je tradiciju otvaranja sportske sezone u novoj godini, pa početku godine, od 1975. organizira društveni izlet na svoju planinu. Tako je bilo i ove godine, 3. siječnja 1984. I. dobi »umorni« grad još duboko dirijema u svojoj tišini, odvijajući koraci planinara. Ovo godišnja maršruta je: Makarska — Veliko Brdo — Zlib — Borovac — Planinarska kuća »Slobodan Ravlić« — Strebina — Makar — Makarska. Vrijeme oblačno. Neki ma prvi put ovim predvremenim smjerom, preko čuvenih »Skalina« ka Borovcu. Ovaj uspon od Zliba (Baškića) do Borovca, posebno radi »Skalina« i pećine s vodom, smatra se najljepšim usponom na jadranske planine. (Sjećam se: ovu stazu prije nekoliko godina markirao sam sa starim planinarskim veteranom Dragom Seferom i Batinićem Milivojem). Sigurnim koracima vodiča Ercega ubrzalo smo u našoj miloj Kući na

Lokvi. Odmor i okrepa. Uvijek je u ovom prirodnom zajedništvu ak-tuelna naša izreka: Svi imamo sve! Veselje i pjesma spontani su pratili ovakvih susreta. Neki od prije, a drugi zatim pristigli, u Kući nas se okupilo 45-ero u dobi od 6 do 58 godina. Lijepa razlika! Među nama je cijela obitelj Kurtović i Berta Josipovića, a tu je i okulist dr Ante Vuković. Veselje nema kraja. Upisavši se u knjigu posjeta, društvo se polako razlazi i usmjerava kućama. Svi se zarana vratismo, zadovoljni našim Biokovom, koje nam je pružilo tako ugodnu psihofizičku okrepu. (Ivo Pušarić)

● **Ceski planinar osvojio značku BPS.** Od 1979. godine kada je PD »Biokovo« utemeljilo na Biokovu planinarsku transverzalu imenom »Biokovska partizanska staza« (BPS), do danas ju je prešlo 225 osoba iz 40-ak planinarskih društava širom naše zemlje. Ali, Biokovci su osobito ponosni, što je ovu dugu, napornu i tešku stazu, koja sa 20 KT povezuje Biokovski masiv od Neretve do Cetine, prešao i prvi planinar iz inozemstva: 44-godišnji ing. ruderarstva, češki planinar Josef Ehrenberger iz Trutnova. Došavaš na odmor u naš grad (u Centar za rehabilitaciju »Biokovka«), nije mogao odoljeti carima planine koja se tako veličanstveno uzdiže nad Ma-karskom i njenim Primorjem. Upoznaće se s nama, kupuje Dnevnik BPS i naumi prijeći čitavu stazu. U nekoliko zajedničkih po-hoda, upoznali smo ljudske kvalitete ovog mirnog, intelligentnog i skromnog čovjeka, a žilavog i upornog penjača. Na skromnoj svećanosti u našem Društvu, do-dijeljena mu je značka BPS, a u registru »osvajača«, pod red. br. 212 stoji: Ing. Ehrenberger Josef, 1939., čl. DT TJ »Lokomotiva«, Trutnov, ČSSR. Ovih dana poslao nam je s posvetom, predvremenim kolor-monografijama planine pod ko-jom živi, i pismo puno zahvalnosti našem Društvu.

(Ivo Pušarić)

● **Sekcija za planinarsku orien-taciju u PD »Zagreb Matica«** osnovana je 28. 1. 1984. Prisustvovali su i članovi Izvršnog odbora PD »Zagreb-Matica«, predsjednica dr. Lejla Dobronić, predsjednik Komisije za orijentaciju PSZ Darko Sakar, te Vlatka Sakar i Ivan Marchiotti, članovi Planinarsko-oriјentacijskog kluba »Maksimir«. Tom prilikom je dogovorena suradnja s PSZ i POK »Maksimir«. Sekcija ima za cilj popularizaciju i širenje orijentacije prema javnosti, što će ostvarivati planinarsko-oriјentacijskom školom i te-čajevima, predavanjima, pohodima planinarsko-oriјentacijske prirode, te sudjelovanjem na orijentacijskim natjecanjima i njihovim organiziranjem. Posebna pažnja želi se posvetiti nedovoljno razvijenoj planinarskoj orijentaciji i na taj način povezati planinarenje s orijentacijom u prirodi. U rad sekcije spada i markiranje planinarskih staza i transverzala u nadležnosti i organizaciji PD »Za-greb-Matica«. U sekcijski radi tri-

desetak članova-mladinaca. Up-ravni odbor sekcije, koji čine pročelnici Tomićić Marijan, Bartolić Vlado, Hadžiselimović Edo i Kirin Miljenko, poziva sve zainteresirane na suradnju i razmjenu iskustava. Saštanci su u društvenim prostorijama Bogovićeva 7 III svačke srijede s početkom u 18 sati.

● **PD »Zavižan« Senj 1950—1980.** Pod tim naslovom objavljen je u 9. vjesnik Senjskog zbornika prilog o 30 godina rada ovog planinarskog društva. Ilustriran je s 15 fotografija i planinarskom kartom sjevernog i srednjeg Velebita, s pregledom tura i satnicom na poledini karte. Stanovit broj otisaka objavljen je kao separat od 12 stranica s posebnim omotom. Karta se može i zasebno kupiti po cijeni od 50 dinara. (Z.P.)

● **Karta Velebita.** PD »Zavižan« Šenj izdalo je kartu sjevernog i srednjeg »Velebita«. Osnova je bila karta koja je štampana kao prilog knjige dr. Zeljka Poljaka: »Velebit« (izdanje PSH 1969). Na-dopunjena je u S.G. Senj novim šumskim cestama na području gospodarstva (stanje 1983 godina). Karta je u mjerilu 1:125.000, dimen-zija 25x47 cm. Na poledini karte su podaci o pravcima prilaza sjevernom i srednjem Velebitu, daljinari u km i satima hoda na najvažnijim stazama u tom području. Za te podatke koristena je navedena Poljakaova knjiga. Karta se može naručiti kod PD »Zavižan« Senj uz cijenu od 50 din.

(Prof. Mirko Belavić)

● **Goranska transverzala.** Koordi-nacijski odbor za njegovanje tra-dičija NOB-e na svojoj proširenoj sjednici raspravljao je o planinarskoj transverzali kroz područje Gorskih kotara. PD »Matica Zagreb« je predložilo da put im-a tri dionice i da prolazi kroz sva područja goranskih komuna: Delnice, Žrbovsko, Čabar i Ogulin, s početkom u Ogulinu, kao mjestu gdje se začelo Hrvatsko planinarsko društvo. Put bi obuhvat bio prirodne ljepote ovoga podneblja i mesta vezana za NOB.

(D. Mamula)

● **»Vodič po Treskavici«.** U broju 9–10 objavili smo vijest da se kod PD »Treskavica« u Sarajevu može naručiti vodič pod gornjim naslovom po cijeni od 100 dinara, a temeljem uplate na račun društva. Izdavač namjavlja da vodič još nije tiskan, nego se tek priprema i ne zna se još kada će izaći iz tiska.

● **Dom na Dilj-gori.** PD »Dilj« ispunilo je davnu želju da u svom domu pruži gostoprimgstvo svima ljubiteljima prirode i na-mjernicima koji žele obići Dilj-goru. Od sada se može smjestiti 20 osoba u skupnu sobu na spa-vanje. Planinarski dom raspolaže sa tri prostorije koje su spojene u jednu salu gdje se može smjestiti 80 osoba za stolove. Osim sobe sa skupnim ležajima ima

i manja soba sa 4 ležaja, a do nje soba domara. U sklop doma nalazi se kuhinjski trakt, gdje je ureden i mini bar. Dom je elek-trificiran, voda je iz cisterne, sa vlastitim hidroforom. Sam objekt se nalazi u lijepoj šumici, lijepo se uočava iz samoga grada. Pri-laz domu moguć je autobusom gradskom prevoza »SLAVIJA-TRANS« s autobusnog kolodvora svakih 45 min linijom koja vozi za Podvinje-Brodsko brdo. Auto-bus polazi sa zadnjeg perona, a kada prijeđe autoput, treba upita-ti konduktora za stanicu. Od au-tobusne stanice u Brodskom brdu do doma treba još 15 min pješa-ćenja. Od doma mogući su izleti marikiranim stazama u više raznih pravaca prema želj i moguć-nostima posjetioca. Dom je re-dovno otvoren subotom i nedje-ljom, a prema dogovoru i druge dane u tjednu. Adresa: PD »Dilj« Slavonski Brod. (Dražen Smoljan)

● **Novi Triglavski dom.** Na dan 18. rujna ove godine svećano je otvoren obnovljeni i znatno pro-šireni Triglavski dom na Kredarici pod Triglavom. Iako je ne-vrijeme omelo posjetioce, na svećanosti otvaranja skupio se velik broj planinara iz Slovenije i drugih republika. Medu dele-gatima bili su i predstavnici Planinarskog saveza Hrvatske. Sve-čanost je prenosio Radio Zagreb i Radio Ljubljana, a ljubljanska televizija dala je poseban program. Ovom velikom planinarskom dogadjaju prisustvovalo su brojne ugledne ličnosti iz planinarskog i političkog života Slo-venijske. Sekretar CK SK Slovenije Andrej Marinc stigao je do Kre-darice penjući se kroz Sjevernu triglavsku stijenu. Broj ležaja u Triglavskom domu sada je utro-strukljen. Tome su pridonijeli i planinari iz naše republike bro-jim dobrovoljnim prilozima.

(Z. P.)

● **Novi dom na Hunjki.** Zagrebački planinari zanatile, koji upravljaju planinarskim skloništem na Hunjki iznad Zagreba, odlučili su zbog premalog kapaci-teata toga skloništa da u sus-tenzivu sagradu novi ležiji i pro-sparani dom. Sve predradnje su završene tako da izgradnja može započeti na proljeće. Skupljeno je već više od polovine potre-bnog novca. Mole se planinari i planinarske organizacije da gra-ditelje novčano pomognu. Prilozi se šalju na bankovni račun 30102-678-3733 (Udruženje obrtnika, Zagreb, Ilica 49). Kamen teme-ljac svećano je postavljen 28. listopada.

(Z. P.)

● **Izložbu himalajskih fotografija** organizirala je Himalajska skija-ska ekspedicija Gorske službe spasavanja (Stanica Zagreb) u prvoj polovici prosinca u auli Glavne pošte u Zagrebu (Jurišićeva ulica). Prevlađavale su foto-grafije u boji. Izložbu je sa za-nimanjem razgledao velik broj planinara i još veći broj slučajnih posjetilaca koji su došli poslom u poštu.

(Z. P.)

**Planinarsko društvo
»RADE KONČAR«**

1954–1984

ZAGREB 1984

ODLIKOVANJA PLANINARSKOM DRUŠTVU »RADE KONČAR«

1962. Srebrni znak PSJ 1975. Zlatni znak PSJ
1968. Zlatni znak PSH 1980. Plaketa PSH

ODLIKOVANJA ČLANOVIMA DRUŠTVA

a) Odlikovanja Planinarskog saveza Jugoslavije

Zlatni znak	Srebrni znak
1. Mato Biličić	1. Mato Biličić
2. Dragutin Hanžek	2. Zoran Gomzi
3. Stjepan Matoković	3. Siniša Lešić
4. Dragutin Mihaljević	4. Dragutin Mihaljević
	5. Vlatko Nemeć
	6. Boris Zwicker

b) Odlikovanja Planinarskog saveza Hrvatske

Plaketa

1. Dragutin Hanžek 2. Dragutin Mihaljević

Zlatni znak

1. Dušan Beštak	7. Dragutin Hanžek	13. Branka Popović
2. Josip Beštak	8. Branko Hohnjec	14. Stjepan Šalković
3. Mato Biličić	9. Berislav Magić	15. Eduard Taiber
4. Milovan Dlouhy	10. Stjepan Matoković	16. Boris Zwicker
5. Ivica Felkel	11. Dragutin Mihaljević	
6. Zoran Gomzi	12. Vlatko Nemeć	

Srebrni znak

1. Dušan Beštak	6. Berislav Magić	11. Eduard Taiber
2. Josip Beštak	7. Zlatko Mandić	12. Emica Taiber
3. Mato Biličić	8. Branka Popović	13. Boris Zwicker
4. Ivanka Horvat	9. Drago Radočaj	
5. Željko Loborec	10. Stjepan Šalković	

Brončani znak

1. Marija Beštak	10. Željko Loborec	19. Željko Stiplošek
2. Dragan Đukić	11. Zlatko Maranić	20. Slavko Špišić
3. Senad Ekinović	12. Zvonko Medved	21. Nevenka Šućur
4. Goran Grgec	13. Krunoslav Milas	22. Eduard Taiber
5. Durđa Glas-Uhle	14. Emica Nemeć	23. Emica Taiber
6. Oto Hanzl	15. Tullio Pečar	24. Milan Uhle
7. Ivanka Horvat	16. Kristina Posavac	25. Vesna Vujeć
8. Milka Horvat	17. Drago Radočaj	26. Maks Zrnčević
9. Vilim Kettler	18. Jadranka Slatinski	

Odlikovanja Planinarskog saveza Zagreba

Znak Planinarskog saveza Zagreba

1. Mato Biličić 2. Zoran Gomzi 3. Dragutin Hanžek

Društvena priznanja

Veliki znak PD »Rade Končar«
— 41 član za izgradnju kuće na Bijelim stijenama
— 5-oro članova za aktivan rad u društvu
— 247 članova za deset i dvadeset godina članstva

Društvene plakete — 75 članova
Knjige — 35 članova
Diplome — 135 članova

Trideset uspješnih godina

Obično tekstovi posvećeni obljetnicama pojedinih društava počinju frazom kako »toliko i toliko godina nije dug period, ali mi se njime ipak ponosimo«. Usپoredimo li trideset godina postojanja PD »Rade Končar« sa 110. obljetnicom postojanja planinarstva u Hrvatskoj koju također bilježimo ove godine, to zaista i nije mnogo. No mjerila nisu uvijek jednaka. I zato bismo se odmah, na početku ovog našeg priloga pohvalili: trideset je godina dugačak period. Dugačak kad znamo što smo sve učinili i dugačak onima koji su tih trideset godina iznijeli na svojim plećima. Mnogo je ljudi prošlo kroz društvo. Svega je nekoliko osnivača još među nama. Generacije i garniture su se mijenjale. Svatko je ugradio djelić sebe, da kažemo planinarski, svatko je ostavio neku svoju markaciju, zabio svoj čavao u planinarsku kuću, ostavio jedan svoj izlet društu i tamo pomogao da i nakon trideset godina društvo postoji. Na entuzijazmu i ljubavi prema planinama izraslo je tako još jedno planinarsko društvo, a nesebičnim zalaganjem članova dobismo mi danas mogućnost da naših trideset godina postojanja s ponosom istaknemo kao svoj prilog ovo-godišnjoj proslavi 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj i Jugoslaviji.

Prošlo je trideset godina od vremena kad je grupa planinara u tvornici »Rade Končar« sektor »Projekt i montaža« odlučila osnovati planinarsko društvo koje bi okupljalo planinare i zaljubljenike prirode u okviru kolektiva. Inicijativno-osnivačka grupa pred-

vođena Vjekoslavom Šantekom i Ivanom Razboršekom okupila je 8. siječnja 1954. godine nekoliko desetaka planinara na osnivačkoj skupštini. Toga je dana stvoreno PD »Rade Končar«, koje, eto, sada postoji već trideset godina unatoč svim poteškoćama koje prate razvoj i rad planinarskog društva.

Jedan od teško rješivih problema svakog društva, često čak i presudan, bio je problem društvenih prostorija. U vrijeme dok je društvo tek stvoreno, svi su članovi radili zajedno, pa sastanci nisu bili problem; održavali su se u okviru kolektiva. Rastom društva treba i prostora sve više, pa je dogovoren da se sastanci održavaju u društvenoj prostoriji Mjesne zajednice u Pierottijevoj ulici. Rasformiranjem te mjesne zajednice problem je privremeno riješen večernjim sastancima u prostorijama PSH u Gajevoj ulici. Nakon što je prostor u Gajevoj postao pretijesan za sva zaинтересirana planinarska društva u Zagrebu koja su »kuburila« s prostorom, i na »končarevce« je došao red da pronađu drugi prostor. I sada jedan kuriozitet: u nedostatku prostora, članovi su se društva još godinu dana sastajali u kućnoj veži ispod prostorija PSH u Gajevoj! Konačno, pred dvadesetak godina, susretljivošću kolektiva »Rade Končar«, taj je problem konačno riješen društvenim prostorijama samačkog hotela u Voltinom naselju koje su i danas svakog četvrtka na raspoređenju društvu.

Rad društva nekad se svodio samo na izletništvo. Osnivači nisu mogli ni slutiti da

Sudionici prve godišnje skupštine PD »Rade Končar«, Podsused 1955.

OSNIVAČKA SKUPŠTINA

**PLANINARSKOG
DRUŠTVA**

„Rade Končar“

ODRŽAĆE SE 8.I.1954.

POSLJE RADA

u 15^h

U PROSTORIJI SEKTORA

„PROJEKTI I MONTAŽA“

Inicijativni
odbor

Plakat osnivačke skupštine PD »Rade Končar«

će njihova inicijativa stvoriti društvo koje će prerasti okvire samog kolektiva. Zahvaljujući dobroj organizaciji rada i entuzijazmu članova, aktivnosti su se razvijale, po-druče djelatnosti se širilo. U vrijeme kad je većina planinarskih društava stišavanjem prvotnog zanosa i nastupanjem motorizacije

počela naglo propadati, PD »Rade Končar« prilagodavalo se novim uvjetima. Počelo je s markiranjem staza na Medvednici i izgradnjom piramide na samoborskoj Plešivici (zajedno s planinarima iz Jastrebarskog), a završilo preuzimanjem brige oko skloništa Dragutina Hirca na Bijelim stijenama. Danas znamo da je to bila sudbonosna odluka kojom društvo dobiva konačan cilj i predmet rada, dobiva »svoju« planinu i objekt koji je usmjerio svu dalju djelatnost društva. Velika Kapela postaje predmet brige društva, staze se markiraju, sklonište održava, gradi se nova kuća, zatim novo sklonište nakon propadanja starog, ponovo gradi novo nakon što je prvo izgorjelo, elektrificira kuća, obnavlja se krov, redovno organiziraju dežurstva. No, o tim ćemo djelatnosti poslije. Da samo konstatiramo: toliku brigu oko doma na Bijelim stijenama postovjetila je za mnoge planinare taj dom i PD »Rade Končar«. Tvrđnja je to koja nas redovito ispunja ponosom što smo stvorili jedan od najodržavanih i najljepših planinarskih domova u Hrvatskoj, ali tvrdnja koja ipak ne stoji jer je PD »Rade Končar« mnogo više od samog doma. Dokazuju to sve ostale djelatnosti društva, od piramide na Plešivici, preko tradicionalnog marša u Končarev kraj, do Kapelskog puta i skloništa u Viništu. U svemu je tome kuća na Bijelim stijenama uvijek onaj faktor jedinstva, središte oko kojeg se sve vrti. Kako zna reći jedan poznati zagrebački planinar: »Dom, u kojem me uvijek čeka topli čaj. Kao da se kući vraćam...«

Kad neko planinarsko društvo ima sve to iza sebe, onda može zaista s ponosom gledati na svoje postojanje i na svoj rad. A iza svega toga stoji tek kojih šest stotina planinara, mnogo ljubavi i trideset godina predanog rada. I ime društva: »Rade Končar«.

Populariziranje društvenog rada

Osnivanjem planinarskog društva u okviru kolektiva »Rade Končar«, započela je i njegova osnovna djelatnost — izletništvo i želja da se kroz rad društva rekreira u prirodi što veći broj radnih ljudi. Da bi se to postiglo, a i da bi tek nastalo društvo ojačalo, trebalo je proširiti krug zainteresiranih radnika.

Lipnja 1954. dakle niti pola godine nakon nastanka društva, prvi propagandni ormarić postavljen je na izuzetno prometnom mjestu u tvornici: u prolazu »Malih motora«. Poslije su još četiri ormarića postavljena u okviru tvornice, a jedan i u Sesvetskom

Kraljevcu. Bilo je to vrijeme stvaranja društva, pa je takav način propagande bio nužan. Poslije je, također u okviru tvornice, postavljeno i nekoliko oglasnih ploča sa znakom društva, a na kojima je svatko zainteresiran mogao vidjeti izvještene plakate sa pozivom na planinarske izlete. Desetak su se godina radili mali plakati za svaki izlet posebno; najave izleta u tvorničkom listu nisu još bile uobičajene. Da ne načinimo nepravdu, spomenimo i čovjeka koji ih je godinama izradivao: bio je to Ivan Jambrović »Jumbo«.

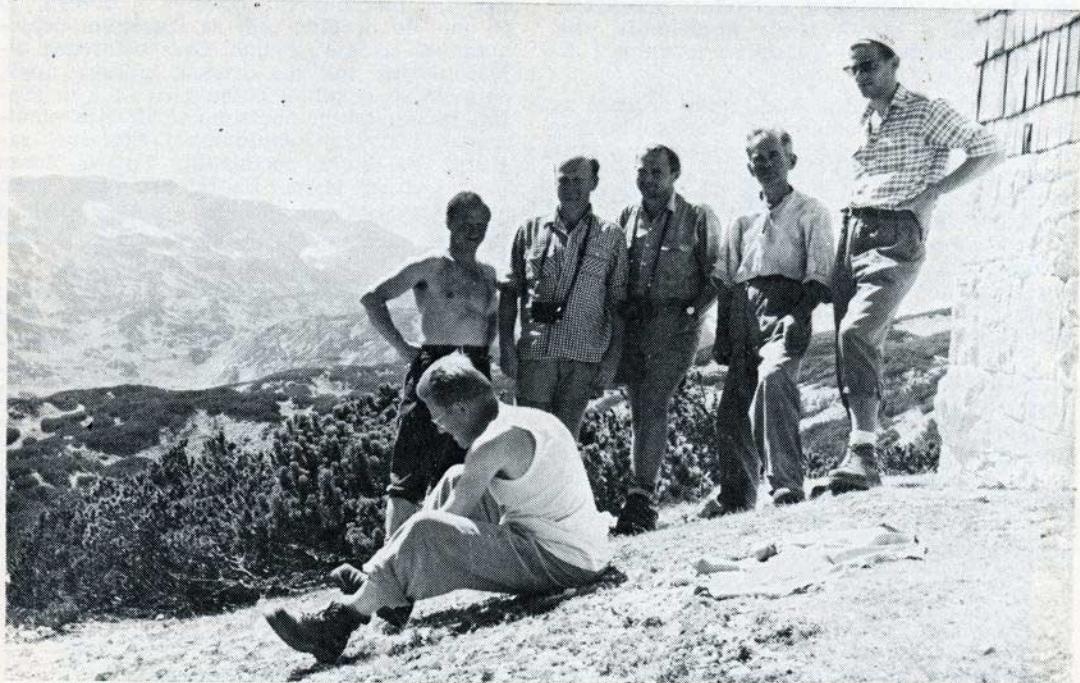
Dok je društvo bilo usko orijentirano samo na radni kolektiv, u početku tek i na samo jedan njegov dio (sektor Projekt — montaža), propagiralo se individualno, u kontaktu s drugovima na poslu, bilo usmeno, bilo kroz zidne novine s najnovijim fotografijama sa izleta (najčešće u režiji našeg Mihe). Sve veći broj izleta i akcija društva počeo se reklamirati i skromnim plakatima A-4 formata s nacrtanim planinskim krajolikom i obavijesti o slijedećem izletu. Obično bi sredinom tjedna osvanuli takvi plakati na najprometnijim mjestima u tvornici (poslije i u gradu) koji bi pozivali ljudе na izlete.

Danas toga više nema i samo se sa sjetom prisjećamo tog doba. Kako je društvo brojčano i organizacijski jačalo, tako izrastaju i planovi izleta. Stvaraju se godišnji planovi sa sve većim brojem atraktivnijih dužih izleta o kojima se obavijesti redovito objavljaju u tvorničkom tjedniku, a često i u dnevnom tisku (»Vjesnik« četvrtkom).

Nova kvaliteta propagande, ali i društvene dokumentacije nastaje osnivanjem foto-sekcije. Tako su radom nekolicine fotoamatera entuzijasta na čelu sa Dragutinom Mihaljevićem, zabilježene najvažnije akcije i izleti društva. Da je zaista zabilježeno gotovo sve dovoljno svjedoči niz foto-panoa s proteklih izleta i tri foto izložbe organizirane dosad

u okviru društva. Propagiranje rada društva time postaje blje, a na taj je način povećan i interes za rad društva kao i broj članova. Daljim poboljšanjem fotografskih priloga (kolor dijapozitivi i fotografije u boji), nastaje još kvalitetnija fotodokumentacija koja omogućuje organiziranje predavanja uz dijapozitive i fotografije s planinarskom tematikom. Predavanja se već više od dvadeset godina održavaju kako za članove PD »Rade Končar«, tako i za sve ostale zainteresirane. Da je interes popriličan, dovoljno svjedoče redovite najave predavanja u »Končarevcu« kao i izvješene kratke obavijesti o tematici i mjestu održavanja najnovijeg predavanja. Sve veća kvaliteta tih predavanja svjedoči da su ona podignuta na višu razinu koja odgovara ukusu i potrebljama današnjih ljubitelja planinarskih ljepota i rekreativnosti. Predavanja o Annapurni, Himalaji, Perziji, Turskoj, Zambiji, ili, kod nas, o Vranici, Dinari, Komovima, Treskavici, Šar-planini — svojim imenima dovoljno govore.

Fotografije su uvijek bile i ostale najbolji način propagiranja rada društva. O njihovoj kvaliteti dovoljno govori podatak da su fotografije sa zanimljivijih planinarskih potpovida društva tokom dvije godine uzimane za tvornički kalendar, a jedne je godine jed-

Sa Jozom Klepicom (1904 — 1969) na Čvrsnici (drugi zdesna)

Kroz Končarev Kraj

na stranica tvorničkog kalendarja mozaikom fotografija s raznih izleta predstavila naše planinarsko društvo kolektivu tvornice i široj javnosti.

Bilo bi nepravedno kad s tim u vezi ne bismo spomenuli inicijatora fotoamaterskog rada u društvu i glavnog foto-dokumentarista, popularnog »Mihu«. Dragutin Mihaljević, kako se stvarno zove, jedan je od naših najpoznatijih planinarskih fotografa. Sudionik je mnogih foto izložbi, a svojim je fotografijama često prisutan u raznim, posebno planinarskim publikacijama, od »Končarevca«, preko »Naših planina« do »Planina Hrvatske«.

U okviru tvornice »Rade Končar« nekada »Vjesnik«, a danas »Končarevac« redovito objavljaju najave i prikaze pojedinih izleta društva uz popratne fotografije. Najčešći autori tih napisa bili su Dragutin Hanžek, Dragutin Mihaljević, Branka Popović, Mato Bilalić i drugi.

Pisanje nikad nije bila jaka strana rada članova PD »Rade Končar«. Izgradnja i odr-

žavanje planinarskih domova i puteva, to je ono što društvo radi sa izuzetnim uspjehom već trideset godina. Opis učinjenog bijaše uvijek tek na drugom mjestu. Ipak, pojavilo se nekoliko pojedinaca koji su svojim planinarskim napisima u »Našim planinama« i drugoj planinarskoj literaturi zasluzili da budu spomenuti. To su Zoran Gomzi, Ivan Milas, Želimir Kantura (iako član i »Vihora«, tematikom i ljubavi sigurno je naš) i Krunoslav Milas, trenutno i član Uredničkog odbora »Naših planina«.

Da na kraju ne zaboravimo napomenuti: tokom svog postojanja društvo je izdalo šest vrsta značaka u 14.000 primjeraka, načinjeno je četrdesetak prigodnih i redovnih žigova društva, akcija i domova, izdano je 15 vrsta razglednica u nakladi od 25.000 primjeraka (od toga 17.000 u boji), načinjene su prigodne majice društva, a sada su, povodom tridesetgodišnjice, između ostalog, tiskane i jubilarne platnene naljepnice društva.

Izletnička djelatnost

Teško je ukratko i na pregledan način navesti sve ono što čini uspješan rad planinarskog društva kroz trideset godina njegova postojanja. Trebalo bi izbrojati sve radosne trenutke, dojmove s osvojenih vrhova, događaje s napornih mnogodnevnih tura (modernih trekinga), prijedene planinarske puteve i svemu tome dodati osjećaj zadovoljstva i drugarstva koji izrasta na svakom izletu.

Težište društvenog rada oduvijek je bilo čisto planinarstvo i izletnička djelatnost. Planinarske nadgradnje kao što su alpinizam i speleologija, društvo nije nikada nije govalo naprsto zato jer članovi nisu za to pokazivali interes. Sama činjenica da je društvo nastalo u okviru radne organizacije, usmjeravala ga je na gajenje izletničke djelatnosti među članovima i nužno odvraćala od društva sve planinare sklone nekim posebnostima. Osnovni je cilj društva uvijek bio da organizira jedan izlet tjedno, da okupi što veći broj sudionika i da, u granicama svojih mogućnosti, potpomogne svaki od tih izleta.

Prelistavajući dnevnik izleta, moguće ih je sve svrstati u nekoliko skupina: jednodnevni izleti u blizu okoline grada, masovni izleti, višednevni pohodi, tradicionalni izleti i obilasci planinarskih veznih staza. Nikad

nije posebno razvijan samo jedan oblik izleta, već su sve vrste skladno vodile zajedničkom cilju — planinarenju kao psihičkom doživljaju i fizičkoj rekreaciji.

Kao što je godinama rastao broj članova društva, tako je rastao i broj sudionika pojedinih izleta. O tome nam rječito govori dnevnik izleta: 1954. godine 231 sudionik izleta, 1970. godine 407, 1977. godine 1067, a 1982. godine 1250 sudionika.

Pedesetih godina izleti su organizirani uglavnom u blizu okolicu Zagreba. Društvo je bilo maleno, a problem prijevoza vrlo težak. Izleti u Žumberak i Gorski kotar naličovali su pothvatima. Jačanje društva organizacijski i materijalno omogućavalo je izlete u sve udaljenija područja. Sirio se interes za Sloveniju, a Gorski kotar više nije bio nepoznanica. Otvaranjem Velebitskog planinarskog puta i Velebit postaje sve zanimljiviji. Pojedinci i manje skupine upućuju se sve više i u bosansko-hercegovačke i crnogorske planine.

Nakon izgradnje kuće na Bijelim stijenama 1968. godine izletnička djelatnost u to područje izuzetno se pojačala. Velika Kapela postaje jedan od glavnih ciljeva mnogih društvenih izleta. Česti posjeti i ljubav upravo prema tom području rezultira kona-

Prijelaz preko Gole Plješevice prilikom partizanskog marša u Končarev Kraj

čno i Kapelskim planinarskim putem, nastalim u zajednici sa PD »Vihor« iz Zagreba. Nekoliko posljednjih godina naši članovi redovito i u priličnom broju (desetak) sudjeluju u tradicionalnom zimskom prijelazu Velike Kapele od Jasenka do Matić-poljane, u Memorijalu »26 smrznutih partizana«.

Tokom svih trideset godina postojanja, društvo je masovne izlete redovito organiziralo autobusima. Korist ovalnih izleta uvek je dvostruka: upoznavanje novih, često manje pristupačnih predjela i prilika sudio-nicima da se bolje međusobno upoznaju. Ta-ki su izleti obično organizirani u vrijeme Prvog svibnja, Dana Republike ili kojeg drugog blagdana. Neki od takvih izleta postali su s godinama i tradicionalni: masken-bal u veljaci, Dan žena, dan planinara »Rade Končara« u rujnu, Južni Velebit u vrijeme Prvog svibnja, Novogodišnji izlet »u nepoznato« i tako dalje.

Kad bi se netko uhvatio nezahvalnog i ne-izvedivog posla da načini statistički pregled posjećenosti pojedinih planina, svakako bi na prvom mjestu bila naša Medvednica, zatim Samoborsko gorje, pa Gorski kotar, Hrvatsko zagorje, Zasavske planine, Alpe, Velebit, a našlo bi se mjesta i za udaljenije planine kao što su Biokovo, planine Bosne, Prokletije, Sar-planina, pa čak i Olimp. Ne-koliko posljednjih godina u društvu se pojavila težnja za izletima u manje poznate planinske predjele Hrvatske; upoznata je tako Dinara, Ričićko bilo u V. Kapeli, Ba-biča jezero i Poštak na najjužnijim obron-

cima Ličke Plješivice, Viševica, Medviđak i Kobiljak u Gorskem kotaru, Ilica, Kremenski i mnogi drugi planinski manje posjećeni predjeli.

Posljednjih desetak godina društvo redovito organizira nekoliko izleta godišnje za OSIZ »Rade Končar« radi okupljanja što većeg broja članova iz same tvornice i propagiranja planinarstva uopće. To su u pravilu jednodnevni izleti u bližu okolinu grada, prilagođeni tjelesno slabije pripremljenim sudionicima.

U društvu koje nosi ime velikog revolu-cionara i Narodnog heroja Rade Končara, izrasla je i ideja da se planinarskim pohodom obilježi godišnjica njegove pogibije. Pohod se tradicionalno organizira u svibnju, otprilike na dan pogibije Rade Končara. Ak-cija se održava pod pokroviteljstvom PSZ-a. Prilikom pohoda sudionici redovito polažu vijenac na spomen-obilježje na rodnoj kući, danas spomen-muzeju Rade Končara u selu Končarev Kraju. U početku je marš započinjao usponom na Golu Plješivicu i silaskom do Vrela te maršem do Končareva Kraja. Otkako nije moguć posjet Goloj Plješivici, uobičajila se posjeta Velebitu ili kojоj drugoj planini Ličke (Kremen, Ozeblin) ili Gorskog kotara. Pohod (a ove će godine biti jubilarni, dvadeset i peti) redovito se organi-zira za sve zainteresirane planinare, a zbog atraktivnosti, poštovanja prema Radi Končaru, tradicije i redovitog obilaska manje poznatih predjela, već dva i pô desetljeća

Na povratku s jednog izleta

pobuduje prilično zanimanje među planinarkama Zagreba. Treba svakako napomenuti da ti izleti nisu doživljaj samo planinarima, već, možda i veći, i stanovnicima onog kraja, pogotovo u vrijeme dok se tamo i noćivalo. Veze sa domaćinima ostajale su godinama vrlo čvrste. O tome, konačno, svjedoče i redovita javljanja planinara pismima i razglednicama (često specifična izgleda) njihovim domaćinima.

Obilazak veznih planinarskih staza također je jedna od tradicija društva. Nekoliko desetaka članova obišlo je više od deset transverzala. Svakako je u društvu najpopularniji obilazak Kapelskog planinarskog puta, poznatog članovima društva i kroz trasiranje, markiranje i održavanje, što je jedna od zadaća i našeg društva, a ujedno i poticaj novim i mlađim članovima na obilazak tog puta.

Od 1974. godine društvo redovito organizira veće godišnje izlete. Takvi pohodi obično traju deset do petnaest dana s ciljem da se posjeti određene planine, planinske skupine, a ponekad i vezni putevi. To su redovito vrlo naporni izleti koji zahtijevaju obimnije pripreme, kondicijsku spremnost i dobru opremljenost izletnika. Pohodi koji su redovito imali po dvadesetak članova organizirani su kako slijedi:

1974. Velebitski planinarski put

1975—1977. Slovenska transverzala

1978 Prenj i Velež

1979. Maglić — Bioč — Durmitor — Čvrsnica — Čabulja

1980. Prokletije

1981. Sinjajevina — Komovi — Bjelasica

1982. Bjelašnica — Treskavica — Lelija — Zelengora

1983. Šar-planina

Organiziranih izleta u inozemstvo nije bilo mnogo; naše su nam planine još uvijek dovoljno zanimljive. Osim izleta 1964. na Rilu u Bugarskoj i pohoda u Krkonoše na češko-poljskoj granici 1965. godine, društvo je organiziralo 1980. godine i masovni izlet na Olimp u Grčkoj.

U čast tridesetgodišnjice društva organiziran je u rujnu 1983. godine izlet na Triglav nazvan »Trideset Končarevaca za tridesetgodišnjicu na vrhu Jugoslavije«. Nažalosti, treba ipak priznati da su se, zbog lošeg vremena, samo sedmorica popela na sam vrh.

Da na kraju još jednom napomenemo i zahvalimo za učinjeno: najave i opisi svih zanimljivih izleta redovito su objavljivani u tvorničkom listu »Končarevac«. U znak zahvalnosti, a na prijedlog PD »Rade Končar«, listu SOUR-a »Rade Končar« dodijeljeno je ove godine planinarsko priznanje — Srebreni znak PSH.

Donosimo sada dojmove planinara končarevaca prilikom i nakon boravka na go-

Podno Alaginca na Velebitu

dišnjim izletima društva. Prvi prilog je opis sedam dana provedenih na Prenju u Hercegovini, da zorno prikažemo kako to u stvari izgleda — biti na godišnjem izletu. Drugi prilog je opis bivaka postavljenog na jednom od godišnjih izleta, ovog puta ispod Bjelasice u Crnoj Gori, da bismo dočarali atmosferu i drugarstvo koje izrasta među ljudima na takvima putovanjima.

TJEDAN DANA NA PRENJU

Pošli smo u petak sredinom srpnja vlakom za Mostar. Vidjevši gužvu na peronu kad se vlak nakon priličnog zakašnjenja ipak pojavio, shvatili smo da je dodatan izdatak za ležajeve za nas petnaestak svakako bio pametan potez.

Oko podne stigosmo u Mostar, da bi se tog popodneva prebacili autobusom na Rujište. Nakon kratkog odmora i uzimanja ključeva od kuće na Bijelim vodama, odmah nastavljamo, jer do mraka trebamo biti na Bijelim vodama.

Put do Bijelih voda dobro je markiran. Ipak kroz šumu treba pripaziti jer drvosječe prilikom krčenja šume nimalo ne poštuju markacije. Tako smo i mi na jednom dijelu puta bili u nedoumici pojačanoj sumrakom koji se spuštao, ali smo nakon kraćeg istraživanja pronašli pravi put tako da smo po mraku stigli u kuću na Bijelim vodama.

Budući da smo još kod kuće dobili uglavnom obeshrabrujuće informacije o stanju

kuća na Bijelim vodama i Jezercu, to smo na kraju ipak bili ugodno iznenadeni. Kuća na Bijelim vodama ima omanju kuhinju opremljenu s dovoljno pribora za kuhanje i jelo. U zgodno uredenoj prostoriji za boravak nalazi se »gašpar« na kome su naše neumorne planinarke već nešto kuhale. Iz manje prostorije pored dnevnog boravka strme stepenice vode u potkrovilje gdje su dvije spavaonice opremljene dovoljnim brojem spužvi i deka da bi se udobno moglo smjestiti dvadesetak ljudi.

Sutradan smo upoznali pravi, goli Prenj uokolo Prijedorca i Sivadije. Nakon kiše i omare u Mostaru, lijepo vrijeme koje nas je pratilo sve dane na Prenju bilo je pravo osvježenje.

Nakon dvije noći provedene na Bijelim vodama nastavili smo kroz bezbrojne vrtače i kraške dôce do doma na Jezercu. Dom nas je svojim položajem i izgledom (bosanski stil) odmah osvojio te jednoglasno odustasmo od Čvrsnice. Imamo mi što sedam dana obilaziti i po Prenju! Dom je jednokatno zdanje s velikom dnevnom sobom (tu je i stednjak!) i jednom spavaonicom u prizemlju, te još jednom spavaonicom na katu. U spavaonicama ima dovoljno spužvi i deka tako da smo mogli upravo kraljevski noćivati.

Velika je prednost doma na Jezercu njegov središnji položaj na Prenju, blizina izuzetno visokih vrhova, jednakao kao i blizina izvora pitke vode i malog jezera koje smo s oduševljenjem koristili kao kupaonicu.

Još istog popodneva bili smo na Osobcu, tom zapanjujućem vrhuncu koji se tako strmo diže od doma da izgleda nevjerljatnom mogućnost uspona.

U utorak smo se uputili na vrhove bližance: Otiš i Zelenu glavu — najviši vrh Prenja (2123 m). Još u Zagrebu su nas upozorili da na Prenju ima mnogo snijega i da bi trebalo ponijeti cepine. Mi smo se na to,

međutim, oglušili, što nam se vrlo lako moglo osvetiti. Iako je bio srpanj, snijega je zaista bilo mnogo. Pri vrhu Zelene glave ispriječilo se pred nama poveliko snježište. Kad ga je Zoran, naš voda puta, prešao, odjednom smo začuli krik i vidjeli Maksu kako klizi nizbrdo. Na njegovu sreću, nakon osamdesetak metara se zaustavio na jednoj hridi, a pitanje je kako bi se proveo da nije bilo te kamene gromade.

Iako nas je taj pad prilično ohladio, nastavili smo prema vrhu da bismo zastali tek nakratko pod vršnom stijenom Zelene glave. Djeluju zastrašujuće, premda ustvari i nije poseban problem uspeti se na vrh. To smo spoznali tek kad smo bili gore da bi se, kao i svi planinari, upisali i fotografirali.

Snježište nam je ipak ostalo u lošoj usponi, pa smo zato odlučili sutradan poći u dolinu Tisovicu. Kad smo krenuli ustanovali smo da je markacija prilično loša; našli smo tek predratne oznake PD »Prijatelj prirode«. Kao dokaz nekadašnje briige oko Prenja lijepo ih je vidjeti, ali se čovjek na njih ipak ne može osloniti jer nikad nije siguran gdje će odjednom prestati. Uglavnom, u Tisovicu nismo stigli. I pored toga, lutanje po takо divnom kamenom krajoličku nije nam teško palo.

U četvrtak smo pošli na Lupoglavl (2102 m), drugi po visini vrh Prenja, za koji svi kažu da je najopasniji vrh te planine. Odlučili smo poći kracim putem, a ne markacijom, no kako to obično biva u nepoznatoj planini, kratica nam se osvetila, tako da smo tek nakon priličnog hodanja ugledali Lupoglavl da bismo još daljnja dva sata išli do sedla podno samog vrha. Budući da je bilo prilično kasno, a pred nama se ispriječilo dugo i strmo snježište, odustali smo od uspona na vrh, ali smo sami sebi zadali riječ da ćemo ga osvojiti kad ponovo dođemo na ovu divnu planinu.

S godišnjeg izleta na Prenj

U petak smo preko Crnog polja pošli na Boračko jezero. Uz put smo naišli na katune gdje nas ponudiše varenikom, izvrsnim kajmakom i svežim domaćim kruhom. Da i nije bilo toga, sam pogled na unutrašnjost stanova gdje se spremaju i prerađuje mlijeko, predstavljao bi poseban doživljaj. Ovdje se, kao i drugdje u našim planinama, tehnologija dobivanja sira i vrhnja nije promijenila posljednjih nekoliko stoljeća. Ipak, ne staje planinsko stočarstvo kao jedna cijela grana ljudske djelatnosti.

Budući da je tog dana bilo prilično toplo, jedva smo dočekali da stignemo do jezera i da se u njemu osvježimo. I onda, konačno, civilizacija! Čovjek se i nje zaželi nakon tjedan dana kamene planine, bez obzira na to što i taj kamen voli.

Smjestili smo se u nekom odmaralištu i za tu se prigodu počastili »gala« ručkom. Konobar je očito već navikao na planinarske grupe koje silaze s Prenja prilično gladne, jer nam je odmah preporučio miješano meso na žaru. Kad se stol počeo puniti pladnjevima s mesom, povjerovah da ćemo se trebati prilično potruditi da to ispraznimo. Ispostavilo se, međutim, da moja bojazan nije bila na mjestu jer je u roku od pola sata sve nestalo sa stola, a gladni još sanjahu o palačinkama za desert. I zaista, za večeru dobisemo palačinke s džemom, oku nevjerljatne nakon sedam dana planine, kamena i konzervi. I tako se večera pretvorila u nadoknadivanje svih dotad izgubljenih kalorija na turi i u proslavu izleta, da bi završila spašanjem na poprilično tvrdim ležajevima.

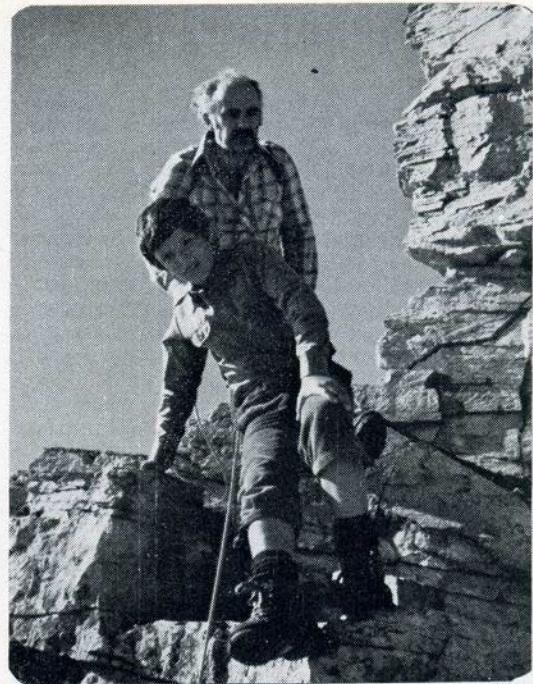
U subotu smo se redovnim autobusom prebacili do Konjica, a zatim do Mostara. Kad stigmosmo u suncem opaljeni Mostar i turističku vrevu na ulicama, zaželjeh da se ponovo vratim kamenu i hladnim večerima Prenja, gdje smo proveli nezaboravnih tjedan dana i ostali zaljubljeni u ljepotu planine za cijeli život.

BIVAK NA OBRONCIMA BJELASICE

Kasno je ljetno poslije podne. Od južnih padina Meove gore (1807 m) dolazimo u Krvivi dô. Čuju se zvona ovaca i prodorni zviždući čobana. Presjecamo cestu i dižemo se do katuna Vranjaka. Već puna četiri sata hodamo od Trešnjevića. Lijepi izvor čiste gorske vode koji susrećemo konačno je prevagnuo i podižemo logor.

Za tili se čas šarene mali raznobojni šatori. Djevojke pristavljaju vodu za juhu, a momci unose stvari u šatore. Odnekud Seno vadi i jednu bočicu. Taman jedan aperitiv prije jela. Iza nas, tamo gdje se samo nasačeće Trešnjević, sunce polako tone mijenjajući boju obzorja od svjetlo narančaste do tamno crvene.

Sjedimo oko vatrice, prolazi nas umor i već zvoni »Dragi i dobri naš kaj«. Uskoro počinje rositi planinska noć, spremamo stvaru i odlazimo u šatore. Iz katuna ispod nas

Na silasku s Olimpa

čuje se lavež pasa, da bi ubrzo i oni utihнуli. Samo potok što teče kraj naših šatora žubor razbijajući noćni muk. Užurbano grabi niz brijege, da bi utažio žđ noćnim posjetiocima.

Ustadosmo prije šest sati. Probudilo nas je jutarnje sunce koje se probijalo kroz stijenke šatora. Nakon osvježenja u potoku, spremamo doručak. Šušte primusi, a čajnici veselo cvrče na njima. Danas spremamo doping. Čeka nas poprilična tura do ručka. Osim uobičajene kobasicе i slanine s nekoliko vrsti »duda« (tube s majonezom, hrenom ili paradajzom) i obavezognog čaja, Hrvoje predlaže i čokolino, no ja bih najradije crnu kavu. Edo svojim pjevnim tenorom uzvikuje: »Also, djeco, ja će se ovdje stvarno udebljati! Pa žena mi neće vjerovati da sam cijele dane hodoao! Napravismo prijateljski kompromis; u čokolino dodasmo grožđice, a na kraju smo ipak skuhali i crnu kavu.

Rosa sa šatora se isparila. Pakujemo naprtnjače i krećemo. Držimo se staze što od Katuna postepeno ide prema prijevoju. Ispod kolone vijuga loša cesta. Svugdje oko nas vidimo puteve koji kao zmije presijecaju planinske padine na sve strane. Tako visoko stoke više nema jer se košanice čuvaju. Ponegdje skupine kosaca uporno zamahuju kosama, dok mi konačno hvatamo serpentinu grebenskog puta i njome izlazimo na prijevoj, novim vidicima i novim vrhovima...

Mladi planinari

Po osnutku društva i mladi se planinari počinju upisivati. U to vrijeme, a i poslije, mladi planinari su uglavnom bili djeca starijih članova društva. U društvu u kojem je tokom godina sklopljeno više od trideset brakova, takva je pojавa sasvim normalna stvar; djeca postaju planinari i članovi praktički svojim rođenjem, pa je nerijetko njihov deseti rođendan ujedno i deseti jubilej njihova članstva. Na taj su način predodređeni da postanu dobri planinari, a neki su od njih danas i dobri omladinci — nosioci djelatnosti u društvu.

Prvo organizirano uključivanje većeg broja mladih planinara u društvo, o čemu bismo ovdje željeli prvenstveno govoriti, datira iz 1956. godine kad su u društvu upisani daci tri razreda osnovne škole na Ljubljanci. Organizirani izleti po Medvednici, Samoborskom gorju i Bijelim stijenama djeci su redovito bili velik užitak i vrlo poučni.

Slijedeće godine u društvo su se upisala 62 omladinca iz industrijske škole »Nikola Tesla«. Bio je to ujedno i prvi organizirani pristup promicanju planinarstva među mlađima koji će nastaviti svoj rad u tvornici »Rade Končar«. Koju godinu poslije bilježimo i dobru suradnju sa Tekstilnim školskim centrom u Črnomercu iz koga se krajem 1961. godine u društvo upisalo 55 omladinaca. Izlete su redovito organizirali i vodili stariji članovi društva.

U to vrijeme počinje i suradnja sa ferijalcima tvornice »Rade Končar«. Najčešće su najaktivniji članovi ferijalne družine ujedno i članovi našeg društva. Izleti su vrlo česti i masovni, a većina je članova nakon svršetka svog djelovanja među ferijalcima, nastavila s aktivnim radom u planinarskom društvu.

Slijedimo li dalje kronologiju većeg pristupa mladih našem društvu, nailazimo na podatak da su se od lipnja do rujna 1964. godine u društvo upisala 63 daka iz osnovne škole »Sava Kovačević« na Ljubljanci. Izletima na Medvednicu i u Samoborsko gorje, posebno na Palačnik i Oštac, daci završavaju jednu i započinju drugu školsku godinu. Upis daka nastavlja se i u osnovnoj školi u Voltinom naselju odakle u proljeće 1965. godine pristupa u društvo 20 daka.

Javlja se i suradnja s omladinom Politehničke škole »Rade Končar«, iz koje se 1970. godine 21 omladinac upisuje u društvo. U to se vrijeme pored planinarstva javlja sve više i skijaška djelatnost u društvu, pa se organizira, pored manjih izleta, i skijanje na Planici dva puta u trajanju po deset dana. Dvije smjene na snijegu i skijaška škola organizirana u suradnji s nastavnicima te škole dali su vrlo dobre rezultate i bili značajan prilog rekreativnoj djelatnosti u školi.

Na Ponikvama kod Končarovog Spomenika

Zahvaljujući zalaganju Duška Beštaka, našeg dugogodišnjeg člana i nastavnika na školskom centru »8. maja« na Savskoj cesti, osnovana je u toj srednjoj školi Sekcija PD »Rade Končar«, pa se od 1976. do 1978. godine upisalo u društvo ukupno 197 omladinika i omladinaca te škole!

Mladi planinari sekcijske Zanatskog školskog centra bili su zaista često na svim društvenim izletima i akcijama, a posebno treba podvući njihovu samostalnu izletničku djelatnost. Ostvareni su vrijedni izleti velikog broja članova sekcijske na Medvednicu, Kalnik, Cesograd, Bijele stijene i pohod po »Partizanskom putu Medvednicom«.

Slična je djelatnost danas u Srednjoškolskom centru »Rade Končar« gdje se priličan broj mladih aktivno uključuje u planinarske izlete.

Na kraju ipak treba priznati da sav taj planinarski odgoj mladih ovisi o zagrijanosti i utjecaju nastavnika — planinara. Završetkom školovanja mnogi se od tih mladih ljudi prestaju baviti planinarstvom. Tek manji dio njih ostaje i dalje član nekog od planinarskih društava. Ipak, svima ostaju u sjećanju provedeni trenuci, ljubav prema prirodi i planinama i navika za druženjem s drugim ljudima.

Gospodarska djelatnost

Nakon trideset godina postojanja društva u šali se uvijek pitamo je li Gospodarska komisija formirana na inicijativu društva ili je postupak bio obrnut. Godišnji izvještaji Gospodarske komisije oduvijek su više ličili na izvještaj gradevinskog poduzeća negoli na izvještaj jedne od komisija planinarskog društva. Promatramo li stoga rad Gospodarske komisije kronološki, imat ćemo ujedno i najveći dio povijesti društva. Dok je većini društava uvijek važnije nešto drugo — ekspedicionalizam, alpinizam, speleologija, izletništvo — našem je uvijek bila najvažnija izgradnja i održavanje planinarskih domova. I zato, podimo redom.

Tek formirano PD »Rade Končar« 4. rujna 1954. godine razmatra prijedlog PD »Susedgrad« o preuzimanju zajedničkog poslovanja u planinarskom domu na Glavici na Medvednici. Društvo bijaše mlado, tek osnovano i još uvijek preslabo za tolik zadatok. Održavanje nekog doma, a pogotovo izgradnja novog, mogla je biti samo daleka čežnja. Tokom diskusije Upravnog odbora stvorena je i odluka. Citiram: »Nismo u mogućnosti preuzeti na sebe ovu veliku obavezu, budući da nici finansijski niti organizacijski nismo toliko jaki da ovakvu odgovornost ovog trenutka preuzmemos.«

Nakon čestih izleta u Samoborsko gorje, a potaknuti činjenicom da samoborska Plešivica nije ničim posebnim bila označena (ako je jedna od važnijih planina u povijesti planinarstva Hrvatske), društvo je organiziralo 6. veljače 1955. godine svoju prvu radnu akciju: postavljanje kutije za upisnu knjigu i pečat na Plešivici. Posao je s oduševljenjem učinjen, ali, kako to već obično biva, kutija je zajedno s knjigom i pečatom uskoro nestala. 20. travnja 1955. godine, onog dana kad je ustanovljeno da je kutija nestala, odlučeno je da se povodom desete obljetnice poduzeća »Rade Končar«, a u suradnji s PD »Jastrebarsko« postavi piramida na Plešivici. Do kraja rujna iste godine bio je već gotov i projekt piramide. Dok piramida nije bila postavljena, ponovno smo radnom akcijom postavili novu kutiju s upisnom knjigom i pečatom.

Na inicijativu tadašnjeg predsjednika društva, ing. Zlatka Mandića, materijal za piramidu skupljen je do sredine travnja 1956. godine da bi se odmah pristupilo i izradi piramide u okviru poduzeća. Ubrzo su radovi završeni; tokom mjeseca rujna iste godine piramida na Plešivici konačno je postavljena. I onda se ljeti 1957. godine u tvornici pojavio slijedeći oglas:

OTVORENJE PIRAMIDE NA PLEŠIVICI

Planinarsko društvo »Rade Končar« organizira u nedjelju 21. VII 1957. godine VELIKI IZLET na Plešivicu, gdje će se održati svečano otvorenje piramide.

Polazak u 6,05. Sastanak u 5,30 na glavnom kolodvoru pod satom. Povratak po dogovoru. Cijena puta oko 200 dinara. Od stanice Jastrebarsko do podnožja Plešivice osiguran prijevoz kamionima.

Poslije proslave opće veselje. Hrana i piće osigurani uz umjerene cijene.

Ujedno pozivamo sve naše članove da prisustvuju ovoj svečanosti.

Nije se sva gospodarska aktivnost PD »Rade Končar« tih prvi godina svodila samo na samoborskiju Plešivicu. Zapravo možemo reći da je društvo lutalo planinama tražeći svoj konačan cilj, svoj konačni lokacitet kome će se u potpunosti posvetiti.

Na molbu Planinarskog saveza Hrvatske, odnosno uprave Tomislavovog doma na Medvednici, odlučeno je 23. studenog da se u tvornici »Rade Končar« dobровoljnim radom izvan radnog vremena popravi pregorjeli elektromotor.

Radnom akcijom članova društva markiran je 15. svibnja 1959. godine planinarski put od doma PD »Risanjak« do Ponikava na Medvednici.

Otvorenje piramide na Plešivici 1957. godine

Briga za objekte i puteve na Medvednici se nastavlja, tako da je društvo od 10. lipnja 1959. godine u dogovoru sa PSH dužno svake nedjelje dati tri dežurna planinara kao pomoć oko primanja posjetilaca u Tomislavovu domu na Medvednici.

Želeći udovoljiti pritajenoj želji društva da ima svoj vlastiti dom i opravdano predsjecajući neiskorištene mogućnosti tada još mlađog društva, PSH 8. siječnja 1960. godine predlaže društvu da preuzme patronat i bri-gu nad planinarskim domom podno Risnjaka u Gorskem kotaru. Ta je ponuda, zbog trenutačnih razmišljanja i o nekim drugim objektima privremeno odbijena, premda se nekoliko puta na sjednicama Upravnog odbora društva o njoj vrlo ozbiljno razgovaralo.

Društvo je tražilo svoj dom da bi ga konačno sasvim slučajno pronašlo. Poticaj bila je jedna zgodica: 13. i 14. lipnja 1959. godine društvo je organizirano posjetilo Hirčevu kuću na Bijelim stijenama i u povratku Klek. Članovi izleta bili su: Siniša Lešić, Dragutin Hanžek, Josip Balković, Đurđa Kušec, Dragutin Mihaljević, Vlado Mihaljević i Miro Siketić. Za boravka na Bijelim stijenama vrijeme je bilo prekrasno, no prilikom povratka u Jasenak izletnike je uhvatila jaka kiša. Po kiši nastavio pješice za Bjelasko, pa na Klek, da bi u Ogulin stigli mokri kao miševi. Tek su u vlaku, pri povratku za Zagreb, odahnuli. A onda netko nabaci:

— Zamislite kako bismo se tek proveli da nas je nevrijeme zadesilo prilikom uspona na Bijele stijene! Gdje bismo se u onoj vlazi stare kuće uopće osušili?

— Da se to ispravi treba se netko brinuti o skloništu.

— Pa da ga onda naše društvo preuzme!

I bi tako. Na sjednici Upravnog odbora PD »Rade Končar« 2. lipnja 1961. godine odlučeno je da društvo preuzme patronat nad Hirčevim skloništem na Bijelim stijenama. Ta je odluka značila prekretnicu u postojanju društva, njegovu radu i streljenjima. Odluka je ujedno osigurala postojanje planinarskom domu na Bijelim stijenama i taj lokalitet, već time što je tamo i što je redovito preko sezone otvoren, učinila još poznatijim zagrebačkim i ne samo zagrebačkim planinarima.

Sa preuzetom obavezom dolaze i prve brigade; iste godine (1961.) započinju redovite radne akcije na Bijelim stijenama. Zapisana je i prva priprema za radnu akciju na starom skloništu. Zadatak: »Drago Hanžek će tražiti od PD »Klek« da nam osiguraju prijevoz, Dušan Beštak će nabaviti bačvu za peć, a Dragutin Mihaljević će se pobrinuti da se peć uredi. Hanžek će nabaviti dozvolu za iznošenje peći, Beštak kupiti hamper, sjekiru, lampaš, petrolejku, metlu, lopatu i lonac. Vilim Kettler će izraditi kutiju za novac. Upisnu knjigu će urediti Hanžek. Mihaljević će pitati za nabavku slamarica od vojske.«

Prvi put prema Jasenku i Bijelim stijenama

Hirčeva kuća na Bijelim stijenama prije pola stoljeća

Tako su započele radne akcije na održavanju i popravku tada već vrlo trošnog skloništa. Samo tokom 1961. godine održane su tri radne akcije i to 27. i 28. svibnja s 12 članova, 23. i 24. rujna s 18 i 7. i 8. listopada s 20 članova.

2. ožujka 1962. osnovana je i prva Gospodarska komisija pod rukovodstvom Dušana Beštaka i u sastavu: Dragutin Hanžek, Milan Uhle, Bernarda Leskovar, Jura Nezić, Siniša Lešić i Dragutin Mihaljević. Prvi veći zadatak te komisije bio je da pripremi sklonište za slet planinara Hrvatske koji će se održati od 27. do 29. srpnja 1962. godine u Jasenku. Održano je nekoliko radnih akcija: 19. i 20. svibnja sa 6 članova, 9. i 10. lipnja s 8, 7. i 8. srpnja opet s 8 i 24. do 29. srpnja s 25 članova.

U vrijeme sleta planinara Hrvatske održanog na Dan ustanka naroda Hrvatske 27. srpnja 1962. u Jasenku na livadi pored hotela, društvo se pojavilo kao domaćin kuće »Dragutin Hirc«. Bezbroj planinara iz cijele Jugoslavije posjetilo je i upoznalo ljepote Bijelih i Samarskih stijena i bilo iznenađeno toplim prijemom u kući. Marljivi članovi društva pod vodstvom Geca (D. Hanžeka) i Duleta (D. Beštaka) iznjeli su za sve posjetioce dovoljno toplog čaja i hladnih napitaka. Za svoj predan i nesebičan rad, društvo je nagradeno Srebrnim znakom PSJ, dok je još nekoliko pojedinaca nagradeno Zlatnim, Srebrnim i Brončanim znakovima PSH.

Nakon sleta učestale su posjete članova društva Bijelim stijenama kako ljeti, tako i zimi. 25. svibnja 1963. godine izrađen je prvi plan dežurstva u skloništu i odonda eto već više od dvadeset godina članovi društva redovito preko sezone subotom i nedjeljom dežuraju u kući na Bijelim stijenama.

Glavne poteškoće prilikom čestih boravaka pričinjavalo je upravo dotrajalo i vlažno sklonište zidano od kamena. Boravak tamо postajao je sve neudobniji pa čak i opasan. Zato je, na inicijativu zanesenjakā Bijelih stijena, 24. rujna 1963. odlučeno da se gradi nova planinarska kuća umjesto dotrajalog skloništa. Ing. Nenad Paulić načinio je idejni projekt kuće. Počinje domišljanje kako da se pribavi novac za gradnju. Sindikalna organizacija poduzeća dotira 24. lipnja 1964. godine društvo sa 500.000 dinara, dok društvo u svojoj blagajni posjeduje 200.000 dinara. Prema konstataciji Upravnog odbora, suma od 700.000 din nije dovoljna za početak gradnje i normalan dalji rad društva.

Ipak, još 1963. godine određena je lokacija buduće kuće i izvršeno iskoljenje, pri čemu se posebno vodila briga o vlažnosti i osuščanosti okoline te o estetskom uklapanju kuće u okoliš. Upravo zbog vlagе koja je bila trajna boljka starog skloništa odlučeno je da se dom podigne na betonskom zidu i stupovima. Ta se odluka s vremenom pokazala itekako opravданom.

Slijedeće godine, od 18. do 27. srpnja 1964. godine, organizirana je velika radna akcija sa zadatkom da se pripremi temelj novoj kući. Dvije je godine građen gornji temelj,

Početak izgradnje naše kuće

betonsko-kamena greda. Cement, daske i sav alat doneseni su na ledima, dok je pjesak za gradnju dobivan (ručnim!) drobljenjem kamenja. Ljeti 1966. godine na gradilište dolazi prvi i jedini stručni graditelj: Drago Radočaj iz Ougulina. Njegovom nesebičnom radu i zalaganju treba zahvaliti ubrzano odvijanje radova. Srušen je zabat i ulaz u staru kuću i od kamena tesanca izgrađena su tri stupna za donji temelj kuće. Uz dozvolu Šumarije Jasenak, tesari iz Tomića sijeku smreke u teško pristupačnim vrtaćama i ponorima, tešu gradu za kuću i šindru za krov, pazeci pritom da ni jedno stablo u blizini kuće ne bude srušeno. U rujnu 1966. godine osvanuo je današnji obris kuće; krov je pokriven drvenim odcjepkom — šindrom, koja se skladno uklapala u okolinu blještavih stijena i tamnih smreka i bukvici.

A sada kratka digresija; iako neprestano zaokupljeno gradnjom kuće, društvo je redovito organiziralo i druge akcije. Tako je u svibnju 1967. godine održan osmi Memorijalni partizanski marš u Končarev Kraj, u okviru kojeg društvo postavlja kutiju i žig na Goloj Plješivici (1649 m) iznad Titove Korenice.

No, vratimo se kući podno Bijelih stijena; 1967. godine načinjeni su podovi, bočne stranice, ugrađeni prozori i vrata, te načinjen

dimnjak. Do sredine 1968. godine dovršeno je unutrašnje pregrađivanje, izrada namještaja, licenje drvenine, izrada pristupa i dotjerivanje okoliša. Užurbane su pripreme za otvorenie. Iste jeseni »Naše planine« donose članak Ž. Hlebeca o otvorenju kuće 4. srpnja 1968. godine.

OTVORENJE KUĆE NA BIJELIM STIJENAMA

U srcu Bijelih stijena nedaleko starog Hirčevog skloništa otvorena je 4. srpnja veoma lijepa i ugodna planinarska kuća. Kuća nosi naziv »Rade Končar«. Podigla ju je vrijedna skupina planinara PD »Rade Končar« nakon višegodišnjeg upornog i napornog rada. Skoro svakog vikenda, praznika, a mnogi od njih i čitav svoj godišnji odmor radili su i centimetar po centimetar podizali ovu lijepu kuću.

Prigodom otvorenja Planinarski odbor Zagreba organizirao je jednodnevni autobusni izlet na Bijele stijene. Oko 150 planinara stiglo je autobusima u podnožje Bijelih stijena, a za sat i po stigli su i osamdesetogodišnjaci do nove kuće. Bili su tu seniori PD »Zagreb«, grupa Goranin, »Sljemenaši«, »Risnjakovići«, »Zanatlije«, »Jaskanci« i ostali iz svih zagrebačkih društava.

I prilikom dočeka »Končarevcu« su se pokazali kao vršni domaćini i time dali naslutiti da će i ubuduće tako dočekivati svoje goste na Bijelim stijenama.

Svečani dio otvorio je drug Hanžek, i ukratko upoznao prisutne o toku radova na izgradnji kuće. Nakon što su predstavnici društva pozdravili prisutne i primili čestitke domaćinu, zamoljen je

Kuća poprima današnji oblik

delegat PSH Stanko Hudoletnjak da službeno otvori kuću. Tu je bilo priredeno iznenadenje. Umjesto stereotipnog presijecanja vrpce drug Hudoletnjak je morao pilom prepiluti granu koja je bila postavljena pred ulazom. Na opće veselje prisutnih on je to učinio iako se vidjelo da nije naučen na ovakav instrument.

Zagrebački planinari su predveče krenuli nazad preko Vrbovske poljane da bi se tu zaustavili na jedan sat. Razlog tome bio je planirani posjet kući na Jančarici, još jednom objektu Planinarskog saveza Hrvatske. Ključ od kuće na Jančarici nalazio je u Tuku.

Citavim ovim izletom planinari Zagreba bili su oduševljeni i izrazili su želju da se češće organiziraju slični izleti.

I na kraju još nešto. Članovi PD »Rade Končar« ovime obavještavaju sve posjetioce svoje kuće da će kuća biti otvorena u vremenu od 15. VI do 15. X svake subote i nedjelje kada će se tamo nalaziti njihov dežurni.

Za zalaganje i nesebičan rad na izgradnji kuće, tom je prilikom PD »Rade Končar« odlikovano Zlatnim znakom PSH. Istim su znakom nagrađeni pojedinci: Josip Beštak, Dušan Beštak, Milovan Dlouhy, Stjepan Matetković i Dragutin Mihaljević. Srebrnim znakom PSH odlikovani su Mato Biličić, Berislav Magić i Boris Zwicker, a Brončanim Tullio Pečar. Takoder, Velikim društvenim znakom »Rade Končar« odlikovani su po rednom broju znaka: Stjepan Matoković, Dušan Beštak, Marija Beštak, Bernarda Peter, Emilia Dlouhy, Stjepan Šalković, Ivica Felkel, Josip Švarc, Dragan Danelišen, Antun Ganjto, Ivan Šalković, Vlado Štern, Drago Radočaj, Franc Peter, Antun Ravnak, Ivanka Horvat, Siniša Lešić, Drago Bubenik, Božo Petanjek, Vlado Mihaljević, Đurđa Pala, Mira Grozaj, Edo Taiber, Milovan Dlouhy, Josip Beštak, Mato Biličić, Tullio Pečar, Stjepan Maranić, Berislav Magić, Milan Ivić, Dragutin Hanžek, Boris Zwicker, Nenad Paulić, Božidar Škerl, Milan Mandarić, Stanko Hudoletnjak, Ivan Juričić, Josip Piščetek i Vjenceslav Jurić.

Nakon otvorenja nastaje zatišje, ako se zatišjem može nazvati dotjerivanje izgradnjeg doma, gradnja nove cisterne (tokom 1969. godine), rušenje dotrajalog skloništa i popravak stare cisterne. Istovremeno s izgradnjom u slobodno vrijeme u ljетnim i zimskim uvjetima istraživana je okolina, otkriveni starji i istraživani novi putevi tim dijelom Kapele. Doprimalo se sve više i do najzabitnijih predjela Bijelih i Samarskih stijena. Iz ljepota krajolika i sada lijepo uređene kuće kao baze za dalja istraživanja postepeno se radala zamisao da se ovaj kućak prelijepe Prirode približi svim ljubiteljima, a ne samo rijetkim entuzijastima. Ta je zamisao ostvarena poslije otvaranjem prvo Vihoraškog, a zatim Kapelskog planinarskog puta.

Uskoro se, međutim, pokazalo, da je kuća s dvadeset ležajeva, a pritom otvorena samo subotom i nedjeljom, nedovoljna za sve po-

Svečano otvorenje kuće na Bijelim stijenama, umjesto presecanja vrpce Stanko Hudoletnjak pili granu

sjetioce. Čuju se i prve primjedbe na činjenicu što je kuća zaključana (iako sasvim opravdano zbog inventara, jela i zaliha pića) i što je staro sklonište sasvim zapušteno. Među planinarama počeše kružiti priče da to i nije planinarski dom već vikend-kuća planinara PD »Rade Končar«. I bez tih provokacija Upravni odbor u travnju 1969. godine odlučuje da sruši staro Hirčovo sklonište i u neposrednoj blizini, koristeći postojeći materijal, pristupi izgradnji novog.

5. listopada 1970. godine izvršeni su manji popravci piramide na Plešivici, koja je i pored svega ostala trajna briga društva.

Početni radovi na rušenju starog Hirčevog skloništa izvršeni su tokom prvomajskih praznika 1972. godine. Član Ivica Felkel je 15. ožujka 1973. završio projekt novog skloništa, da bi već za Prvi svibanj iste godine bili postavljeni njegovi temelji. U velikoj radnoj akciji od 15. do 22. srpnja 1973. godine postavljena je drvena konstrukcija, sazidan dimnjak i izrađene prilazne stepenice.

Ponovo digressija u vezi s piramidom na Plešivici: 18. i 19. svibnja 1974. godine izvršeno je čišćenje i bojanje piramide.

Konačno, 15. rujna 1974. godine velika je svečanost na Bijelim stijenama: slavi se Dan planinara društva, dvadeseta obljetnica postojanja PD »Rade Končar«, stota obljetnica

Sklonište prije požara

planinarstva u Hrvatskoj i otvorenje novog skloništa. »Naše planine« donose širi napis o tom događaju.

NOVO SKLONIŠTE NA BIJELIM STIJENAMA

Nakon izgradnje planinarske kuće na Bijelim stijenama 1968. godine, zbog malog kapaciteta za nocenje u kući (do 25 osoba) i da bi se omogućilo sklanjanje pod krov planinara namjernika u dane kad kuća nije otvorena, pokazala se potreba za izgradnjom jednog manjeg objekta, stalno otvoreno skloništa.

Gradnja skloništa na visini od 1300 metara započela je u jesen 1972. uz velik optimizam Upravnog odbora društva i »cigurane investicije«. Snalazili smo se kojekako: sami razradili projekt i konstrukciju, iskoristili sav preostali materijal od gradnje kuće, prenijeli znatne količine tereta na ledima i pretresli mnogo varijanti radi smanjenja troškova, ubrzanja gradnje i postizanja što ljepšeg izgleda. Nakon devetnaest društvenih dobrovoljnih radnih akcija, uz stručnu pomoć majstora Radočaja iz Ougulina, sklonište je sagradeno. Usvojeno je da se nazove imenom Miroslava Hirtza koji je zajedno sa svojim ocem Dragutinom (njegovo je ime nosila nekadašnja kuća) zaslužan za opis i popularizaciju Bijelih stijena.

Otvoreno je bilo u nedjelju 15. IX 1974., ali već dan prije oko skloništa radio se u punom zamaštu: leme se limovi, zabijaju posljednje letvice, premazuju drvene i metalne površine te čisti okolina i unutrašnjost. Pred večer sve je na svojem mjestu, čak i daska s natpisom »Dobro došli!« Graditelji se raduju, odojaku plaća svu ljudsku radost i pokraj vatre pjesma se ori dugo u noć. U nedjelju ujutro počinju stizati gosti. Najviše je planinara iz našeg društva, jer se osim otvorenja skloništa prvi puta slavi »Dan planinara« Končarevaca, uspostavljen uz 20. obljetnicu postojanja

PD »Rade Končar«. Masovan je odziv planinara PD »Kraljnik« iz Križevaca, te PD »Vihor« iz Zagreba, a stigli su i predstavnici PD »Klekovača« iz Prijedora i PD »Zagreb Matica« iz Zagreba.

Predsjednik društva drug Hanžek pozdravlja prisutne s nekoliko prigodnih riječi, a gosti izražavaju želje za daljnji napredak života i rada društva. Križevčani poklanjaju lijepu sliku i nekoliko deka, a PD »Vihor« objavljuje da je markiran novi direktni planinarski put Bijele stijene — Samarske stijene. Završnu riječ, s osvrtom na čitavu regiju Gorskog kotara, daje tajnik PSH Nikola Aleksić, a zatim simboličnim presjecanjem grane otvara sklonište. Posjetioc razgledavaju, hvale, kritiziraju i predlažu, a neki isprobavaju i ležaje.

Upozoravaju se posjetiocu da sa sobom trebaju ponijeti spavaće vreće ili pokrivače, te opremu za kuhanje ako namjeravaju duže boraviti, jer objekt ne raspolaže s takvom opremom.

(NP 11-12/1974)

Samo četiri mjeseca poslije stiže vijest koja je sve zapanjila: sklonište je izgorjelo!

IZGORJELO SKLONIŠTE NA BIJELIM STIJENAMA U GORSKOM KOTARU!

Taj žalosni događaj zbio se 27. siječnja 1975. godine, svega četiri mjeseca nakon otvorenja o kojem smo izvijestili na omotu NP 11-12, 1974. Sklonište je bilo otvorenog tipa, a podiglo ga je PD »Rade Končar« iz Zagreba kako bi se osigurao zaklon posjetiocima u dane kad je kuća na Bijelim stijenama zatvorena. Skloništem se tog dana poslužila skupina članova Omladinske sekcije PD »Zagreb Matica« pri usponu na vrh. Po povratku s vrha sklonište je bilo već toliko zahvaćeno plamenom da ga nije bilo moguće spasiti. Uzrok je vjerojatno neugašena peć ili opušak cigarete. Planinarska javnost smatra da je moralna obaveza dotičnih planinara ili njihovog društva da sklonište obnove ili da bar pruže pomoć pri obnovi.

(NP 3-4, 1975)

Upravni odbor društva hitno se sastao 30. siječnja 1975. godine i donio dva važna zaključka:

- 1) Uzrok požaru i početak nije moguće ustaviti. Jedini i glavni izvor topoline, peć — dimnjak — emajlirana dimovodna cijev (jedina spona između peći i dimnjaka) nađeni su u ispravnom stanju bez tragova oštećenja i konstrukcijskih grešaka koje bi mogle uzrokovati izbacivanje varnice.
- 2) Treba odmah pristupiti pripremama i graditi novo sklonište na istom mjestu!

Cijela 1975. godina prolazi u znaku priprema i sakupljanja materijala i finansijskih sredstava. Ivica Felkel i Arpad Karoly dovršavaju projekt novog, većeg skloništa. Prvog svibnja 1976. godine počinju radovi na obnovi. Proširuju se postojeći temelji za još dvije »babe« i ruše stabla za drvenu konstrukciju. Neumorni graditelji čine čuda.

DAN KADA SU LJUDI BILI KONJI

Kada je do nas došla vijest da je izgorjelo sklonište na Bijelim stijenama, bili smo prenaraženi. Jedva je prošlo dva mjeseca kako smo proslavili svečano otvorenje. A bila je to velika fešta. Otvorenje skloništa palo je na dan planinara »Rade Končara«. I mi smo pomagali u okviru svojih mogućnosti pa smo se nekako i sami tom prigodom osjećali domaćinom. Sa svoje smo strane pridonijeli proslavi time što smo po prvi put »službeno« prošli još neoznačenim putem između Samarskih stijena i Bijelih stijena. Prilikom samog otvorenja čak smo i spavalici u skloništu, jer je bilo toliko prisutnih da nisu svi stali u onu divnu Končarevu kuću.

Još od gradnje te kuće poznavali smo građitelje, ali smo prijateljstvo utvrdili izgradnjom baš ovog skloništa. A sada, eto, porazna vijest da je sklonište izgorjelo i da iz bijelog snijega vire samo pougljenjeni ostaci. Što li su morali osjećati; Miha, Gec, Zoran, Švabo, Mato, Maks, Kvaka, Štef i svi oni ostali graditelji koji su već preko osam godina neprestano gradili najprije kuću, a zatim sklonište. Je li im dosta gradnje, jesu

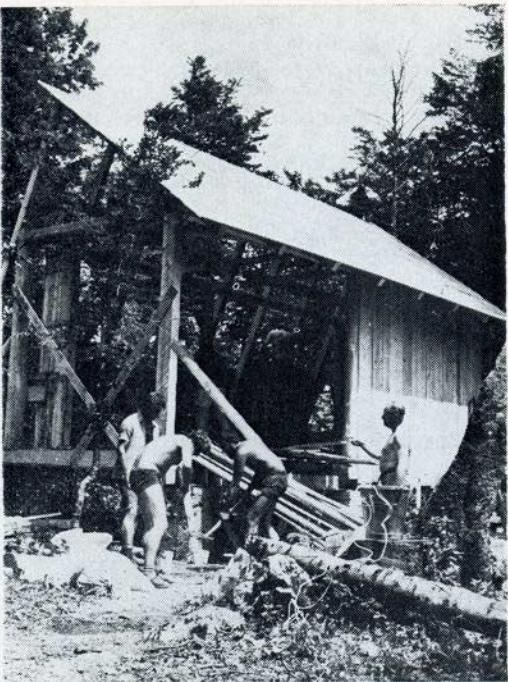
li preumorni da još jedanput počnu sve ispočetka?

Sazvali smo sjednicu Upravnog odbora PD »Vihor« i poslali pismo ohrabrenja Končarevcima, uz obećanje da ćemo se odazvati svakom pozivu ako se ponovno odluče graditi.

Negdje u svibnju stiglo je pismo. Bio sam bolestan i prilično iscrpljen. Ipak sam odlučio da zajedno s ostalim prijateljima odem na radnu akciju. U autobusu nas je bilo oko četrdeset, većinom mlađih ljudi, no bilo je i onih koji se sjećaju Bijelih stijena dok je stara Hirčeva kuća bila još sasvim nova. Pitalo sam se što ih goni i otkuda im snage da se priključe ovoj radnoj ekipi. Kod ploče što na Begovoј stazi označuje skretanje na Biće stijene, izašli smo iz autobusa. Odmah sa strane vidjela se velika hrpa drvene grade: greda, gredica, dasaka i daščica, sve nabacano na jedno mjesto. Bilo nam je objasnjeno da ćemo ponijeti svaki po nešto lakše, dok će konji, njih desetak što su ih za ovu priliku unajmili, prenijeti sve ostalo. Bilo mi je odmah lakše. Ipak će ono najteže ponijeti konji. Zajedno s Kamenkom uzeo sam

Ne ponovilo se... Sklonište Miroslava Hirtza u plamenu

Ponovno gradimo sklonište

jednu dugačku gredu i krenuli smo. Strma uzbrdica i nespretna konfiguracija tla one mogućavali su jednolično hodanje, pa smo svaki čas morali zastajati da prebacimo gredu s jednog na drugo rame. Ubrzo smo zastali. Kraj nas prolazili su mladići s desetak dasaka na ramenu. Negdje prije Pile prošao je Žohar sa četiri daske koje su bile zaista velik teret za njegove godine. Spretno ih je provukao kroz naramenice naprtnjače ukrstivši ih ispred sebe, kako bi ih rukama pridržavao. Vesna, Nena i Zdenka nose zajednički dugačke, u snop složene daske i pjevaju. Pri vrhu Pile silazi prva grupa onih koji su već iznijeli svoj teret pa se vraćaju po drugi. Evo i djevojaka s vodom! Iz dubine, negdje pod Pilom, čujem već poznate Šabvine krikove: »Joj, mila majko, što me rodi!« To mu je krilatica uvijek kad je teško ili kad treba dati moralnu podršku onima kojima je ponestalo daha.

Evo nas na proplanku pred kućom! Pritrčavaju prisutni i skidaju s nas gredu. Osjećam se lagano kao da ču poletjeti. Na stolu je postavljen doručak što ga je neuromni Miha pripremio. Koliko puta sam iz njegovih ruku primio čaj dobrodošlice ili gledao kako briše svoju uvijek oznojenu čelu. Vedar i nasmiješen, uvijek ima poneki biser, ili pak onaj svoj neizbjježni: »Trebaš li tariguz«. Samo što sam predahnuo, stigao je Šabvo i već je pregršt naredbi praskalo na sve strane. Te daj ovo ovdje, daj onu

dasku onđe, pa onda ono: »Hajdmo dečki još jedanput, samo po lakše stvari, a sve će ostalo donijeti konji!«

Brzo smo sišli natrag. Gledajući onu golemu hrpu činilo mi se kao da još nismo ništa odnijeli, toliko je još toga preostalo. Svi su se natovarili, pa sam i ja ponio snop od jedanaest dasaka. Krećemo naprijed. Razmišljam što li tjera te ljudi da ovako ustrajno i mukotrpno hodaju uz tešku i strmu stazu. Pri tom zaboravljam da i sebe upitam isto. Naravno, odgovor je zajednički za sve: neizmjerna ljubav za planinu i želja da se što prije izbrišu tragovi nesretnog požara. Dobacujemo si svašta, začuje se poneka klečta popraćena stalmom pjesmom onih triju djevojaka. Negdje na desetak minuta prije Pile, nakon predaha, ne mogu podići svoj naramak. Vesna i Zdenka uzimaju četiri od mojih jedanaest dasaka i dodaju već ionako velikom snopu svojih dasaka. I nadalje pjevaju harmonično i skladno, a gorom odjekuje medimurska skladba »Moga dragog lako je poznati«. Šabvo urla ispred nas, a gorostas Mato, u kratkim hlačama, pognut ispod golemog tereta šutke teše uz brije.

Pred kućom sam posrtao i, da nisu pritrčali ostali, valjda bih i pao.

Za ručak smo imali grah. Još smo jeli, a već je jedna skupina ponovno krenula dolje. Odlučio sam da više ne idem. Nisam imao više snage. Osim toga, ionako će uskoro doći konji i donijeti ono što je još preostalo. Šabvo je upravljao slaganjem iznešenog materijala, a djevojke su se bavile raspremanjem stolova i posuđem. Uskoro smo zgotovili slaganje, te smo se sakupili oko stola. Započela je pjesma što je okrunila ionako predivan ugodaj ranog svibanjskog suncem obasjanog popodneva.

Iznenada je netko došao i obavijestio nas da konji ne mogu gore. Zastala je pjesma i u tili čas svih smo bili na nogama. Ispred mene jurili su Šabvo, pa Hidrofor i Nacek. Kad smo došli do Lukovice vidjeli smo ispod nas tužan prizor. Natovareni konji klečali su na prednjim nogama bezuspješno nastojeći ustati. Pobjeđnjeli konjovodac Savo tukao ih je i psovao, a oni su još mogli samo nemocno rzati. Pokušali smo pomoći konjima vukuci ih za uzde ili gurajući sa strane, ali oni nisu mogli, onako opterećeni, naći dovoljno uporišta na blatnoj i strmoj stazi. Samo su dahtali, ali se nisu micali. Žvale su im pobijelile od pjene.

Skidali smo tovare s konjâ i tovarili ih na sebe. Ne znam ni sam koliko puta smo išli gore — dolje, dok sve ono s konja nismo iznijeli na Bijele stijene. Negdje na kraju, Šabvo je, dahćući pored mene, uzviknuo: »Ovo je dan, kad su ljudi bili konji!«

(NP 5-6, 1978)

Posao je uskoro bio završen. Trud graditelja ipak se isplatio.

NOVO SKLONIŠTE NA BIJELIM STIJENAMA

U nedjelju 12. rujna PD »Rade Končar« otvorilo je svoje novo planinarsko sklonište na Bijelim stijenama, izgrađeno na temeljima starog, izgorjelog skloništa. Otvorenju su prisustvovali stotine planinara iz PD »Rade Končar«, PD »Zanatlija«, PD »Zagreb-Matica«, PD »Željezničar«, PD »Vihor« (svi iz Zagreba), PD »Kalinik« (Križevci), PD »Klek« (Ogulin) i PD »Petehovac« (Delnice). Sklonište je otvorenog tipa sa 23 kreveta u prostoriji grijanoj zidanom peći. Kreveti za sada imaju samo madracne bez gunjeva, pa je potrebno ponjeti vreće za spavanje. Sklonište je stalno otvoreno, dok je planinarska kuća niže skloništa otvorena samo subotom i nedjeljom.

(NP 9-10/1976)

Dana 11. rujna 1977. godine na prijedlog Gospodarske komisije ustanovljena je nagrada za najuspješnijeg planinara našeg društva u gospodarskoj djelatnosti. Prvi nagrađeni je Drago Mihaljević (»Miha«). Istog dana donesena je odluka da se elektrificira kuća na Bijelim stijenama.

Od 27. travnja do 1. svibnja 1979. godine postavljena je električna instalacija u kući.

Mnoge kasnije radne akcije izvršene su u okviru izgradnje Kapelskog planinarskog puta, ali čemo ih i ovdje ukratko nabrojati.

Tokom ljeta 1979. godine u suradnji s PD »Vihor« društvo radi na nabavci i izgradnji skloništa u Dulibi, čišćenju i markiranju »Vihoraškog puta«, markiranju pojedinih dijonica KPP-a, a grupa na Bijelim stijenama gradi prostoriju za akumulatorne buduće rasvjete (podrum ispod kuće).

Od 31. kolovoza do 2. rujna izvode se posljednji radovi prije otvaranja KPP-a, a na samoj se kući postavlja gromobranska instalacija, vrše završni radovi na spremištu akumulatora i premazuje zaštitnim slojem Hirčeve sklonište.

Dana 8. i 9. prosinca 1979. očišćena je cisterna za vodu i stavljen u probni pogon strujni agregat.

Tokom 1980. godine postavljena je gromobranska instalacija za vjetrenjaču na jednoj od stijena u blizini kuće, koja još nije puštena u rad, a jednog bi dana ona pomoći vjetra snabdijeva kuću električnom energijom.

Godina 1981. i 1982. protekle su u znaku zamjene dotrajalog drvenog krova (šindre) na kući. Zbog truljenja drveta postavljen je aluminijski krov, budući da se cisterna puni kišnicom koja se slijeva s krova. Zajedno s PD »Vihor« društvo je radilo na prepravakama skloništa u Viništu nakon smrti bake Anke.

I to bi zasad bilo sve. Tako smo radili i stvarali, izgarali, ali uvijek išli naprijed. Prilikom nabranjanja svih dosadašnjih akcija nismo nabrali one redovite, oko opskrbljivanja kuće hranom, piće i ogrjevom. Uvijek smo navodili samo ono najvažnije. I na kraju, u povijesti PD »Rade Končar« bilo je mnogo, a biti će samo još više »dana kad su ljudi bili konji«.

Novo sklonište je gotovo

BIJELE STIJENE

U zvjezdanoj noći sa mnom ćeš poći,
upoznat ćeš prekrasan kraj;
jer Stijenama bijelim ja se veselim,
ta to mi je zavičaj.

I kad mjesec tu baci svoj trak,
Bijele stijene se sjaje kroz mrak.
U zvjezdanoj noći sa mnom ćeš poći
upoznat ćeš prekrasan kraj,
jer Stijenama bijelim ja se veselim,
ta to mi je zavičaj.

Ja volim tišinu i hujanje vjetra,
jer tamo je uvijek k'o raj,
tamo je uvijek i toplo i lijepo
pa bila to zima il' maj.

I kad mjesec tu baci svoj trak,
Bijele stijene se sjaje kroz mrak.
Ja volim tišinu i hujanje vjetra
jer tamo je uvijek k'o raj;
tamo je uvijek i toplo i lijepo
pa bila to zima il' maj.

Ti sjest' ćeš na Stijene
zagrlit ćeš mene i gledat ćeš mjeseca sjaj,
šuštanje jela i krajina bijela
to divan su ugodaj.

I kad mjesec tu baci svoj trak,
Bijele stijene se sjaje kroz mrak.
Ti sjest' ćeš na Stijene, zagrlit ćeš mene
i gledat ćeš mjeseca sjaj;
šuštanje jela i krajina bijela
to divan su ugodaj.

Staro sklonište Dragutina Hirca

Kapelski planinarski put

Jednog zimskog dana veljače 1977. god. u domu na Bijelim stijenama dogovorili su se članovi PD »Rade Končar« i »Vihor« da zajedničkim radom ostvare zamisao nošenu već dulje vrijeme u mislima pojedinaca iz ovih društava o povezivanju šireg područja Velike Kapele koje do tada planinarski nije bilo poznato. Svakako da je na taj dogovor utjecalo i to što ova društva djeluju u istom području Bijelih i Samarskih stijena i što su se i prije pomagala u mnogobrojnim radnim akcijama (»Vihoraški put«, izgradnja skloništa i drugo).

Naravno, već na početku pojavile su se mnoge poteškoće — od nedostatka vremena do organizacije rada, no kako je akcija napredovala, tako je i cilj pred nama bio bliži. Trebalo je prvo riješiti izbor pravca puta, što je konačno odlučeno tek nakon godinu dana. Naime, bilo je potrebno prijeći više mogućih varijanti i odabratи onu koja je planinarski i sadržajno najzanimljivija. Godine 1978. bilo je manje više sve odlučeno tako da je u ostatku vremena do otvaranja puta (23. 9. 1979) trebalo markirati izabrane pravce.

Na izgradnji puta sudjelovalo je mnogo planinara iz obih društava, pokrenute su radne akcije markiranja i uređenja staza, a posebno treba spomenuti izgradnju novog planinarskog skloništa u Dulibi kojim sada upravlja PD »Vihor«. Možda su najljepši trenuci, koji su ostali u sjećanju graditeljima puta, brojna lutanja po Velikoj Javornici i drugim terenima. Orientacijski veoma teško područje V. Javornice s rastrganim i razvedenim bilom često je dovodilo u zabludu i pogrešan smjer. Dlani su bilj i trenuci otkrivanja Kolovratskih stijena koje oduševljavaju svojom posebnom divljinom unutar sklopa rastrganih i razbacanih kamenih gromada. Jedinstven i neponovljiv doživljaj ostao je u mislima sviju nas silazak do mora s Kolovratskih stijena kroz prodor Žrnovnici. Teško je sabrati na jednom mjestu i opisati sve ono što je doživljeno i proživljeno u toku dvije godine izgradnje puta.

Na početku akcije Kapelski planinarski put zamišljen je kao kružni put po Velikoj Kapeli koji bi povezao najviše planine, spomen-obilježja i jedinstvene prirodne pejzaže Bijelih, Samarskih i Kolovratskih stijena. Prevladalo je ipak mišljenje da je bolje napraviti put kojim bi se za nekoliko sati hoda moglo stići od mora u srce Gorskog kotara. Na taj se način planinar i prolaznik puta upućuje kroz veoma kontrastne predjеле, od vrhunaca koji se poput Bjelolasice izdižu iznad mora šume, kroz vrludav splet stijena i duboku veličanstvenu Dulibu sve tamo do otvorenih kamenitih travnjaka primorske padine sa sljekovitim napuštenim kućicama negdašnjih sela.

Istraživanje Velike Javornice

Sam put počinje (ili završava) u Tuku po-kraj Mrkoplja gdje se nalazi planinarski dom pod upravom PD »Sutjeska«. Kratkim usponom penje se na legendarnu Matić-poljanu, sa spomenikom smrznutim borcima. Put nastavlja dolinom i postepeno se uspije-nje na prijevoj ispod Jančarice, gdje je također sklonište PD »Sutjeska« i odakle se otvara vidik na kameno bilo Bjelolasice. Spuštajući se u Vrbovsku poljanu staza us-koro ulazi u šumu ispod Bjelolasice i oštrim usponom izbjiga ispod najvišeg vrha Gorskog kotara. Polazimo opet nizbrdo i uskoro smo u carstvu stijena koje su ovdje skrivene u dubokoj šumi, s po kojom liticom što se bjelasa iznad vrhova jela. Sa vrha Samarskih stijena je veličanstven pogled na ne-pregledne šume prema moru, na Bjelolasicu i na skupinu Bijelih stijena što se čine tako blizim i preko puta. U podnožju Samarskih stijena smješteno je u prirodnoj polupečini Ratkovo sklonište kojim upravlja PD »Velebit« iz Zagreba.

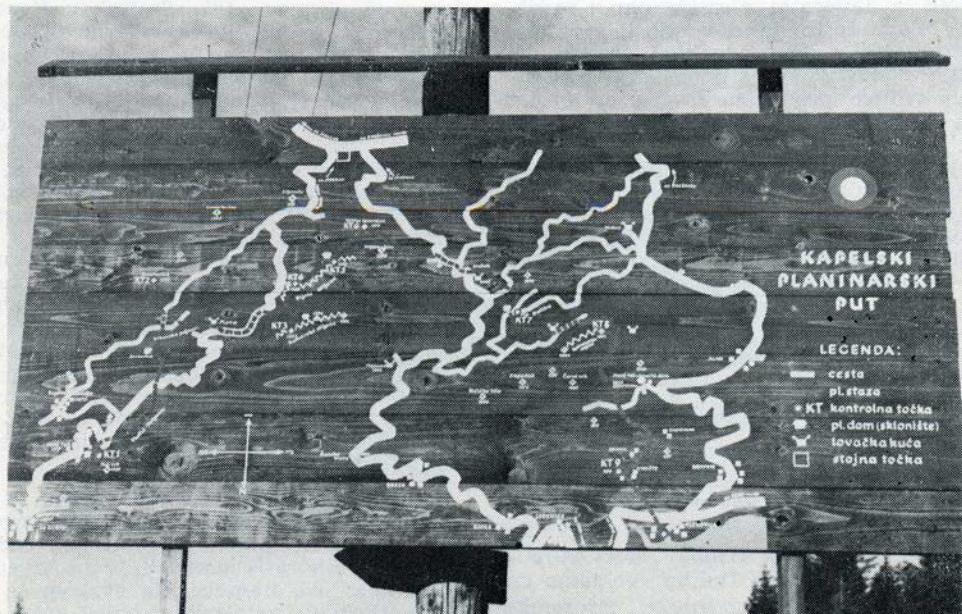
Put od Samarskih do Bijelih stijena ostavlja najdublji dojam na prolaznika svojom netaknutom divljinom te se uvijek čudimo kako su »vihoraši« pronašli lijepo izvedenu stazu kroz ovo bespuće. Na svakom se koraku otkrivaju najbizarniji oblici krša, oštri bridovi litica, duboke vrtače smjenjuju strme stijene ili rastrgane gromade izbrzdane

udarcima kiše i vjetra. Pokraj puta se vide onemogača golema stabla smreka i jela, dok uz njih ponosno leluja zelena krošnja uspravnih divova. Tu je carstvo tišine i ljepeote — namjernik ovog kamenog puta treba zastati i oslušnuti tiki šum vjetra u krošnjama.

Uskoro dolazimo u skupinu Bijelih stijena, ispred čijeg vrha u prekrasnom dolcu stoji planinarska kuća PD »Rade Končar«. U susjednom dolcu pokraj kuće je i novo izgrađeno Hirčeve sklonište, čije ime govori da planinari znaju cijeniti zasluge ljudi koji su nam otkrili ljepote ovog kraja. A to su svakako bili Dragutin Hirc i Miroslav Hirtz. Od Dragutina potječe i, meni najljepši, opis uspona na Bijele stijene, tiskan daleke 1905. godine u »Prirodnom zemljopisu Hrvatske«.

Od Bijelih stijena nadalje nije bilo planinarskih oznaka sve do otvaranja KPP-a. Staza se uspinje na V. Javornicu kroz bespuće i nedirnutu šumu, koja je u posljednji čas spašena od sječe, do vrha s kojeg se otvaraju prekrasni vidici na udaljeni Velebit, greben Kolovratskih stijena i Ričičkog bila, zatim na Klek i u dubinu na Jasenačko i Drežničko polje. Put dalje silazi strmo nizbrdo sve do Kristininog izvora i probijajući se kroz šumu izbija na cestu Jasenak — Novi. Uskoro smo kod lugarnice na Stalku

gdje staza ponovno skreće u šumu spuštajući se u Dulibu. Evo nas kod novog skloništa. Izgrađeno je iz ostataka stare šumske kuće koju nam je poklonila šumarija Novi. Kako je lijepo vidjeti novi planinarski objekt u tišini šume! Kroz duboku, staru šumu staza se probija do šumarske kuće Ričičko bilo i dalje cestom do podnožja Kolovratskih stijena. U nekoliko strmih zavoja, lijepo izvedenih u jednoj radnoj akciji, evo nas na prijevoju i za čas stojimo na vrhu Kolovratskih stijena. Opet pogled u beskraj šuma. U daljini Velebit. More se ne vidi jer je ispred njega lanac vrhova visokih kao što su i Kolovratske stijene. Spuštimo se u Kolovratsko polje koje je ljeti lelujav sag trave, dok je zimi zatrpano dubokim snijegom. Na suprotnoj strani polja, na prijevoju ispod Černog vrha, najzad se opraćamo do Gorskog kotara — miriše oštra primorska trava i goli travnjaci posijani kamenjem spuštaju se daleko prema moru. Staza prolazi čas kroz kamenjar, čas kroz lijepu, rukom sadenu borovu šumu, do usamljenog posljednjeg stanovnika sela Viništa — starice Anke. More se ljeska na suncu i vidi se maleni otočić ispred Klenovice. U daljini se nazire goli kameni zid otoka Krka. Za nepun sat silaska stižemo u Klenovicu koja je ljeti napućena turistima a zimi tiba i nama uvijek topla nakon silaska iz hladnih planina. Ov-

Putokazna tabla na Kapelskom planinarskom putu

dje možemo zastati i odmoriti se. U smiraju dana neobično djeluje topli vjetrić s mora i čini se da smo zašli u drugi, toplij i svijet. Kapelski planinarski put u cijelini nije naporan izuzev, možda, dionice »vihoraškog puta« između Bijelih i Samarskih stijena. Unatoč tim naporima svakom će namjerniku ostati nezaboravni užici u kontrastima mora, stijena i beskrajnih šuma.

Donosimo zato kratku kronologiju izgradnje Kapelskog planinarskog puta. Opis puta ne bi bio kompletan i učinili bismo svakako nepravdu graditeljima ako u kronologiju ne uvedemo i »Vihoraški put«, jednu od najtežih dionica planinarske staze Kapelom. Ona je markirana nekoliko godina prije, a čini njen sastavni i vrlo atraktivni dio.

Listopad 1974. U povodu stote obljetnice planinarstva u Hrvatskoj, otvoren je »Vihoraški put«, planinarska staza koja preko Ljuske spaja Biće i Samarske stijene. Put su markirali članovi PD »Vihor« pod rukovodstvom ing. Miše Dlouhyja.

29. studenog 1976. Prilikom izleta oba društva na Glaciču stvorena je ideja o kružnom planinarskom putu kome bi ishodišta i krajnja točka bio dom na Bijelim stijenama.

12. veljače 1977. Održan je osnivački sastanak na domu na Bijelim stijenama. Sastanku su prisustvovali Dragutin Hanžek, Vlatko Nemeć, Drago Mihaljević, Zoran Gomzi, Mato Biličić, Kristina Posavac, Dubravko Bogdanović i Zelimir Stiplošek iz PD »Rade Končar«, te Zelimir Kantura, pok. Drago Biličić, Miro Ivanišević, Željko Anić, Biserka i Nikola Aleksić, Mira Šćurić, Branko Stipetić, Ignacije Tudina, Ana Černik i Krešimir Mikolčić iz PD »Vihor«. Predložena je i trasa planinarskog puta koja bi prolazila iz Tuka i završavala u Jasenku. Istog je dana izvršen i prvi neuspis pokušaj istraživanja puta za Veliku Javornicu.

Travanj 1977. Na sjednici Inicijativnog odbora zaključeno je da se put zove Planinarski put Kapelom, dok mu je radni naziv »Kapelski planinarski put«, koje se ime održalo do danas.

Od 1. svibnja do 9. srpnja 1977. Članovi oba društva obišli su, trasirali i markirali dionicu Biće stijene — Velika Javorница. Skupina koja je markirala stazu zalutala je u vrtacama Kapeline i tek nakon jedanaest sati hoda uspjela pronaći ranije zecratanu stazu.

11. i 12. kolovoza 1977. Istražena je dionica od Velike Javornice do Stalka.

17. rujna 1977. Provjerena je ista dionica po 30 cm dubokom snijegu!

24. rujna 1977. Prilikom dana planinara »Rade Končar«, ta je dionica svečano otvorena.

20. svibnja 1978. Prvi posjet Kolovratskim stijenama.

21. svibnja 1978. Markirana trasa od Velike Javornice do ceste Jasenak — Novi Vinodolski (Rudolfina).

Kolovoz i rujan 1978. Istražena dionica od Stalka do Kolovratskih stijena.

11. listopada 1978. Na prijedlog Zelimira Kanture odbor je prihvatio da trasa puta završava na moru.

Jesen 1978. Istraženo područje od Stalka do Žrnovice i numerirane sve kontrolne točke.

Veljača 1979. Propao prvi pokušaj zimskog prijelaza dionice od Bijelih stijena do Klenovice zbog loših vremenskih prilika.

Ožujak 1979. Istraženo područje oko Viništa i članovi upoznaju baku Ankui Komadinu.

Travanj, svibanj 1979. Istražena dionica do Luke Krmpotske i načinjene serpentine na Kolovratske stijene.

Na vrhu Bjelolasice

30. svibnja 1979. Dragutin Hanžek, Zoran Gomzi i Vlatko Nemeć dogovorili sa šumarijom Novi lokaciju i vlasništvo skloništa u Torku (Duliba).

Lipanj 1979. Srušena stara baraka u Torku i započela izgradnja skloništa u Dulibi uz sudjelovanje desetak članova PD »Rade Končar«.

Lipanj 1979. Markirana dionica od Viništa do Kle-novice od Dulibe do Kolovratskih stijena.

Srpanj, kolovoz 1979. Markirana dionica od Jančarice do Bjelolasice i Plane, od Matiće poljane do Jančarice i obnovljena markacija »Vihoraškog puta«.

Kraj kolovoza 1979. Završen rukopis dnevnika-vodiča, postavljene kutije sa žigovima, završeno sklonište u Dulibi, postavljeni posljednji smjerkazi.

19. rujna 1979. KPP je u potpunosti prihvaćen, tiskani putni dnevnik i prihvaćen prijedlog Pravilnika o radu Odbora KPP-a. Dodijeljene počasne značke.

22. do 24. rujna 1979. KPP svečano otvoren prije-lazom trase od Klenovice do Tuka.

Briga Odbora KPP-a nije prestala svečanim otvaranjem puta: time je ona u stvari, tek započela. O tome dovoljno svjedoče sve kasnije akcije Odbora.

Siječanj 1982. Drago Mihaljević, Zoran Gomzi te Zelimir Kantura i Mauricije Tudina iz PD »Vihor« posjećuju SIZ socijalnog staranja općine Crikvenica i sklapaju ugovor o zakupu kuće u Viništu u kojoj je do smrti živjela pok. Anka Komadina uz simboličnu zakupninu od 50 dinara mjesečno, s time da se taj novac troši za održavanje kuće. Kuća je u četiri radne

Kroz zasnježenu Veliku Kapelu

akcije uz sudjelovanje osamdesetak planinara PD »Rade Končar« i PD »Vihor« preuređena u planinarsko sklonište. Ukupna cijena utrošenog materijala iznosila je 110.000 din, a svi radovi izvršeni dobrovoljnim akcijama.

Tokom 1982. godine istražena je, trasirana i markirana dionica KPP-a od Bjelolasice do drugog najvišeg vrha (1530 m), te preko Okruglice i prijevoja ispod Bucala prema Samarskim stijenama. Trasa je uredena od 4. do 6. lipnja zajedničkom radnom akcijom članova »PD »Rade Končar«, PD »Vihor« i PD »Sutjeska«. Sve trase puta redovito se obilaze, pregledavaju i ponovo markiraju.

Tiskano je i drugo izdanje knjižice-dnevnika KPP-a (autori Ž. Kantura i Z. Gomzi) u mjesecu travnju, jer je prvo izdanje potpuno rasprodano.

I tako redom, da bi se u rujnu 1983. na vršile četiri godine otkako je KPP otvoren. Članovi PD »Vihor« i PD »Rade Končar« željeli su tom stazom dati planinarima mogućnost da upoznaju i dotad malo poznate predjele Velike Kapele. Taj prostor, koji je nekada pripadao samo rijetkim zaljubljenicima beskrajnih šuma, prekrasnih kamenih tornjeva, litica i vrtača, danas nije više nepoznat. O tome svjedoči velik niz posjetilaca. A da su zadovoljni dovoljno govoriti podatak da je stazu dosad posjetilo više od tisuću obilaznika. Donosimo ovdje i pohvalno pi-

smo Odboru što ga je poslao posjetilac koji je, sasvim slučajno, dobio tisućitu značku Kapelskog planinarskog puta.

Poštovani drugovi planinari!

U prilogu šaljem sa žigovima ispunjen dnevnik Kapelskog planinarskog puta s molbom da mi potvrđen dnevnik vratite zajedno sa značkom puta.

Dozvolite da o KPP-u kažem nekoliko ljestihih riječi. Prosto sam zapanjen da su mi dosad ostale nepoznate takve krasote i taka lijepta netaknuta, divlja priroda koju više nigdje ne možeš sresti. Upoznao sam vrhove ove lijepe transverzale ljeti, a također i zimi i obišao ih zbog zadovoljstva sve dva puta, a i opet ću doći. Stari sam planinar, obišao sam četrdeset i osam raznih transverzala kod nas i u inozemstvu, bivši sam član Gorske reševalne službe SRS i časnji član PZS. Kao takav mislim da imam pravo da kažem da je to jedan od najljepših srednjogorskih planinarskih puteva kod nas, a za mene, pored Velebita, najljepša transverzala. Zahvalan sam planinarima koji su svoj trud uložili u ovaj put. Napravili su velik posao i pružili svim planinarima pravi užitak. Bio sam isto tako ugodno iznenaden uzornim redom u svim skloništima kako ljeti, tako i zimi, te dobrom markacijom. Mislim da sam rekao dosta kad kažem da sam trasu prešao dvaput, bez obzira što je sve skupo i što živim daleko. Za prirodne krasote vrijedi potrošiti i vrijeme i novac.

S planinarskim pozdravom!

Milan Bižal, Kranj

S BIJELIH STIJENA

(KORAČNICA)

Veselo

Glasba i riječi: Želimir Kantura

Ka-da sun-ce zo- rom ru-di vi-si-
ba-ba bije-li cvjet, nje-žni drijemo-vac se
bu-di, tad se ra-đa no-vi svijet. Brate sam.

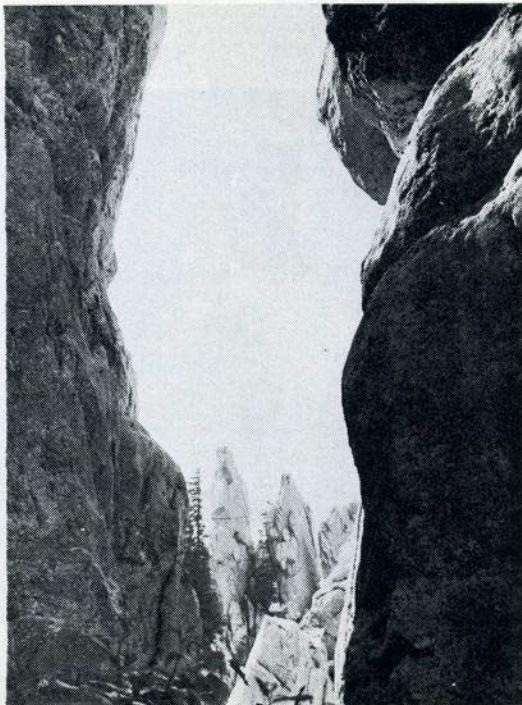
1.- 4. 5.

Brate podi i ti sa mnom
nek moj put sad bude tvoj,
tek na Bijeloj stijeni gore
ti ćeš biti samo svoj.

Tu su gore Bijele stijene,
među njima crni bor,
a u krošnji tamne sjene
pjeva malih ptica kor.

Javor, bukva, klek i smreka
mali žuti hrastov list,
igle bora, staza meka,
nježni bijeli runolist

Ako tebe vuče želja
da u goru ideš sam,
tad pozovi prijatelja,
nemoj nikad biti sam!

Statistički pabirci

Kroz trideset godina dogodi se mnogo toga, prođe mnogo ljudi, radnih akcija i izleta. Ostaju za njima prepune knjige zapisnika sastanaka Upravnog odbora, knjige izleta i u svemu niz statističkih podataka. Evo nekih od njih:

- kroz društvo je, od osnivanja do dana, prošlo 3390 članova;
- održano je više od 1100 redovnih sastanaka;
- održano je i dvije stotine redovitih sastanaka Upravnog odbora društva;
- na tisuću i tri stotine društvenih izleta bilo je više od petnaest tisuća članova;
- na radnim akcijama društva članovi su dali više od četrdeset tisuća dobrovoljnih radnih sati na uređenju planinarskih objekata, putova i markacija;
- PD »Rade Končar« vjerojatno je jedino društvo kod nas koje tokom samo dvije godine na istom mjestu gradi dva skloništa (kad je Hirčovo sklonište izgorjelo, četiri mjeseca nakon otvorenja, za godinu je dana sagrađeno novo);
- od otvorenja kuće na Bijelim stijenama 4. srpnja 1968. godine, redovito svake sуботе i nedjelje od svibnja do listopada po dvojica članova društva dežuraju u kući;
- na prostoru Bijelih stijena vrijedni članovi društva izgradili su i vjetrenjaču za napajanje kuće električnom energijom;

- društvo je održalo dosad dvadeset i četiri tradicionalna planinarska marša u Končarev kraj u spomen pogibije Rade Končara;
- od osnutka do danas izrađeno je četrdesetak različitih planinarskih žigova — društvenih, domskih i povodom izleta u Končarev kraj;
- izrađeno je šest različitih vrsta značaka u ukupnoj nakladi od četrnaest tisuća komada;
- tiskano je 15 vrsta razglednica u tiražu od 25.000 komada (od toga 17.000 u boji)...

... a sve je započelo od inicijativno-osnivačke skupine koju su predvodila tri čovjeka — Aleksandar Tapavica, Ivan Razboršek i Vjekoslav Šantek.

Tokom postojanja društva, a zahvaljujući kolektivnom načinu rada, relativno se mali broj članova izmjenio na različitim društvenim funkcijama (ukupno samo sedam predsjednika!).

Donosimo ovdje i popis svih društvenih aktivista — predsjednika, potpredsjednika, tajnika i blagajnika tokom trideset godina postojanja društva, da im se barem uspomenom i nezaboravom odužimo za sve što su stvorili i ostavili društvu.

Sjednica upravnog odbora PD »Rade Končar« u Pierottijevoj ulici 1957. godine. S lijeva na desno: Stjepan Matković, Slavko Švrtal, Dušan Beštak, Branko Hohnjec, Vilim Ketler, Milan Uhle i Dragutin Hanžek

Na čelu društva bili su

PREDSEDJEDNIK	POTPREDSEDJEDNIK	ELAGAJNIK	TAJNIK
1954. ing. Zlatko Mandić	ing Vjekoslav Šantek	Anica Borošak	Aleksandar Tapavica i Božena Vincek
1955. ing. Zlatko Mandić	Dragutin Mihaljević	Stela Blažević	Aleksandar Tapavica
1956. ing. Zlatko Mandić	Dragutin Mihaljević	Nevenka Rudar	Aleksandar Tapavica i Anton Ravnak
1957. ing. Zlatko Mandić	Dragutin Mihaljević	Stanka Vranković	Ante Oštrić i Anton Ravnak
1958. ing. Zlatko Mandić	Dragutin Mihaljević	Ružica Panić	Branko Hohnjec i Anton Ravnak
1959. ing. Zlatko Mandić	Ivan Lepčin	Ružica Panić	Branko Hohnjec i Anton Ravnak
1960. ing. Zlatko Mandić	ing Zdenko Rister	Branko Beštak i Lepčin Ivan	Branko Hohnjec i Slavko Spital
1961. ing. Zdenko Rister	Dragutin Mihaljević	Branko Beštak	Branko Hohnjec
1962. ing. Zdenko Rister	Dragutin Mihaljević	Branko Beštak	Branko Hohnjec i Davorin Poljan
1963. ing Zdenko Rister	Dragutin Mihaljević i Dragutin Hanžek	Branko Beštak i Ivica Pravdić	Branko Hohnjec i Slavko Spital
1964. Dragutin Mihaljević	Branko Hohnjec	Branko Beštak	Dragutin Hanžek i Ivica Pravdić
1965. Dragutin Mihaljević	Branko Hohnjec	Siniša Lešić	Dragutin Hanžek
1966. Stjepan Matoković		Milivoj Dlouhy	Dragutin Hanžek
1967. Stjepan Matoković		Milivoj Dlouhy	Dragutin Hanžek
1968. Stjepan Matoković		Milivoj Dlouhy	Dragutin Hanžek
1969. Stjepan Matoković	Dragutin Mihaljević	Milivoj Dlouhy	Dragutin Hanžek
1970. Stjepan Matoković	Dragutin Mihaljević	Nevenka Šućur	Dragutin Hanžek
1971. Dragutin Hanžek		Dragutin Mihaljević	Mato Biličić
1972. Dragutin Hanžek		Dragutin Mihaljević	Mato Biličić
1973. Dragutin Hanžek		Dragutin Mihaljević	Mato Biličić
1974. Dragutin Hanžek		Dragutin Mihaljević	Mato Biličić
1975. Dragutin Hanžek		Dragutin Mihaljević	Berislav Magić
1976. Dragutin Hanžek	Stjepan Matoković	Dragutin Mihaljević	Berislav Magić
1977. Dragutin Hanžek	Stjepan Matoković	Dragutin Mihaljević	Berislav Magić
1978. Dragutin Hanžek	Boris Zwicker	Dragutin Mihaljević	Dušan Beštak i Berislav Magić
1979. Dragutin Hanžek		Dragutin Mihaljević	Dušan Beštak i Berislav Magić
1980. Dragutin Hanžek		Dragutin Mihaljević	Mato Biličić
1981. Dragutin Hanžek		Dragutin Mihaljević	Mato Biličić
1982. Boris Zwicker	Zoran Gomzi	Dragutin Mihaljević	Mato Biličić
1983. Zoran Gomzi	Boris Zwicker	Dragutin Mihaljević	Mato Biličić

Kratki biografski leksikon članova PD »Rade Končar«

Donosimo ovdje ukratko biografske podatke nekolicine istaknutih planinara, sadašnjih i bivših članova PD »Rade Končar«. Napominjemo da su, pored osnivača i inicijatora stvaranja društva, od kasnijih članova navedeni samo oni koji su primili Srebrni znak PSH ili neko još više planinarsko priznanje.

BEŠTAK DUŠAN (Zagreb 1930 —), nastavnik u Zagrebu. Dugogodišnji član Upravnog odbora i tajnik društva nekoliko godina. Jedan od zaslужnijih članova prilikom izgradnje planinarske kuće na Bijelim stijenama. Srebrni znak PSH 1962, Zlatni znak PSH 1968.

BEŠTAK JOSIP (Zagreb 1926 —), službenik u Zagrebu. Dugogodišnji član Upravnog odbora i aktivni sudionik gradnje kuće na Bijelim stijenama. Srebrni znak PSH 1962, Zlatni znak PSH 1968.

BILIČIĆ MATO (Draganići 1932 —), strojarski tehničar u Zagrebu. Dugogodišnji aktivni član društva i Upravnog odbora. Već osam godina tajnik društva. Zaslужan za izgradnju objekata na Bijelim stijenama. Srebrni znak PSH 1968, Zlatni znak PSH 1975, Srebrni znak PSJ 1982, Znak PSZ 1980, Zlatni znak PSJ 1984.

DLOUHY MILOVAN (Osijek 1937 —), inženjer u Zagrebu. U srednjem razdoblju postojanja društva vrlo aktivan (blagajnik društva). Jedan od vrlo zaslужnih članova prilikom gradnje kuće na Bijelim stijenama. Poslije član PD »Vihor« gdje je među organizatorima skupine koja

ostvaruje zamisao o »Vihoraškom putu« koji povezuje Bijele i Samarske stijene. Kao član našeg društva dobio Zlatni znak PSH 1968. godine.

FELKEL IVICA (Virovitica 1937 —), inženjer u Zagrebu. Član Upravnog odbora društva više od jednog desetljeća. Projektirao planinarsku kuću i sklonište na Bijelim stijenama. Zlatni znak PSH 1975.

GOMZI ZORAN (Karlovac 1940 —), inženjer kemijske i profesor na Tehnološkom fakultetu u Zagrebu. Istaknuti član Upravnog odbora, trenutno predsjednik društva. Istaknuti organizator mnogobrojnih izleta. Aktivni sudionik u izgradnji planinarskih objekata na Bijelim stijenama. Nosilac međudruštvene suradnje s PD »Vihor« i jedan od osnivača Kapelskog planinarskog puta, te jedan od autora vodiča—dnevnika PKK-a. Zlatni znak PSH 1982, Srebrni znak PSJ 1984. Znak PSZ 1984.

HANŽEK DRAGUTIN (Zagreb 1929 —), službenik u Zagrebu. Osnivač društva i stalni član Upravnog odbora. Dugogodišnji tajnik, jedanaest godina predsjednik društva, trenutno doživotni počasni predsjednik. Jedan od vrlo zaslужnih članova za izgradnju svih objekata na Bijelim stijenama. Organizator niza društvenih akcija i međudruštvene suradnje. Zlatni znak PSH 1962, Zlatni znak PSJ 1974, Znak PSZ 1983, Plaketa PSH 1984.

HOHNJEC BRANKO (Zagreb 1928 —), inženjer u Zagrebu. Dugogodišnji tajnik u prvom razdoblju postojanja društva. Zaslужan za uzorno vođenje poslova tajnika. Sudionik mnogih društvenih akcija. Zlatni znak PSH 1962.

S lijeva na desno: Ivica Orel, Ivica Jambrović, Zlatko Mandić, Emica Špital, Dragutin Mihaljević, Tea Ruševljan, Vlado Kraus, Slavko Špital i Aleksandar Tapavica

HORVAT IVANKA (Metković 1929 —), umirovljeni knjigovoda u Zagrebu. Dugogodišnji član društva i Upravnog odbora. Član Nadzornog odbora i društvene kontrole. Za svoj rad u društvu i na dobrovoljnim radnim akcijama oko izgradnje objekata na Bijelim stijenama odlikovana Brončanim znakom PSH 1975. i Srebrnim znakom PSH 1982.

LEŠIĆ SINIŠA (Kutina 1927 —), inženjer u Švicarskoj. Član društva od 1954. godine i dugogodišnji član Upravnog odbora. Jedan od inicijatora izgradnje objekata na Bijelim stijenama. Poznati alpinist i dugogodišnji pročelnik sekcije vodiča pri PSH. Srebrni znak PSJ 1962.

LOBOREC ŽELJKO (Zagreb 1952 —), tehničar u Zagrebu. Višegodišnji član Upravnog odbora i Gospodarske komisije društva. Zaslужan za elektrifikaciju i obnovu krovišta kuće na Bijelim stijenama. Brončani znak PSH 1982. Srebrni znak PSH 1984.

MAGIC BERISLAV (Zagreb 1936 —), inženjer u Zagrebu. Dugogodišnji član društva i tajnik nekoliko godina. Iстакао се добровољним радом на izgradnji kuće na Bijelim stijenama. Srebrni znak PSH 1968. Zlatni znak PSH 1975.

MANDIĆ — HIGY ZLATKO (Vukovar 1918 —), inženjer u Londonu. Jedan od osnivača društva i njegov prvi predsjednik. Zaslужan za konsolidaciju društva nakon osnivanja kao i za dobru organizaciju rada. Srebrni znak PSH 1962.

MATOKOVIĆ STJEPAN (Pitomača 1926 —), umirovljeni tehničar u Zagrebu. Dugogodišnji član Upravnog odbora i pet godina predsjednik društva. Aktivno sudjelovao pri gradnji planinarskih objekata na Bijelim stijenama. Zlatni znak PSH 1968. Zlatni znak PSJ 1974.

MIHALJEVIĆ DRAGUTIN (Zagreb 1921 —), fotograf u Zagrebu. Predratni član PD »Prijatelj prirode«. Jedan od osnivača PD »Rade Končar« i član Upravnog odbora od 1954. Predsjednik, potpredsjednik i trinaest posljednjih godina blagajnik društva. Zaslужan i vrlo aktivan prilikom gradnje objekata na Bijelim stijenama. Član je Upravnog odbora PSZ i Nadzornog odbora PSH. Zlatni znak PSH 1968. Srebrni znak PSJ 1962. Zlatni znak PSJ 1974. Plaketa PSH 1982.

NEMEC VLATKO (Goražde 1938 —), strojarski tehničar u Zagrebu. Član Upravnog odbora, dugogodišnji rukovodilac Gospodarske komisije društva. Jedan od nosilaca izgradnje planinarskih skloništa na Bijelim stijenama. Zlatni znak PSH 1974. Srebrni znak PSJ 1982.

POPOVIĆ BRANKA (Zagreb 1950 —), službenik u Zagrebu. Dugogodišnji član Upravnog odbora. Sudjelovala u mnogim radnim akcijama društva i propagiranju planinarstva. Posljednjih nekoliko godina vodi knjižnicu PSH. Srebrni znak PSH 1975. Zlatni znak PSH 1984.

RADOČAJ DRAGO (Ogulin 1919 —), zidarski majstor u Ogulinu. Član društva i stručni surad-

nik pri izgradnji objekata na Bijelim stijenama. Njegovim nesebičnim radom i iskustvom objekti su tako izvedeni da odolijevaju vremenskim nepogodama već niz godina. Brončani znak PSH 1975. Srebrni znak: PSH 1982.

RAVNAK ANTUN (Zagreb 1930 —), inženjer u Samoboru. Član društva od osnutka i jedan od osnivača. Zaslужan za izgradnju kuće na Bijelim stijenama.

RAZBORSEK IVAN (Skoplje 1924 —), tehničar u Ljubljani. Zajedno s Vjekoslavom Šantekom član Inicijativnog odbora za osnivanje društva. Njegovom je zaslugom održana osnivačka skupština društva.

RISTER ZDENKO (Vinkovci 1920 —), inženjer u Zagrebu. Dugogodišnji predsjednik društva. U vrijeme njegova rukovodjenja izrasla je ideja o preuzimanju skloništa na Bijelim stijenama.

ŠALKOVCI STJEPAN (Zagreb 1928 —), fotograf u Zagrebu. Dugogodišnji član Upravnog odbora. Učesnik velikog broja radnih akcija društva. Srebrni znak PSH 1962. Zlatni znak PSH 1975.

ŠANTEK VJEKOSLAV (Sl. Požega 1921 —), inženjer elektrotehnike u Zagrebu. Planinar od 1932. i penjač od 1940. godine, član AO PDZ 1950. i njegov tehnički referent, savezni alpinistički instruktor. vodio penjačke tečajeve i škole. Član Izvršnog odbora PSH sedam godina (predsjednik Komisije za alpinizam i Komisije za GSS). Član PD »Runolist« i predsjednik društva. Član Inicijativnog odbora za osnivanje PD »Rade Končar« i potpredsjednik tek osnovanog društva. Zlatni znak PSH 1962 (ali ne kao član PD »Rade Končar«).

TAPAVICA ALEKSANDAR (Sombor 1927 —), inženjer u Beogradu. Osnivač PD »Rade Končar«, član Inicijativnog odbora i prvi tajnik društva.

TAIBER EDUARD (Basel u Švicarskoj 1937 —), elektroinženjer u Zagrebu. Dvadeset i pet godina neprekidno član društva i aktivan planinar. Dugogodišnji član Upravnog odbora i predsjednik Izletničke komisije. Aktivan prilikom gradnje kuće i skloništa na Bijelim stijenama. Brončani znak PSH 1975. Srebrni znak PSH 1982. Zlatni znak PSH 1984.

TAIBER EMICA (Mostar 1940 —), službenik u Zagrebu. Nekoliko godina član Upravnog odbora društva. Vrlo aktivna prilikom izgradnje kuće i skloništa na Bijelim stijenama. Brončani znak PSH 1975. Srebrni znak PSH 1982.

UHLE MILAN (Zagreb 1938 —), tehničar u Zagrebu. Dugogodišnji član Upravnog odbora, sudionik i organizator niza izleta i radnih akcija. Brončani znak PSH 1962.

ZWICKER BORIS (Zagreb 1939 —), inženjer u Zagrebu. Dugogodišnji član Upravnog odbora, potpredsjednik, u jednom mandatu i predsjednik društva. Sudjelovalo u nizu radnih akcija u objektima na Bijelim stijenama, te u organiziranoj izletničkoj djelatnosti društva. Srebrni znak PSH 1968. Zlatni znak PSH 1982. Srebrni znak PSJ 1984.

Umjesto kraja

PD »Rade Končar« ima malo više od šest stotina članova, a kroz trideset je godina go-tovo tri i po tisuće ljudi prošlo kroz društvo. Ljudi su dolazili, davali društvu niz svojih godina i odlazili. Danas mnogi od njih više ne planinare ili čine djelić nekog drugog planinarskog društva. Ipak, dio sebe ostavili su našem društву. Zato im se na kraju svima zahvaljujemo uz molbu da nam ne zamjere ako

smo se o nekoga od njih i ogriješili. Ljudi smo pa grijehimo, ali i opraštamo.

Ovaj je Zbornik samo početak koji nema kraja. Kraj mu neće dozvoliti dalji rad društva i novi planinari koji dolaze. A ovaj prikaz proteklih trideset godina tek je naš prilog onome što s ponosom zovemo planinarnstvom u Hrvatskoj i Jugoslaviji.

Sadržaj

Odlikovanja i priznanja

Trideset uspješnih godina

Populariziranje društvenog rada

Izletnička djelatnost

Tjedan dana na Prenju

Bivak na obroncima Bjelasice

Mladi planinari

Gospodarska djelatnost društva

Otvaranje kuće na Bijelim stijenama

Novo sklonište na Bijelim stijenama

Dan kada su ljudi bili konji

Bijele stijene

Kapelski planinarski put

Statistički pabirci društva

Društveni aktivistici kroz trideset godina

Kratki biografski leksikon planinara članova

PD »Rade Končar«

UREDIO

Prof. Krunoslav Milas

AUTORI TEKSTOVA (abecednim redom)

Mato Biličić, Milovan Dlouhy, Ivica Felkel, Zoran Gomzi, Dragutin Hanžek, Željko Hlebec, Želimir Kantura, Zlatko Maranić, Dragutin Mihaljević, Krunoslav Milas, Vlatko Nemeć, Eduard Taiber i Boris Zwicker.

AUTORI FOTOGRAFIJA

Drago Bubenik, Senad Ekinović, Dragutin Hanžek, Želimir Kantura, Dragutin Mihaljević, Eduard Taiber i Boris Zwicker

SLIKE NA OMOTU

Prva stranica:

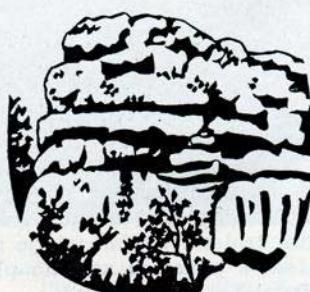
Otvorenje kuće na Bijelim stijenama

Foto: D. Mihaljević

Četvrta stranica:

Velika Javornica

Foto: Želimir Kantura

Planinarski dom Lokanda u Gorskem kotaru

PD »Višnjevica« iz Ravne Gore u Gorskem kotaru (osnovano 1980. god.) samo tri godine nakon osnutka tj. 1983. god. otvorilo je svoj planinarski dom »Lokanda« blizu vrha Višnjevice, oko 8 km južno od Ravne Gore, na nadmorskoj visini od 973 m.

Dom je preuređen iz stare zapuštene šumarske kuće dobrovoljnim radom članova društva i SUBNOR-a Ravna Gora. Materijal za obnovu kuće dala je RO Sumska gospodarstvo Delnice, OOUR Sumarija Ravna Gora, a namještaj Ravnogorskog industrija »Radin«. Kuća je iz drva, s jednom prostorijom za dnevni boravak i kuhinjom u prizemlju, a u potkroviju s jednom prostorijom sa skupnim ležajima s 10 madraca. U kući se voda dobavlja ručnom pumpom iz cisterne. Zahod je oko 50 m od kuće u šumi. Kuća ima električnu rasvjetu iz vlastitog agregata.

Do doma se može najlakše doći iz Ravne Gore cestom koja iz sredine sela vodi prema jugu u pravcu Begovog cisterne, a nastavlja se prema selu Vrelo i dalje prema Jasenkiju. Idući od Ravne Gore šumskom makadamskom cestom treba proći 5 križanja odnosno odvojaka, ali se na križanjima treba držati »glavne« ceste (ceste koja je očito više u prometu od ostalih). Nakon 8 km s lijeve, istočne strane nalazi se drvena ploča s označkom doma, koji je udaljen oko 50 m od ceste. Idući od Ravne Gore cesta 1 i po km prolazi livalom i proplancima, a onda vijuga gustom crnogoričnom šumom. Dom se također nalazi usred gусте šume s malim proplankom ispred nje. Put do kuće dobro je markiran planinarskom markacijom.

Dom nije stalno otvoren već je za njegovo korištenje potrebno обратити se na PD »Višnjevica«, 51314 Ravna Gora, ili na adresu tajnika društva:

Ante Breljak, Šumska cesta 174 b, tel. (051) 810-477, ili blagajnika Andelka Ivančić, I. G. Kovačića 265, tel. (051) 810-440.

Od kuće ima oko sat hoda do vrha Višnjevice (1367 m) u pravcu zapada, markiranim stazom. Tu je za vrijeme rata bio partizanski logor i bolnica. Do Begovog Razdolja se može doći pješice za sat i pol u pravcu jugozapada markiranim stazom ili cestom (kolima), najprije do Begove cisterne u pravcu juga-jugoistoka, pa onda u pravcu zapada (oko 10 km). Planinarski zanimljiva najbliža planina je Bjelolasica do koje se može doći preko Begovog Razdolja (oko 3 sata hoda). Ljubazni domaćini, planinari iz Ravne Gore (ima ih oko dvije stotine) rado će planinarima pokazati i druge planinarske zanimljivosti okolice Ravne Gore i planinarskog doma.

Kuća je lijepo označena na Preglednoj karti Gorskog Kotara 1:75 000, urednik Alojz Crnić, štampana u Beogradu 1976. god.

Iako se možda okolica planinarskog doma ne čini planinarski privlačnom, osim onome tko želi uživati samo u lijepoj prirodi gustih goranskih šuma, ona je vrlo zanimljiva speleolozima. U neposrednoj blizini Ravne Gore nalazi se više značajnih speleoloških objekata koje su članovi SO PD »Zeljezničar« iz Zagreba već istražili, kao npr. Ponor pod Kosicom, ponori Ponikve I i II, Kiciljeve Jame i dr. Područje krša južno od Ravne Gore bogato je svim površinskim oblicima, pokrivenim šumom, u kojima su Ravnogorčani pronašli mnogo ulaznih otvora u speleološke objekte. SO PD »Zeljezničar« iz Zagreba namjerava ovo područje detaljnije istražiti.

Vlado Božić

PROGRAM PROSLAVE NAŠE 110. OBLJETNICE

- 12. svibnja 1984. Jubilarni izlet na Klek i otvorenje alpinističke zbirke u Ogulinskom muzeju
- 26. svibnja 1984. Dan planinara Hrvatske na Petrovoj gori: otvaranje međurepublikčne transverzale »Petrova gora — Bihać«
- lipanj 1984. Otvorenie preuređenog planinarskog doma Glavica na Medvednici i otkrivanje spomen-ploče planinarima revolucionarima
- 16/17. lipanj 1984. Međunarodno orientacijsko natjecanje i tromeč Austrija — Italija — Jugoslavija
- 9. rujna 1984. Memorijalni pohod na Učku u povodu sjedinjenja Istre s Hrvatskom
- 15/16. rujna 1984. Slet planinara Jugoslavije na Sljemenu iznad Zagreba (Medvednica)
- studeni 1984. Svečana akademija u Zagrebu (prigodni referat, podjela priznanja, kulturno-umjetnički program, projekcije filma o hrvatskom planinarstvu)
- studeni 1984. Susret planinara veterana
- studeni 1984. Posjet grobovima osnivača HPD-a i drugih zaslužnih planinara
- 1983./84. Snimanje i prikazivanje filma u suradnji sa RTV Zagreb. Film će trajati 45 minuta i obuhvatit će djelatnost organizacije i planinske regije u SRH
- 1984. Izdavanje planinarske pjesmarice i drugih edicija
- 1984. Simpozij »Planinarstvo jučer i danas«. Poziv za pripremu referata upućen je putem časopisa »Naše planine«, koji će objaviti i sve zanimljive referate.
- 1984. Prigodna izložba fotografija dr Radivoja Simonovića
- 1984. Izrada prigodnog plakata proslave
- 1984. Izdavanje jubilarne značke PSH (1874—1984), sletske značke i jubilarne značke za pohod »Tragom prvog izleta HPD«, filatelističkih omotnica i po mogućnosti jubilarne poštanske marke
- 1984. Republička alpinistička ekspedicija
- 1984. Natječaj planinarskog podmлатka za najbolje crteže, pjesme i prozne radove. Najuspješniji radovi bit će objavljeni u časopisu »Naše planine« i po mogućnosti u nekom dječjem časopisu.
- 1984/85. Časopis »Naše planine« objavljivat će članke i fotografije iz povijesti hrvatskog planinarstva. U jednom broju tiskat će se dopune knjizi »Hrvatsko planinarstvo« objavljenoj u povodu 100. obljetnice
- 1984/85. Sve stručne djelatnosti u okviru PSH organizirat će prigodne akcije posvećene jubileju
- 1984/85. Sva planinarska društva i odbori (savezi) trebaju organizirati prigodne akcije (akademije, skupštine, pohode i sl.) posvećene proslavi, a društvene prostorije i objekte dekorirati prigodnim propagandnim materijalom
- proljeće 1985. Obilježavanje prigodnim akcijama 50. obljetnice organiziranog alpinizma u Hrvatskoj
- svibanj 1985. Svečana sjednica Predsjedništva PSH
- svibanj 1985. Prigodna izložba planinarskog muzeja u Gradskog muzeju u Samoboru
- 19. svibnja 1985. Jubilarni pohod »Tragom prvog izleta HPD« Samobor — Rude — Veliki dol — Oštrelj — Plješivica

Iz tehničkih i finansijskih razloga nisu se za sve akcije mogli predvidjeti točni termini i mjesto održavanja. Međutim, Organizacijski odbor proslave redovito će izdavati »Vijesti« u kojima će obavještavati o svim detaljima pojedinih akcija, a to će činiti i »Naše planine«.